

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

Facultatea de Teologie Romano - Catholică

Master: COMUNICARE BIBLICĂ ECLEZIALĂ

Conciliul Vatican al II-lea

o scrisoare ajunsă cu întârziere în România

Masterand: Iosif GAL

Coordonator: Lect. dr. Pr. Emil MORARU

2021

CUPRINS

INTRODUCERE	1
I. EVOLUȚIA BISERICII – EVOLUȚIA SOCIETĂȚII ȘI PARTICIPAREA LAICILOR LA CONCILIUL VATICAN II 3	
A. Evoluția Bisericii – evoluția societății	3
B. Participarea laicilor la Conciliul Vatican II	9
II. CONCILIUL VATICAN II ÎN BISERICA DIN ROMÂNIA	22
A. Parcurs istoric al Bisericii în România	22
III. CONCILIUL VATICAN II: 1962 – 1965	50
Documentele și conținutul lor	51
2. <i>Inter Mirifica - Dintre minunatele</i>	54
3. <i>Lumen Gentium – Lumina neamurilor</i>	55
4. <i>Orientalium Ecclesiarum – Bisericile Orientale</i>	56
5. <i>Unitatis Redintegratio – Refacerea Unității</i>	58
6. <i>Christus Dominus – Cristos Domnul</i>	59
7. <i>Perfectæ Caritatis – Iubirea desăvârșită</i>	60
8. <i>Optatam Totius – Reînnoirea dorită a întregii (Biserici)</i>	61
9. <i>Gravissimum Educationis – Deosebita importanță a educației</i>	61
10. <i>Nostra Ætate – Epoca noastră</i>	62
11. <i>Dei Verbum – Cuvântul lui Dumnezeu</i>	63
12. <i>Apostolicam Actuositatem – Apostolatul laicilor</i>	64
13. <i>Dignitatis Humanæ – Libertatea religioasă</i>	65
14. <i>Ad Gentes – Dumnezeu la popoare (activitatea misionară a Bisericii)</i>	66
15. <i>Presbyterorum Ordinis – Măreția vieții preoțești</i>	67
16. <i>Gaudium et Spes – Bucurie și speranță</i>	68
Concluzii	70
Bibliografie	73

Abrevieri

A.A.:	<i>Apostolicam Actuositatem</i>
A.C.:	Acțiunea Catolică
CNSAS:	Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
COPECIAL:	Comitetul Permanent al Congresului Internațional al Apostolatul Laicilor
G.S.:	<i>Gaudium et spes</i>
J.A.C.:	Liderii mișcării de tineret creștin din mediul rural
J.O.C. :	Tinerii muncitori creștini
M.A.N. :	Marea Adunare Națională
O.I.C. :	Organizația Internațională Catolică

INTRODUCERE

Încep prin această întrebare: ce este un Conciliu? Numim conciliu general sau ecumenic, acel conciliu sau sinod la care ar trebui să fie invitați toți episcopii creștinătății: nu putem considera totuși ca fiind necesar ca toți să fie acolo prezenți, altfel ar fi aproape imposibil să convocăm toți episcopii din lumea întreagă. Cei care participă la conciliu sau la sinod îi reprezintă pe toți ceilalți episcopi, care nu sunt prezenți cu trupul, dar sunt prezenți cu rugăciunea și deoarece există această legătură de colegialitate între ei.

Cardinalul Sf. Robert Bellarmine (1542 - 1621) stabilește șase cauze specifice convocării unui Conciliu general: apariția unei erezii noi; prezența unui antipapă; problema Bisericii împotriva unui dușman cunoscut; acuzația de erezie împotriva papei; întârzierea alegerii papei; reforma abuzurilor și viciilor Bisericii. Pe scurt, putem spune că Conciliile au ca obiective credința, disciplina și moralitatea, cel puțin până la Conciliul Vatican II.

Cine recunoaște conciliile? Bisericile diferă în ceea ce privește Conciliile recunoscute: Biserica Catolică recunoaște 21 de concilii ecumenice; Biserica Ortodoxă reține doar primele 8 concilii care sunt înainte de separarea Bisericii Răsăritene și Apusene, în 1054; Bisericile protestante și Biserica Anglicană recunosc doar primele 4 concilii. În concluzie, primele 4 concilii ale Bisericii, recunoscute ca fiind temelia credinței creștine, creștine sunt recunoscute de catolici, ortodocși, protestanți și anglicani.

Tot în introducere putem să ne întrebăm: care sunt contribuțiile Conciliului Vatican II? În ianuarie 1959, papa Ioan al XXIII-lea a informat mai mulți cardinali despre intenția sa de a convoca un conciliu ecumenic, la nouăzeci și doi de ani de la conciliul Vatican I. Convocarea oficială a avut loc aproape doi ani mai târziu, la 25 decembrie 1961. Conciliul va fi pe o perioadă de trei ani, având patru sesiuni de trei până la patru luni fiecare. Al 21-lea conciliu din istoria Bisericii se va încheia la 8 decembrie 1965; produce 16 texte, inclusiv patru constituții, nouă decrete și trei declarații. Prima sesiune a avut loc la 11 octombrie 1962, în prezența a peste 2400 de episcopi din 136 de țări. Papa Ioan al XXIII-lea a murit cu câteva luni înainte de deschiderea celei de-a doua sesiuni, în iunie 1963. papa Paul al VI-lea i-a succedat.

Prima constituție, adoptată în 1963, *Sacrosanctum concilium*, este dedicată liturghiei. Acest text teologic este o deschidere a renovării și simplificării riturilor, permițând o mai mare participare a credincioșilor la liturghie, în special datorită celebrării în limbi vernaculare și

abandonului aproape general al latinei. Preotul este îndreptat spre popor, iar altarul este plasat între preot și credincioși. Al doilea, *Lumen gentium* (Lumina Națiunilor), este un text dogmatic care subliniază, în special, egalitatea dintre membrii poporului lui Dumnezeu - unde fiecare este chemat la sfințenie, precum și asupra rolului episcopilor și a laicilor. Biserica Catolică recunoaște, de asemenea, în acest text central că există „elemente de adevăr” în alte Biserici creștine. A treia și ultima sesiune a dat naștere la publicarea unora dintre cele mai importante texte ale Sinodului: declarațiile *Nostra aetate*, despre relațiile cu religiile necreștine și *Dignitatis humanae* despre libertatea religioasă, precum și constituțiile *Dei verbum* și *Gaudium et spes*. După cum explică istoricul Philippe Chenaux, astăzi „trecem de la o teologie a substituției (Biserica înlocuiește Israelul care este muștră de Dumnezeu) la o teologie a filiației. Deși inițial se referea doar la relațiile Bisericii Catolice cu iudaismul, textul va fi extins și la Islam.

Ceea ce este interesant pentru acest Conciliu, este faptul că au fost invitați anumiți experți, teologi, care au avut contribuția și rolul lor în documentele propuse și promulgate de conciliari. Îi amintim în mod special pe dominicanii Marie-Dominique Chenu (1895-1990) și Yves Congar (1904-1995), care au fost solicitați la aproape jumătate din texte, de iezuitul Henri de Lubac (1896-1991), precum și de John Courtney Murray (1904-1967), iezuit american; de Karl Rahner (1904-1984), iezuit german; și de Joseph Ratzinger (1927), viitorul papă Benedict al XVI-lea, care a trecut la vremea aceea ca fiind în fruntea teologiei germane.

A vorbi de Conciliul Vatican II în România, înainte de 1989, nu este ușor, și totuși el s-a făcut treptat, și a-și spune chiar că s-a ajuns astăzi să fie la zi, în tot ceea ce privește documentele și declarațiile Conciliului. Înainte de 1989, câți dintre noi aveau acces la internet, la cărți, la mașina de scris etc.? Foarte puțini erau aceia care își permiteau luxul acesta; mai ales ca să ai o mașină de scris – era aproape imposibil în România. și dacă era cineva care avea o mașină de scris era supravegheat și de multe ori era urmărit la toți pașii. Doar cei care colaborau cu regimul, puteau să-și procure o mașină, însă ea nu era decât pentru a face acele rapoarte pentru aceia care se opuneau regimului comunist.

Planul disertației noastre este următorul: Primul Capitol este dedicat evoluției Bisericii - evoluția societății, și care a fost participarea laicilor la Conciliul Vatican II. Capitolul II ne oferă un subiect care mi-a plăcut foarte mult să-l studiez, Conciliul Vatican II în Biserica din România, unde vom vedea istoria Bisericii noastre și noutatea pe care ne-o oferă Conciliul Vatican II. În ultimul capitol vom analiza fiecare constituție, decret și declarație ale Conciliului Vatican II.

I. EVOLUȚIA BISERICII – EVOLUȚIA SOCIETĂȚII ȘI PARTICIPAREA LAICILOR LA CONCILIUL VATICAN II

Conciliul ecumenic al Vaticanului II, mai este și cunoscut sub numele de Conciliul Vatican II, și este al 21-lea Sinod ecumenic al Bisericii Catolice. A fost deschis la data de 11 octombrie 1962 de către papa Ioan al XXIII-lea și s-a încheiat la data de 8 decembrie 1965, sub pontificatul papei Paul al VI-lea.

În general, acest Conciliu Vatican II este considerat a fi cel mai semnificativ eveniment din istoria Bisericii Catolice din secolul al XX-lea, simbolizând deschiderea sa către lumea modernă și către cultura contemporană, ținând cont de progresul tehnologic, de emanciparea popoarelor și de secularizare care este în creștere. Răspunsurile sunt căutate într-o revenire la rădăcinile creștinismului care sunt de fapt: Biblia (pe baza noilor cercetări biblice), patristica și lunga tradiție a Bisericii dincolo de pozițiile adesea sclerotice moștenite din Contrareformă protestantă. De asemenea, evidențiază originalitatea Bisericilor locale și diversitatea culturilor pe care monolitismul roman le pierduse din vedere¹.

Sinodul a fost descris ca o reacție împotriva „imobilității miopice” și „preponderenței preocupărilor juridice asupra inspirației evanghelice” care caracterizase din ce în ce mai mult catolicismul încă de la Conciliul de la Trento (1545-1563). Conciliul a avut o desfășurare neașteptată pentru că programul prestabilit de cardinali ai Curiei Romane, cu texte aproape gata de vot, a fost respins și părinții Conciliului, și-au luat apoi agenda în mână și au fixat întâlniri pentru a propune anumite teme de discutat – pe care noi le vom numi după termenul dat de părinții conciliari, diagrame. Ei vor dezbate în special asupra liturghiei, asupra relației pe care Biserica Catholică trebuie să o întrețină cu alte confesiuni creștine, cu alte religii și cu societatea în general, dar, și mai specific, teme teologice, precum libertatea religioasă și Revelația.

A. Evoluția Bisericii – evoluția societății

Acum șaiszeci de ani, Ioan al XXIII-lea a inaugurat un Conciliu care trebuia să zguduie Roma. Istoricul Philippe Chenaux se uită înapoi la acest eveniment fondator care, spune el, împarte și astăzi unii episcopi între pro și contra Conciliului.

¹ Jean-Marie Mayeur (dir.), *Histoire du christianisme des origines à nos jours*, vol. 13 : Crises et renouveau de 1958 à nos jours, Desclée-Fayard, Paris, 2000, 219

Philippe Chenaux² este profesor de istorie modernă și contemporană a Bisericii la Universitatea Lateran din Roma. De origine elvețiană, el conduce un centru de cercetare asupra Conciliului Vatican II, cel de-al 21-lea conciliu din istorie, care a fost deschis acum șaiszeci de ani, la 11 octombrie 1962. Acești trei ani de muncă și dezbateri a celor peste 2400 de episcopi chemați de papa Ioan al XXIII-lea, și care au modificat profund doctrina Bisericii Catolice, în special cu privire la problemele societății și la relațiile sale cu alte religii. Sinodul se va încheia sub pontificatul papei Paul al VI-lea, la 8 decembrie 1965 și va produce 16 texte: patru constituții, nouă decrete și trei declarații.

Philippe Chenaux, în a cărui carte despre Vatican II³, explică modul în care s-au reunit episcopii din întreaga lume, adunați la Roma. Deschiși la un *aggiornamento*, adică la o actualizare, al cărui public reține adesea doar abandonarea sfintei liturghii în latină, cu spatele la credincioși. El descifrează textele inovatoare care au apărut și analizează neînțelegerea care a marcat interpretarea lor în cadrul Bisericii. Neînțelegere care persistă pentru mulți până astăzi.

Vatican II a fost uneori prezentat ca o lucrare de reconciliere între Biserica Catolică și lume. Ne întrebăm dacă Biserica era supărată pe acest secol XX. *Ce termen să utilizăm astăzi pentru a fi la îndemâna noastră?* „Împăcare” este un cuvânt puternic, însă eu a-și prefera „deschidere”. Dar este adevărat că, dacă ar fi să privim în trecut, de la Revoluția franceză (1789-1791), Biserica adoptase o atitudine ostilă față de modernitate, cel puțin în Franța. Totuși, programa papei Pius al IX-lea, publicată în 1864, este cea mai puternică expresie a acestui fapt: el condamnă 80 de „erori” ale modernității - în special socialismul, comunismul și liberalismul. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, această rigidizare a crescut pentru a atinge apogeul în ultimii ani ai pontificatului papei Pius al XII-lea, cu, în special, cu condamnarea preoților muncitori în 1954. Această rigidizare a fost expresia unei frici în fața unei forme tot mai marcate de secularizare, în care Biserica nu va mai avea niciun rol și în care societatea își va uita rădăcinile creștine. Nu trebuie să uităm nici persecuția suferită de Biserică în țările Europei de Est comuniste, persecuție care a marcat mai multe generații, și care a rămas până în 1989, cu căderea zidului Berlinului, și alte manifestări care s-au petrecut în Polonia, Cehoslovacia și România.

² Interviu de Stéphanie Le Bars (Roma, corespondent special), Postat pe 04 octombrie 2012 la 17:38 - Actualizat la 11 octombrie 2012 la 17:38, accesat la data de 20 decembrie 2020, ora 21:26

³ Philippe Chenaux, *Le Temps de Vatican II. Une introduction à l'histoire du synode*, (Timpul Vaticanului II. O introducere în istoria sinodului) Editia Desclée de Brouwer, Paris, 2012.

Am putea să ne întrebăm: *Cum, în acest context, papa Ioan al XXIII-lea vine să lanseze ideea unui aggiornamento?* Unii, o minoritate, au simțit nevoia de a deschide Biserica către lumea modernă. Sinodul a fost pregătit de o serie de mișcări încă din anii 1930, 1940 și 1950, în domeniul liturghiei, ecumenismului sau rolului laicilor în Biserică. Au existat frământări active, care au impus treptat ideea unui *aggiornamento* pe care papa Ioan al XXIII-lea l-a utilizat a doua zi după alegerea sa, în octombrie 1958.

Cu toate acestea, aceste cereri, aceste mișcări informale nu au fost în mod necesar judecate pozitiv de toată Biserica. În ceea ce privește ecumenismul, știm foarte bine că Biserica a fost foarte reticentă până la Sinod. Ideea dominantă care persista era aceea că ea dorea să fie, printre Bisericile creștine, singurul depozitar al adevărului: „în afara Bisericii catolice nu există mântuire”; nu exista prea mult loc pentru dialog cu „bisericele surori”, așa cum se va spune la Conciliu. Acesta este motivul pentru care unii oameni vorbesc despre o inversare a semnelor: ceea ce a fost judecat negativ până în anii 1950, va fi judecat pozitiv de către Conciliul Vatican al II-lea.

Oare Biserica nu era încă pregătită pentru această lucrare de reflecție? Sigur că nu. Sfârșitul pontificatului lui Pius al XII-lea a fost caracterizat printr-o formă centralizată și solitară a exercitării puterii. Colegialitatea, și munca între episcopi, nu exista înainte de Vatican II. Dacă le-am cere să ne spună care au fost dorințele lor în 1959 pentru viitorul conciliu, credem că ar fi fost pe o linie foarte conservatoare, cea a Conciliilor din trecut, adică cele de la Trento (1542-1560) sau Vatican I (1869-1870), care erau concilii de condamnare și de definire dogmatică. Această situație nu oferă nicio indicație și nicio perspectivă de viitor. Cum a avut loc această schimbare pentru a face din Vatican al II-lea un conciliu „de deschidere”, aceasta este marea noastră enigmă pe care o vom descoperi mai târziu.

Pentru „anticonciliar”, este vorba despre un complot de tip revoluționar care se va forma și va fi condus de un mic grup de episcopi germani, francezi și olandezi. La rândul meu, cred că a existat o evoluție cu privire la episcopat. Mulți episcopi s-au schimbat în timpul conciliului, care a fost pentru ei o școală de formare care și îi conducea la o „actualizare” teologică, uneori chiar la o autocritică care s-a făcut cu privire la ei înșiși. Trebuie să ne amintim, de asemenea *de coup de theatre* care a avut loc în a doua zi a conciliului. Sub conducerea cardinalilor francezi și germani Liénart și Frings, episcopii au refuzat să susțină metodele de lucru prevăzute de Curie. În acest moment s-a înțeles că acest Conciliu nu ar fi un Conciliu de ratificare, ci de discuție. De

la început, au apărut așa-zisele tensiuni asupra orientărilor privind ecumenismul, colegialitatea (lucrarea de consultare și reflecție între episcopi) sau cu privire la libertatea religioasă.

Însă *care sunt principalele puncte de ruptură conținute în textele Vaticanului II?* Unul dintre cele mai importante și inovatoare texte, *Gaudium et Spes*, definește relația Bisericii cu lumea și îi transmite un mesaj care va schimba mult, modul de a vedea această relație. Va deveni una dintre axele majore ale dezbaterii conciliare, în timp ce nici măcar nu fusese subiectul lucrărilor pregătitoare! Conciliul va crea această necesitate. Acest text de inspirație franceză pleacă de la așteptările lumii, de la „semnele vremurilor adică ale timpului”. Aici trebuie plasat în contextul anilor 1960, care este marcat de un fel de euforie odată cu apariția societății de consum, cu cucerirea spațiului, cu dezvoltările culturale. O găsesc astăzi puțin naivă și datată sau demodată.

Cu toate acestea, acest document inspiră foarte mult, pentru că atrage o Biserică care vrea să fie în slujba omului, o Biserică care nu pretinde niciun privilegiu, dar care propune. Dezbaterile din jurul acestui text au fost o adevărată linie de despărțire între părinții Conciliului, și care rămâne și astăzi. Să luăm exemplul lucrării în jurul revelației divine. Episcopii notează că opera exegezei istorico-biblice, considerată potențial periculoasă de către Roma, nu a fost luată în considerare de Curie. Cu sprijinul papei, ei vor relua reflecția. Rezultatul va fi constituția *Dei Verbum* (Cuvântul lui Dumnezeu), unul dintre cele mai noi texte, care îi va încuraja pe credincioși să citească și să studieze Biblia, în timp ce magisteriul s-a rezervat până atunci cu privire la citirea Sfintei Scripturii. Datorită luării în considerare a descoperirilor științifice din arheologie sau filologie, se rupe parțial cu o lectură literară a Bibliei, cu ideea „ineranței absolute” a Scripturii conform căreia Biblia nu poate conține erori, căci este cuvântul lui Dumnezeu. Unii istorici vorbesc în acest sens despre înfrângerea teologiei romane.

Dar sunt alte două documente fundamentale ale conciliului, *Nostra Aetate*, despre relațiile cu alte religii, în special religia evreiască, și *Dignitatis Humanae*, despre libertatea religioasă, care constituie cea mai mare abatere de la situația anterioară. Aceste texte sunt, de asemenea, cele mai actuale. Astfel, înainte de Conciliu, niciun episcop nu ceruse o condamnare a antisemitismului sau încă nu ridicase această problemă evreiască. Nici problema relației cu alte religii nu a apărut. După o întâlnire cu istoricul Jules Isaac, pionier al prieteniei iudeo-creștine, papa Ioan al XXIII-lea va impune acest subiect. Este vorba de a revedea învățătura Bisericii asupra evreilor, de a regândi relația teologică a Bisericii cu iudaismul. Trecem de la o teologie a

substituției (Biserica înlocuiește Israelul, care este condamnat de Dumnezeu) la teologia filiației. Inițial, punctul central al acestui text se referă, așadar, la problema evreiască, dar episcopii, dorind să evite să dea impresia că Conciliul ia o poziție politică în favoarea Israelului, sub presiunea episcopilor orientali, va extinde textul la alte religii și în special la islam. Această extindere o face să devină foarte actuală astăzi.

În ceea ce privește libertatea religioasă, care presupune că niciun om nu ar trebui să fie împiedicat sau forțat să practice o religie, aceasta a trebuit să depășească o grea moștenire istorică, formată din intoleranță. Este o realizare majoră care permite Bisericii de astăzi, în relațiile sale cu islamul, să asigure că: „nu avem nicio problemă cu libertatea religioasă” și să apelăm la reciprocitate. Chiar dacă nu trebuie să uităm că acest *aggiornamento* este destul de recent!

Aceste texte despre dialogul interreligios și libertatea religioasă, considerate acum centrale de Roma, au dat naștere schismei Lefebvristă. Și cred că era previzibil? Discuțiile despre *Nostra Aetate* au fost printre cele mai tensionate. Ireductibilul nu putea suporta faptul că se reabilitează poporul evreu, deicid, sau că se stabilește o libertate religioasă pe care au comparat-o cu relativismul. Și aceste texte vor fi respinse de fundamentalști. Refuzul reformei liturgice a fost doar un pretext am putea spune, deoarece arhiepiscopul Lefebvre a votat și textul care introduce modificările și prevede în special introducerea limbilor moderne în ritul catolic.

Însă, le-a oferit o pârgie de mobilizare, deoarece schimbările liturgice au modificat direct viața credincioșilor. Dar aceasta nu a fost centrul contestării lor la Conciliu. De asemenea, în ciuda concesiunilor lui, de către papa Ioan Paul al II-lea și ale papei Benedict al XVI-lea (care au re-legitimă Liturghia în latină), nu văd o posibilă reconciliere cu fundamentalștii în ceea ce privește libertatea religioasă și dialogul interreligios. Astăzi, în afară de fundamentalști, toată lumea din Biserică, de la cei mai progresiști la cei mai conservatori, se numesc conciliari. Înseamnă că Vaticanul II a avut, încă de la începuturile sale, pentru unii anumite ambiguități.

În ceea ce privește interpretarea Conciliului, a existat o neînțelegere de la început și, foarte repede, s-au opus două lecturi. Unii interpretează conciliul ca un *aggiornamento* sinonim cu o adaptare la lume și se referă mai mult la „spiritul” Conciliului decât la texte. Această abordare trebuie să fie legată de criza latentă a Bisericii preconciliare, dar și de evoluția generală a societății, care intră într-o provocare pentru autoritate după mai 1968, în Franța și în Occident în general. Acest lucru are un efect de ondulare și în Biserică: vocațiile pentru viața religioasă

încep să scadă; nu se mai practică această religie catolică tradițională – unde trebuie să participi duminica la Sfânta Liturghie, să practici sacramentele; părinții nu mai botează copiii imediat după naștere, ci lasă ca copilul să-și aleagă propria religie; se legalizează avortul; apar contraceptivele etc. Acest curent crede că Conciliul legitimează toate inovațiile.

Alții, precum papa Benedict al XVI-lea, l-au interpretat în lumina celei mai vechi tradiții a Bisericii. El a fost unul dintre teologii sinodului și a apelat foarte devreme, la interpretarea pe care a considerat-o abuzivă față de conciliu. Această lectură, pe care o putem considera normalizatoare, tinde să minimalizeze partea din noutatea Vaticanului II și contestă noțiunea de *aggiornamento*, care s-a dorit ca reînnoirea să fie o adaptare la lume. Pentru acest curent, un conciliu nu este o adunare constitutivă care ar fi înlocuit o nouă Constituție a Bisericii cu cea veche, iar criteriul nu este modernitatea, ci adevărul.

Papa Benedict al XVI-lea a fost în special foarte critic față de *Gaudium et Spes*. Împreună cu alții, el a considerat textul prea optimist, prea deschis, teologic slab, și fără a ține seama de dimensiunea escatologică a creștinismului: speranța creștinismului nu trebuie confundată cu progresul tehnic sau apărarea drepturilor omului, deoarece el poartă un mesaj al mântuirii, al vieții supranaturale. Multă vreme, discutarea Vaticanului II a fost o discuție tabu în Biserică. Exista o poziție pozitivă a Conciliului, în afară de fundamentalști și acest tabu a fost ridicat. Astăzi, apar evaluări mai critice ale Conciliului și ale efectelor sale, în special în cercurile conservatoare, unde mulți susțin că ar fi necesar un al III-lea Vatican. Însă cred, cum spunea preasfințitul Ioan Robu, arhiepiscop emerit de București, „rămân încă multe de făcut pentru a pune la zi Conciliu Vatican II în România, poarta ne rămâne încă deschisă fiecăruia dintre noi”.

Mă întreb dacă Biserica pare total împăcată cu societățile occidentale. Biserica nu poate fi niciodată complet reconciliată cu lumea modernă și să se afle în corectitudinea politică a momentului: deoarece ea și-ar pierde rațiunea de a fi prin diluarea mesajului său. Cu privire la subiecte legate de familie, de căsătorie, de viață, *nu ar trebui oare să sperăm la o dezvoltare?* Poziția Bisericii are consecvența ei; dacă cedează într-un punct, riscă să distrugă edificiul întreg. Dar există o marjă între pozițiile de principiu și toleranța la nivel pastoral, ca în problema cu soarta divorțului, cu cei recăsătoriți sau în ceea ce privește contracepția (subiect pe care episcopii îl resping, și pe care după conciliu îl lasă la decizia papa Paul al VI-lea în 1968 care a publicat enciclica *Humanae Vitae*, care, interzicea contracepția). Ne putem imagina și schimbări cu privire la căsătoria preoților, mai puțin în ceea ce privește preoția pentru femei, care este mai

dezbătută în țările occidentalizate; la noi în România încă nu este cazul să intrăm în această discuție.

La acest punct mă întreb: *care sunt subiectele asupra cărora Conciliul nu a mers suficient de departe și care reprezintă o problemă de credibilitate pentru Biserică? Subiecte care ar necesita un Vatican III?* Această problemă a locului femeii în Biserică nu a fost pusă în mod clar la Conciliu, de asemenea, și asupra faptului că locul laicilor este destul de slab văzut în Biserică, cel puțin în România. Mai rămân încă multe de făcut cu privire la colegialitatea dintre episcopi, deoarece centralizarea romană încă rămâne „neschimbată”. Întrebările despre bioetică sau morală, care nu au apărut în aceiași termeni ca astăzi, sunt, de asemenea, absente.

Astăzi, în Occident, Biserica, „Oamenii lui Dumnezeu”, este reprezentată în mod paradoxal de femei voluntare: catiheți, animatori pastorali, persoane responsabile de liturghie, de formație creștină și de persoane implicate pentru evanghelizare în fabrici, în spitale, în școli etc. Vatican II „a permis femeilor să devină și teologi. Femeile sunt gata să se implice, să împărtășească. La această noțiune de Biserică, oamenii lui Dumnezeu - preoții, li se alătură”, observă arhiepiscopul de Toulouse - Franța, Emile Marcus, într-una din scrisorile sale pastorale în 2002. Pentru episcopul Fournier, „voluntariatul este foarte mult la feminin în Biserică, dar și în organizații sociale. La 60 de ani de la Conciliu care îi lovise pe oameni atât de profund, crede că Biserica de astăzi trăiește o realitate foarte dificilă, confruntată cu o lume aridă, o lume care nu mai are nici un reper, ca și cum ar fi ruptă de realitate. O lume laică, individualistă, pluralistă, o lume care, de fapt, nu a existat niciodată. Un creștin din această lume contemporană, se află ca primii creștini, față de lumea păgână. Și aceasta este o provocare foarte mare pentru a fi creștin al secolului XXI”.

Un nou Conciliu ar putea aborda aceste probleme de etică, bioetică, moralitate sexuală, consultare. Dar, în ciuda acestor neajunsuri, rămân multe de extras din Conciliu Vatican II. Totuși, să nu uităm că de la Conciliu Vatican II până astăzi avem multe Enciclice, Motu proprio, Exortații, Sinoduri, Declarații etc., de papii de după Conciliu, și care pun la zi Biserica cu societatea actuală. Biserica merge în pas cu umanitatea.

B. Participarea laicilor la Conciliul Vatican II

Ce pot spune despre asta? Arhivele istorice ale Conciliului Pontifical pentru Laici dețin documente care ne pot ajuta să înțelegem anumite aspecte ale acestei prezențe laice la Conciliu.

Fără a avea pretenția de a oferi informații exhaustive, poate fi interesant să parcurgem câteva mărturii ale acestei „povești” și care au produs atât de multe roade și continuă să ne ofere atât de mult astăzi. Prin urmare, trebuie amintit că, în prima jumătate a secolului al XX-lea, conștientizarea vocației și a misiunii proprii laicilor a crescut încetul cu încetul. Diferitele forme ale apostolatului laic, organizat, prin Congresele Mondiale ale Laicilor Catolici care au început să se întâlnească încă din anii 1950, ne arătau deja această maturizare. Ele erau „semne ale vremurilor” care răspundeau nevoii crescânde de o prezență eclezială incisivă și clară în fața schimbărilor socio-culturale rapide de la începutul secolului XX.

În timpul primei sesiuni a Conciliului, singura prezidată de Sfântul papă Ioan al XXIII-lea, o delegație laică a fost prezentă la ceremonia de deschidere, dar la dezbateri nu a existat niciun auditor; numai celebrul intelectual francez Jean Guitton a fost invitat împreună cu delegații ecumenici. Au fost numiți ascultători laici din a doua sesiune, prezidată de papa Paul al VI-lea. La început au fost doisprezece, toți bărbați. Printre aceștia să ne amintim, pe lângă Jean Guitton, pe Silvio Golzio (Italia), Mieczysław din Habicht (Polonia), care aveau ca rol de delegați ai auditorilor, Vittorino Veronese (Italia), fiind președintele al primelor două congrese mondiale ale laicilor catolici. Iată câteva nume ale ascultătorilor din sesiunile a treia și a patra: Eusèbe Adjakpley (Togo); José Álvarez Icaza (Mexic) și soția sa Luz; Pilar Belosillo (Spania); Frank Duff (Irlanda); José María Hernandez (Filipine); Rosemary Goldie (Australia); Patrick Keegan (Marea Britanie); Marie-Louise Monnet (Franța); Margarita Moyano Llerena (Argentina); Gladys Parentelli (Uruguay); Bartolo Peres (Brazilia); Anne-Marie Roeloffzen (Olanda); Juan Vásquez (Argentina).

Așadar, la 18 noiembrie 1965, după promulgarea solemnă a Decretului privind *Apostolicam actuositatem* (Apostolatul Laicilor), papa Paul al VI-lea le-a oferit o copie a textului pentru trei auditori laici care au participat la Conciliu. Acest gest a fost subliniat în numeroase ocazii. Spuneam, și cu un motiv întemeiat, că decretul a fost dat laicilor în vederea implementării acestuia. Cu toate acestea, putem discerne și un alt sens al gestului papei Paul al VI-lea. Într-o anumită măsură, limitat, fără îndoială, dar real, acest Decret era al lor, nu numai ca destinatari, ci și pentru că laicii au făcut posibil și au contribuit la pregătirea lui. Desigur, nu se pune problema trasării unei linii de separare între ceea ce documentele conciliare datorează laicilor și ceea ce aceștia datorează clerului. A încerca să faci acest lucru ar însemna să nu înțelegi nimic din Vatican II. Scopul acestui Sinod pastoral a fost să reînnoiască viața Bisericii, viața de zi cu zi a

tuturor oamenilor lui Dumnezeu, unde ierarhia, clerul și laicii trebuie să lucreze împreună având „diversitate de ministere, dar unitate în misiune” (A.A. nr. 2). Dacă, pentru prima dată, un Sinod Ecumenic tratase explicit cu mirenii și apostolatul mirenilor, acest fapt a fost datorată în mare măsură participării active a mirenilor și femeilor, care au furnizat această misiune unică de-a lungul deceniilor anterioare; o participare care a avut loc într-o comuniune și colaborare strânsă cu Păstorii Bisericii. Nu este fără ajutor laicilor înșiși că s-a ajuns la știri, prin conștientizarea semnificației creștine a vieții laice, reflectând asupra experienței concrete a credincioșilor care ar fi punctul de plecare al lucrării conciliare. Multe texte poartă amprenta clar recunoscută a unuia sau altuia Părinte al Sinodului, eminent teolog sau capelan al unei mișcări mondiale de apostolat laic⁴. Dar putem și discerne clar semnele unei participări autentice laice la activitatea Conciliului.

Un vast domeniu de cercetare se deschide aici istoricilor celui de-al doilea Conciliul Vatican și chiar al Bisericii din secolul trecut. Tot ce putem face aici, este să oferim câteva indicații, câteva piste de muncă, în speranța că alții vor dori să le urmeze. Putem distinge trei etape:

- 1) Pregătirea îndepărtată a Vaticanului II, în special în activitatea lui și a mișcări seculare;
- 2) Pregătirea imediată: colaborarea laicilor în comisiile pregătitoare și participarea lor la efortul mai mare de a pune întreaga Biserică „într-o etapă de Sinod”;
- 3) Participarea laicilor la pregătirea Sinodului.

Ne vom ocupa în principal de pregătirea îndepărtată a lucrării Comisiei conciliare pentru Apostolatul Laicilor, care nu numai că au scris decretul *Apostolicam Actuositatem*, dar a colaborat și cu Comisia teologică la redactare capitolului IV din Constituție *Lumen Gentium* și mai ales în elaborarea Constituției pastorale asupra Bisericii în lumea contemporană *Gaudium et Spes*.

1) Pregătirea pe termen lung

În pregătirea Vaticanului II, Biserica privea spre mișcările laicilor pe care le putem discerne prin importanța pe care o au, ca o maturizarea printre laici a unui sentiment de responsabilitate creștină. Aceste mișcările au devenit mai vizibile după al Doilea Război

⁴ Comentând decretul, un laic a declarat: *În ultimii cincisprezece ani, ideile lui Cardijn și Congar au pătruns în întregul domeniu al apostolatului laic; în multe puncte ale decretului putem discerne marca autorului, ca temă tradițional care străpunge într-o simfonie modernă.* Dermot H. DE Trafford, în „The Tablet”, Londra, 15 ianuarie 1966.

Mondial⁵; și această perioadă a fost marcată, de fapt, de fundamentarea sau dezvoltarea din aproape 40 de Organizații Catolice Internaționale (O.I.C.), prezente în aproape toate domeniile angajamentului creștin⁶ și prin două mari congrese mondiale pentru apostolatul laic, desfășurate la Roma în 1951 și în 1957, și precedat de întâlniri continentale.

Nu se pune această problemă de a urmări istoria Congreselor, care sunt organizate la inițiativa unui laic, Vittorino Veronese, și nici a diferitelor mișcări internaționale. Ne limităm să subliniem afirmația făcută de laicul englez, Partick Keegan, când s-a adresat Conciliului în numele auditorilor: Diagrama despre apostolatul laicilor, unde a spus el, „ea reprezintă punctul culminant al unei întregi istorii a dezvoltării apostolatul laicilor”; „este rezultatul descoperirii treptate și responsabilitatea și rolul lor în tot apostolatul Bisericii formată de bărbați și femei din zilele noastre”. Această intervenție a auditorilor a fost făcută la 13 octombrie 1964. Aici găsim atât bogăția, cât și limitările Decretului cu privire la laici; ca sinteză și punctul de sosire al unei experiențe deja îndelungate, nu ar putea fi în timp, cel puțin în măsura în care unii și-ar fi dorit, un apel profetic de a se angaja în noile căi pe care Conciliul le-a indicat prin reînnoirea imaginii Bisericii, popor al lui Dumnezeu, unit cu toți în umanitate.

Comisiile pregătitoare și conciliare au trebuit să depună eforturi mari în căutarea unei definiții, sau mai bine zis a unei descrieri a „laicului”, adică a naturii reale a apostolatului laic, a acestuia cu diferite relații pe care trebuie să le aibă cu ierarhia, cu privire la locul Acțiunii Catolice în cadrul „apostolatului laic” ca și concept de mandat „dat laicilor în legătură cu responsabilitatea fiecărui creștin botezat și la autonomia legitimă a laicilor în domeniul profan”.⁷

Acestea nu au fost simple exerciții academice efectuate între teologi; ci aceste întrebări au fost ridicate și puse chiar de laici ca parte, a experiențelor lor. Controversa asupra Acțiunii Catolice, care a fost dezlănțuită în anii 1950 și începutul anului 1960, poate să ni se pară cu mult timp în urmă astăzi, dar a fost o ocupație foarte reală pentru mulți laici care încercau să conștientizeze la ceea ce înseamnă „a fi Biserică”⁸, în societate, în familie, la serviciu etc.

⁵ În mod evident, perspectiva istorică nu poate fi limitată la secolul al XX-lea. În discursul său pentru Primul Congres Mondial pentru Apostolatul Laic, la 14 octombrie 1951, Pius al XII-lea a urmărit dezvoltarea apostolatului laic modern la Conciliul de la Trent, la primele congregații mariane și la Mary Ward. Vezi Fapte ale Congresului, Vol. I, Roma 1952.

⁶ Pentru O.I.C. și Conferința care servește colaborarea lor reciprocă, cf. „*Laicii azi*”, Bulletin du Conciliium de Laicis, nr. 13-14 (1973).

⁷ Cf. R. GOLDIE, *Laics, laicat și laïcité*. - Un sondaj bibliografic prin trei decenii, „*Laici astăzi*” nr. 26 (1979), 119.

⁸ Cf. papa Pius XII, De la Colegiul Cardinalilor, din 20.02.1946.

La Congresul mondial din 1957, un text privind terminologia și structurile Acțiunii Catolice au fost elaborate sub forma de „sugestie”. Când papa Pius al XII-lea (un pas fără precedent la acea vreme) le-a spus laicilor să ia în considerare această „sugestie”, spiritele s-au aprins până la punctul de o retrogradare de formulări cu un al doilea rând de discuții, cu privire la probleme care erau mult mai grave, cum ar fi pacea mondială. Dar anii de experiență și reflecție care au precedat Conciliului nu a dat naștere doar acestor preocupări „interne”. Putem vedea roadele acestor munci în Textele de bază pregătite pentru al doilea congres mondial. Textele teologice, cu privire la Misiunea Bisericii, sau la „Natura și vocația apostolică a laicilor”⁹ fuseseră pregătite, la cererea liderilor laici ai Congresului, de către teologii care aveau să joace un rol important la Conciliu¹⁰. Ei trebuiau să ofere un statut *quaestionis* care ar fi, de fapt, punctul de plecare pentru o mare parte a lucrării conciliare pe tema laicilor¹¹. Celălalt „text de bază” din „Lumea de azi”: sau responsabilitatea laicilor¹², a fost pregătit de experții laici în diverse domenii, care au prezentat în 1956 o panoramă a lumii contemporane și a acestor probleme pastorale care, în multe puncte, prefigurează ceea ce ar fi mai târziu Constituția pastorală *Gaudium et Spes*. O coincidență pe care o prezintă capitolul VI al Decretului *Apostolicam actuositatem* care are multe asemănări izbitoare cu ceea ce s-a discutat în celui de-al doilea Congres Mondial, și care a fost dedicat „Formării de bază pentru apostolat”, o formarea care este responsabilitatea tuturor educatorilor creștini, în familie, școală, parohie și mișcări laice.

2) *Pregătiri imediate*

Nu a existat în istoria Bisericii un precedent pentru această misiune a unui Conciliu Ecumenic pe un astfel de subiect, cu privire la apostolatul laicilor. La un nivel practic nu există

⁹ Laicii în Biserică, Documente ale celui de-al doilea Congres Mondial pentru Apostolatul Laicilor, I, Roma, 1958, 219-239.

¹⁰ Textele au fost scrise de Mons. Emilio Guano, ulterior episcop de Livorno, și episcopul Gérard Philips. Pr. Sebastian Tromp, S.J., care a prezidat grupul de teologi, și care a colaborat cu Comisia ecleziastică a COPECIAL, a cărei episcop era Pietro Pavan.

¹¹ Cf. R. Tucci, S. J., I laici nella crisi del mondo d'oggi: responsabilità e formazione, (laicii în criza lumii de azi: responsabilitate și formare) „La Civiltà Cattolica”, 1957, IV, 449-462

¹² În fața lumii de azi, Documente II, 259-283. Tema Congresului a fost ilustrat ulterior într-un volum, *Lumea așteaptă Biserica* (Paris 1957) în care au contribuit 21 de laici, bărbați și femei care s-au distins foarte mult diverse de la politică sau știință la cinema. Originalul francez a fost tradus în alte 5 limbi.

nicio congregație sau dicasteriu al Sfântului Scaun¹³ care să poată să servească drept punct de sprijin pentru Comisia pregătitoare creată de Rusaliile 1960. În trecut, în 1938, papa Pius al XI-lea a creat un Birou Central de Acțiune Catolică (*Actio Catholica*), dar această documentație și promovarea, condusă de cardinalul Pizzardo, devenise practic inactivă de foarte mult timp. În cadrul Congregației Conciliului s-a creat, în 1959, o comisie pre-pregătitoare sub numele de *De laicatu catholico*¹⁴, a cărei lucrările reflectă un material foarte amplu primit de la episcopii din întreaga lume, fiind consultată pe agenda Conciliului. Ele reflectă, de asemenea o documentație de la cele două Congrese Mondiale pentru Apostolatul Laicilor și de la Organizații Catolice Internaționale, în special discursuri și mesaje ale papei Pius al XII-lea care a fost marcat de cele douăzeci de inițiative mai importante ale Apostolatului organizat de laici.

Comisia pregătitoare pentru apostolatul laic s-a dovedit a fi destul de favorabilă, ca în componența sa, să existe „prezențe” indirecte a laicilor printre preoți, care au avut o gamă largă de experiențe cu privire la raportul mișcărilor laice. Dar cum au privit și primit acest fapt, această comisie; ea rămâne însă neclară și insuficientă pentru o colaborare strânsă între laici și preoți. În multe rânduri, președintele Comisiei, Cardinalul Cento, a încercat să autorizeze o colaborare directă și oficială cu laicii. Între timp, el însuși și episcopul Glorieux am multiplicat contactele cu mișcărilor lor și au salutat contribuțiile primite prin acele surse seculare.

Arhivele Comisiei pregătitoare conțin o serie de documente primite - uneori chiar solicitate - din surse externe și, de regulă, distribuite tuturor membrilor. Primul document distribuit în acest mod a fost sinteza răspunsurilor primite de la sondajul mondial despre Acțiunea Catolică care fusese lansat în 1958 în urma „sugestiei” propusă de către Congresul Mondial din 1957.

Multe dintre aceste documente provin dintr-un „Grup special” creat în cadrul Conferinței O.I.C, unde ei tratează, de exemplu:

- Acțiunea catolicilor la nivel internațional,
- Locul femeilor în societate și în Biserică,
- Dificultățile laicilor angajați în viața socială,
- Situația creștinilor într-o lume tot mai invadată de tehnică,

¹³ Comitetul permanent al congreselor internaționale pentru apostolatul laicilor (COPECIAL) fusese creat de Pius al XII-lea în 1952, dar nu era un organism oficial al Sfântului Scaun.

¹⁴ Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano U apparendo*, III, Typis Polyglottis Vaticanis 1960, 157-214.

- Problemele pastorale ale cercurilor intelectuale,
- Capelanii, organizațiile și apostolatele.

Unele organizații naționale și internaționale au prezentat asemenea documente, cum ar fi de exemplu despre activitatea ecumenică a laicilor, în Acțiunea Generală Catolică, în Societatea Sf. Vincent de Paul sau în Cooperativele și în apostolatul laicilor.

Pe lângă documentația despre Acțiunea Catolică, s-au prezentat studii, de exemplu, despre semnificația terminologiei utilizată pentru desemnarea „conducătorilor ecleziastici” din apostolatul laicilor (capelan - asistent ecleziastic - consilier ecleziastic etc.) și „laici care lucrează cu normă întreagă în slujirea Bisericii” (cf. A.A. 22). Proiectul mai ambițios a fost, cu toate acestea, publicarea în 1963 cu această Panoramă a apostolatului organizat de laicii din lume, care au dorit să ilustreze realitatea concretă pe care Părinții conciliari o discutase în schema decretului. *The Latin language edition, De Laicorum Apostolatu organisato hodie tot in orbe terrarum diffuso – (Ediția lingvistică, mireni se organizează astăzi în toată lumea pentru toți)* Typis Polyglottis Vaticanis 1963, conținea 88 pagini, și a fost distribuit în Aula pe 22 octombrie 1963. Erau în circulație și edițiile franceză, engleză și spaniolă în interiorul și în afara incintei conciliare.

O contribuție mai puțin directă, dar nu mai puțin importantă la pregătirea imediată a fost cea a laicilor care au lucrat pentru a pune Biserica în întregime „în starea unui Conciliu”. Ar fi multe de spus aici despre munca jurnaliștilor seculari care au fost de mare preț și care au interpretat obiectivele și apoi au sesizat conduita Conciliului în beneficiul publicului care era interesat. În Franța, în perioada pregătitoare, Jean-Pierre Dubois-Dumée, vice-director al Catholic Information International, pe lângă pregătire articole și programe de televiziune, a susținut mai mult de o sută de conferințe în cadrul Conciliului, cu camere, deplasându-se în toate regiunile țării.

În contextul „climatului” care a pregătit Conciliul Vatican II, putem să ne aminti, de asemenea, pregătirea întreprinsă pe plan episcopal și diecezan (de exemplu în Belgia și Olanda) cu participarea entuziastă a laicilor: episcopii care s-au unit astfel cu „poporul lui Dumnezeu”, au avut cu siguranță de luat act, de multe puncte inserate ulterior în texte conciliare.

3) *Participarea laicilor la pregătirea Sinodului*

În a doua perioadă a Conciliului, după numirea a 13 laici în calitate de auditori¹⁵, grupul s-a întâlnit periodic și au studiat subiectele aflate pe agenda Conciliului, și au pregătit contribuțiile lor. Comisia pentru Apostolatul Laicilor, cu care au colaborat în principal, le-a permis să consulte și alți laici. Un grup mai mare a putut participa astfel la discuțiile care au produs, printre altele, un proiect de plan revizuit sub titlul „Participarea mirenilor în apostolatul Bisericii”.

În septembrie 1964 au fost numiți primii auditori religioși și laici și, în a patra perioadă, grupul de auditorii s-a extins în continuare. Majoritatea auditorilor au colaborat la activitatea comisiei conciliare și a subcomisiilor acesteia atât în timpul sesiunilor Conciliului, cât și în timpul în care li se cerea părerea lor. La sfârșitul Conciliului, auditorii erau în număr de 52: 10 călugărițe, o familie (José și Luz Alvarez-Icaza, din Mexic), 28 de bărbați laici și 12 femei laice. Alți laici erau invitați ca experți.

Introducerea *Relatio* la schema decretului, la 6 octombrie 1964, unde Cardinalul Cento a subliniat contribuția laicilor, spune așa: *Libenter enim non solum propositions, desideria, utriusque sexus suggestions laicorum acceptimus, imo quandoque excitavimus (Am observat nu numai propunerii, aspirații ale ambelor sexe sugestiile pe care le-a primit și uneori se agită)*¹⁶. Episcopul Hengsbach, a adăugat propriile sale mulțumiri auditorilor, care au contribuit deseori la revizuirea schemei și la alți laici, care nu erau asociați oficial cu Conciliul, dar care fusese consultați la Roma, și în alte locuri.

Auditorii au adus încă o altă contribuție în intervenții pregătite în timpul întâlnirilor lor regulate și prezentate în Aula. La 10 noiembrie 1964, Juan Vasquez, președintele Federației Catholic Youth International (Tineretul Catolic Internațional), a vorbit în fața Conciliului cu privire la această temă „Biserica în lumea modernă”, subliniind rolul laicilor, și făcând o comparație cu toate problemele tratate în Diagrama 13. La 5 noiembrie, James Norris, președintele Comisiei internaționale Catholic for Migrations (Catolic pentru migrații), făcuse (în latină) un apel personal pentru acțiunile care răspund la problema globală a sărăciei. Pe parcursul sesiunii a patra, la 13 octombrie 1965, spre sfârșitul dezbaterii asupra activității misionare ale

¹⁵ S. Golzio, J. Guitton, M. de Habicht, E. Inglessis, J. Larnaud, R. Manzini, J. Norris, H. Rollet, R. Sugranyes de Franch, A. Vanistendael, J. Vazquez, V. Vernose, F. Vito.

¹⁶ *Relatio - Schema Decreti de Apostolatu laicorum*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1964, 3.

Bisericii, Eusèbe Adjakpley, din Togo, vorbind în numele Ascultătorilor și-a exprimat speranța că dezbaterile conciliare îi va ajuta pe mulți laici - și în special pe tineri - să devină conștienți de provocarea misionară și de rolul lor propriu ca martori ai vieții creștine, și de implicarea lor în societate. El a subliniat, de asemenea, importanța pe care o au laicii atașați de această dimensiune ecumenică a activității misionare, și la o colaborare mai strânsă cu toți credincioșii în exprimarea valorilor spirituale.

O problemă specială care a făcut obiectul a numeroase consultări și discuții între laici, a fost propunerea lansată deja în timpul fazei pre-pregătitoare a Conciliului – de a constitui „un secretariat special, pentru Sfântul Scaun, pentru slujirea și promovarea apostolatului mirenilor” (A.A.26). Propunerea urma să ducă în ianuarie 1967, la crearea, de către *Motu Proprio Catholicam Christi Ecclesiam* (Biserica Catolică a lui Cristos), a *Concilium de Laicis* (Conciliul de laici).

Organizațiile internaționale catolice și conferința lor pe de o parte, și COPECIAL, pe de altă parte, erau foarte interesați de această problemă, din cauza relațiilor care ar trebui stabilite cu orice organism al Sfântului Scaun competent, în legătură cu apostolatul laicilor pe plan internațional, iar cealaltă pentru că în mod normal ar fi integrată într-o organizație oficială ca acesta. Toți cei care fuseseră consultați în februarie 1963 despre diagrama pregătită de Comisia conciliară, erau la curent, și au fost de acord cu această propunere. În iunie 1964, un grup restrâns s-a întâlnit la Roma sub președinția cardinalului Cento. Episcopul Glorieux i-a fost secretar, iar membrii fiind: 5 episcopi, 2 preoți și 8 laici. Grupul a dezvoltat un proiect pentru viitor, a unui secretariat.

La începutul anului 1965, următorul pas a luat forma unei consultări la Conferințele episcopale ale lumii - și prin ele – au trecut la organizații naționale ale laicilor - precum și organizații internaționalele catolice. Răspunsuri primite în termen de două luni, au venit de la 17 conferințe episcopale și 36 (din 50) organizații internaționale. Un raport a fost, de asemenea, transmis în urma unei adunări speciale a Conferinței O.I.C, desfășurată la Sion (Elveția) la data de 5 și 6 iunie 1965. În cele din urmă, pe 25 și 26 iunie, un grup mic, similar cu cel care se întâlnise anul precedent, a fost convocat să studieze rezultatele consultării.

Următorul pas, a fost dezbaterile care a avut loc în Conciliu în ultima sa perioadă, care a culminat cu adoptarea nr. 26 din Decretul privind apostolatul laic; însă discuția urma să continue, cu participarea laicilor, în perioada postconciliară și până la crearea „Conciliului de laici”. În

ansamblu, textul conciliar a dat satisfacție laicilor care erau interesați. Mulți dintre ei, totuși, ar fi preferat o declarație clară de caracterul „consultativ” al biroului roman, care nu ar trebui să fie în opinia lor un organism de „management”. Ulterior, creația unui *dicastero* al Curiei Romane a inclus noi aspecte care erau pentru o lungă perioadă de timp, însă nu era foarte clar nici chiar pentru laici apropiați și asociați cu noul corp postconciliar.

În afara Aulei conciliare, în timpul sesiunilor Conciliului, consultarea cu laicii nu a fost evidentă, pentru că ea nu se limitează numai la „auditori” și „experți” și nici la inițiativa celor care formează comisii și subcomisii conciliare. Laici, inclusiv „vedete” trecătoare au fost chiar invitate să vorbească în fața întâlnirilor Conferințelor Episcopale.

Nici inițiativa pentru consultări nu a venit întotdeauna de la părinții Conciliului. O activitate intensă de „coridor” a continuat în jurul conferințe de presă, în „cafenele” și în întreaga „zonă” conciliară „în jurul Bazilicii Sf. Petru. O.I.C. și COPECIALUL a gestionat în comun un centru de informare în spațiile puse la dispoziția lor. Multe mișcări seculare au trimis delegații episcopilor. La cele două extreme ale spectrul organizațiilor laice, Legiunea Mariei a creat o prietenie cu Episcopiile din toate părțile lumii, și Alianța Internațională Ioana de Arc a militat neobosit pentru ca să promoveze „rolul și slujirea femeilor în Biserică”. Mișcările franceze de „Acțiune catolică specializată” au fost deosebit de participante. O delegație de la A.C. a mediului independent a fost prezent în tot Conciliul. Liderii mișcării de tineret din mediul rural (JAC), intervievați de *La Croix* (20-12-1963) a afirmat că Conciliul a oferit o excepțională să dialogheze cu proprii episcopi: la Roma s-a descoperit că sunt mai receptivi, la fel dacă ar fi în retragere!

Contribuțiile mișcărilor laice au continuat să fie solicitați în legătură cu lucrarea conciliară. Deja în iulie 1961, Secretariatul Internațional al J.O.C. depusese la comisiile pregătitoare 23 de pagini de reflecții din „lideri și capelani din Africa, America de Nord și Sud, Asia și Europa”. În concluzie, noi am subliniat necesitatea Conciliului și a comitetelor sale care să afirme și să clarifice „rolul apostolic al laicilor în misiunea Bisericii”; cu această urgență a apostolatului muncitoresc, care ar trebui promovată în lumea contemporană conform indicațiilor date de papa Pius al XI-lea în *Quadragesimo Anno*; cu această chemare către preoți, din toate țările, „Pentru a-și aduce colaborarea preoțească, laicilor care sunt angajați în apostolatul muncitorilor”. În februarie 1963, J.O.C. internațional a elaborat în continuare câteva propuneri referitoare la Apostolatul Laicilor care a fost solicitat de mai mulți Episcopi. Documentul de 32 de pagini conținea propuneri privind apostolatul laicilor în general; cu Acțiunea Apostolatului

Catolic; cu apostolatul într-un mediu popular și muncitoresc; cu această privire a rolului relație cu apostolatul laicilor; cu această idee cu privirea laicilor și a subdezvoltării țărilor sărace; cu parohiei și viața religioasă a laicilor. Nu pot să termin acest punct fără să spun ceva și despre rolul femeilor la Conciliul Vatican II. Voi realiza un subpunct cu această temă intitulată:

Conciliul și „Rolul femeilor”

Un domeniu în care mirenii și-au adus contribuția decisiv a fost, fără îndoială, participarea femeilor la viața societății și a Bisericii. Diagrama despre apostolatul laic distribuită în 1963 a inclus două paragrafe despre apostolatul bărbaților și respectiv al femeilor.

Aceste paragrafe au fost ulterior șterse. Păstrați-le – și principiul tratamentului separat al bărbaților și femeilor - ar fi fost contrar dorințelor laicilor, care vor fi exprimate mai târziu în lucrare conciliară. Subiectul participării femeilor nu ar fi fost abordat din nou în mod explicit, decât în timpul dezbaterii despre „Diagrama 13” - făcând excepția două intervenții în dezbateri despre *De Ecclesia* în care cardinalul Suenens și arhiepiscopul greco-catolic, Mons. Hakim, au atras atenție la tăcerea „schemei” pe acest subiect, propunând în plus, ca femeile să fie admise ca ascultătoare.

În timpul dezbaterii despre „diagrama 13”, despre femeile din societate și în Biserică, au existat 15 intervenții în timpul celei de-a treia sesiuni, și 10 în timpul celei de-a patra sesiune, pe lângă numeroasele intervenții despre căsătorie și familie, care au fost, desigur, de interes pentru femei, și nu numai. Printre cele mai importante intervenții, au fost cele ale Mons. Frotz, episcop auxiliar din Köln, unul la 29 octombrie 1964 și altul la 4 octombrie 1965. Acesta din urmă, se reflectă clar în pasajul din GS 60, privind participarea femeilor la viața culturală, despre care se spune că a fost sugerat de un Părinte conciliar și de ascultători. Textul este cu siguranță în conformitate cu concluziile al întâlnirii pe tema „Biserica și cultura” organizată în aprilie 1965 de către Conferința O.I.C.¹⁷.

Auditorii, atât laici, cât și religioși, au fost consultați mereu despre „participarea femeilor” în ultimele două perioadele ale Conciliului, și în activitatea comisiei pentru documentul *Gaudium et spes*. Poziția lor, adoptată în comun, a fost o încurajare pentru toate intervențiile care condamnă discriminarea nedreaptă (cf. GS 29) și vizează promovarea

¹⁷ cf. Nota nr. 37. Textele reuniunii includ o prezentare, „La femme et la culture”, realizată de Maria Vendrik, unul dintre experții laici invitați în Conciliu.

cooperării dintre bărbați și femei, dar opusă oricărei încercări de a defini strict - *sau chiar poetic!* - conținutul „rolului femeilor” în societate sau în biserică.

Din dezbateră privind „Diagrama 13”, au preluat problema participării femeilor în viața Bisericii în ultima vreme, privind redactarea *Decretului asupra mirenilor*. S-a adăugat o propoziție, atribuită de „doi părinți”¹⁸, care reflectă abordarea ascultătorilor: „*În ceea ce privește în zilele noastre femeile au un rol din ce în ce mai activ în întreaga viață a societate, este important ca participarea lor la diverse sectoare ale apostolatului Bisericii*” (nr. 9). O intervenție scrisă a episcopului Hallinan, arhiepiscop de Atlanta (SUA) care a fost distribuit presei în octombrie 1965, a ajuns din păcate la Comisie prea târziu pentru a fi luat în considerare. Episcopul Hallinan a propus modificări importante cu privire la poziția femeilor în Biserică, sugerând că contribuția sporită a femeilor să fie menționată sub titlul „Ajutorul pe care Biserica îl primește din lumea de astăzi” (GS 44). O propunere similară a fost făcută și de un auditor.

O altă mențiune a femeilor este aproape ascunsă. Decretul *Apostolicam actuositatem* (nr. 32) care „recomandă crearea de documentare și de studii, nu numai în materie teologică, ci și pentru științele umane: antropologie, psihologie, sociologie, metodologie, pentru a dezvolta aptitudinile laicilor, bărbaților, femeilor, tinerilor și adulți, pentru toate sectoarele apostolatului”. Această recomandare reflectă îngrijorarea auditorilor de a vedea și studia „rolul femeilor” mai târziu, decât să fie definite prematur (adică prea devreme).

După promulgarea decretului *Apostolicam actuositatem*, ascultătorii laici au adresat o scrisoare președintelui Comisiei către Apostolatul Laicilor, exprimându-și profunda recunoștință nu numai pentru munca realizată, dar și pentru „exemplul unic” pe care îl are Comisia, și au dat această recomandare „de o colaborare între păstori și membri laici, care sunt poporul lui Dumnezeu”. În răspunsul său, cardinalul Cento a scris următoarele: „Eu nu ascund față de tine, că voi păstra una dintre cele mai plăcute amintiri ale acestei lucrări realizate în viața mea. A fost prima dată când mireni - și nu regii sau ambasadorii lor - erau prezenți la un Conciliu, indiferent dacă erau acolo prezenți nu pasiv, ci activ, de vreme ce am colaborat împreună la pregătirea schiței noastre”. Detaliile acestei participări pot fi acum de interes pur și simplu istoric; s-ar putea să descoperim că ea era puțin mai mult decât o participare simbolică. Și totuși, experiența va fi marcată ca o piatră de hotar, ca un început pentru Biserică.

¹⁸ Schema Decreti de Apostolatu Laicorum, Textus recognitus et Modi, Typis Polyglottis Vaticanis, 1965, 70.

Într-un viitor – poate îndelungat, când va fi un Conciliu Ecumenic, contribuția laicilor, a bărbaților și a femeilor, nu vor mai putea fi ca la Conciliul Vatican II, o noutate atât de mare și atât de mult așteptată încât ar merita acele mari titluri de ziare, cum s-a întâmplat la Vatican II. Papa Paul al VI-lea, adresându-se membrilor laici ai „Conciliului laicilor” pe 20 martie 1970, i-a numit „experții săi ai vieții”, ai vieții și ai apostolatului poporului lui Dumnezeu din întreaga lume. Această categoria de „periti” va fi prezentă cu siguranță încă din primele etape ale viitorului conciliu Vatican.

În acest capitol am văzut evoluția Bisericii care merge mereu cu cea a societății, apoi implicarea și rolul laicilor la Conciliul Vatican II, și am terminat cu un subpunct, care este de actualitate în Biserică: care a fost rolul femeii (femeilor) la Conciliul.

În capitolul doi vom analiza Conciliul Vatican II în România, însă pentru a vorbi de acest Conciliul care a schimbat mult imaginea Bisericii, este necesar să privim și la istoria noastră creștină, a românilor, care, de fapt, are rădăcini foarte vechi, încă din primele secole ale creștinătății. După acest parcurs istoric creștin, privirile noastre se vor îndrepta la Conciliul Vatican II astăzi în Biserică, mai ales cum îl trăim noi azi în Biserică de după 1989.

II. CONCILIUL VATICAN II ÎN BISERICA DIN ROMÂNIA

Pentru a vorbi de Conciliul Vatican II în România, înainte de toate am găsit necesar că ar trebui să avem câteva repere istorice, pentru a ne putea situa într-un context și într-o țară, ca România. România este o țară creștină, care are originile sale încă din antichitate, unii afirmă încă din primul secol. Este o țară, majoritar ortodoxă prin tradiție – care se datorează situației noastre geografice, fiind în estul Europei, dar există în România și alte biserici și religii, care sunt minoritare. România nu are o religie de stat cum afirmă mulți în societatea noastră actuală [conform art. 29 (5) din Constituția României, cultele religioase sunt autonome față de stat].¹⁹ Conform recensământului din 2011, în România sunt: 16.307.004 cetățeni, reprezentând 89,45% din populație, care s-au declarat ortodocși; 870.774 s-au declarat romano-catolici (4,62% din populație); 600.932 reformați (3,19%); 362.314 penticostali (1,92%); 150.593 greco-catolici (0,8%); 112.850 bapțiști (0,6%) ș.a.m.d.

În Dobrogea, există o minoritate islamică (0,34%), compusă majoritar din turci și tătari. Există și un număr mic de atei (0,11%), agnostici, persoane care sunt nereligioase (0,1%) și persoane fără o religie declarată.²⁰ Conform *Annuario Pontificio*, buletinul oficial al Sfântului Scaun, în aceeași perioadă, recensământul intern al Bisericii Catolice a numărat în România 1.193.806 credincioși romano-catolici (cu 165.405 persoane mai mult decât cele înregistrate de autoritățile române),²¹ deci în creștere, ceea ce personal, este ceva pozitiv.

A. Parcurs istoric al Bisericii în România

Conform istoricului Tertulian (150 – 220) numele lui Isus Cristos ajunsese să fie cunoscut în vremea sa inclusiv „popoarelor din Galia, Marea Britanie, sarmaților, dacilor, germanilor și sciților”, iar aceasta în condițiile în care populațiile respective erau inițial păgâne²². Academicianul Constantin C. Giurescu a dat ca exemplu Legiunea a V-a Macedonica, care a

¹⁹ Art. 29 – „Libertatea conștiinței”. *Constituția României*.

²⁰ *Institutul Național de Statistică. octombrie 2013*.

²¹ *Annuario Pontificio*. Libreria Editrice Vaticana. 2011

²² Tertulian, *Adversus Iudaeos*, cap. 7: „diversas Galliarum nationes... Dacos et Germanos... in his omnibus locis, nomen Christi, qui iam advenit.” (în toate aceste locuri națiunile Galiei... Dacii și Germanii...în diferite locuri, numele lui Cristos, a venit deja)

staționat o vreme în Palestina, înainte de a fi mutată la Troesmis și apoi la Potaissa, pe teritoriul actual al României²³.

Însă Peștera Sfântului Andrei din Dobrogea este un loc considerat în tradiția creștină (ortodoxă) drept adăpost al Sfântului Andrei, nu cu mult înainte de a fi martirizat (conform legendei). Din punct de vedere documentar, scrierile Părinților Bisericii dinaintea sinodului de la Niceea, (fiind primul sinod ecumenic din istorie) citează existența unor comunități de creștini la Dunărea de Jos, a căror amintire este menținută până astăzi și de tradițiile locale mănăstirești. După anul 297, pe teritoriul provinciei romane *Scythia Minor*, între malul drept al Dunării de Jos și Tomis (cetate grecească de pe litoralul apusean al Pontului Euxin – Marea Neagră), se aflau cei mai numeroși creștini martirizați din întreg Imperiul Roman. Deocamdată nu putem vorbi de creștini catolici sau ortodocși, mai târziu se va face această separare între cele două Biserici.

Cu privire la **Biserica catolică**, în anul 1179, la Igrăș, Timiș, a fost construită prima mănăstire a călugărilor cistercieni (benedictini, ordin fondat în Franța), pe teritoriul actual al României, distrusă de invazia tătarilor și de răscoala cumanilor sedentarizați din Ungaria. Pe locul mănăstirii s-a construit în timp noua primărie și o biserică ortodoxă. Călugării abației din Igrăș au zidit apoi, în anul 1202, abația cisterciană de la Cârța, din actualul județ Sibiu, aflată azi în ruină, și se poate vizita. Inițial s-au ridicat clădiri din lemn, în anii 1205-1206, apoi o capelă din piatră, ridicată până în anul 1215, iar zidurile și oratoriul au fost zidite din piatră, după alte capele, iar spațiile de locuit au fost adăugate începând cu anul 1230, lucrările fiind întrerupte de marea invazie tătară din anul 1241. Pe la anul 1300 se pare că ar fi fost terminată și biserica. Abația a fost desființată la ordinul regelui Matia Corvin, la data de 27 februarie 1474. În prezent, o capelă a vechii mănăstiri, este folosită de comunitatea evanghelică săsească.

În anul 1183 a fost atestată abația cu hramul Sfintei Fecioare Maria din satul Frumușeni, Arad. Mănăstirea, cunoscută și cu numele Bizere a funcționat ca lăcaș benedictin, aflat sub patronaj regal. Abația controla transportul de sare care se făcea pe râul Mureș. În secolul al XIII-lea mănăstirea, cu 23 de călugari, avea un venit anual de 4.000 de bolovani de sare (acum trebuie văzut ce diametru avea bolovanul de sare). La început, lăcașul a fost de rit ortodox (printre primele biserici ortodoxe sau bizantine din spațiul locuit de români), apoi a fost preluat de catolici, iar până la sfârșitul secolului al XVI-lea a fost mănăstire benedictină²⁴. Mănăstirea a

²³ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I.

²⁴ Mănăstirea Bizere, prima dovadă a existenței creștinismului bizantin în Balcani.

cunoscut o decădere constantă din secolul al XIV-lea, iar din anul 1557, după invazia turcească în părțile Aradului și din cauza Reformei religioase, mănăstirea a fost părăsită.²⁵

După acest mic parcurs al trecutului îndepărtat al creștinismului pe pământ românesc, acum vom încerca în câteva rânduri să vorbim de Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică care este o instituție religioasă înființată la 7 octombrie 1698, prin manifestul de unire semnat de mitropolitul ortodox Atanasie Anghel și de 38 de protopopi din Ardeal, care, în urma desfășurării unui sinod ținut la Alba Iulia, au declarat că se unesc de bunăvoie și sunt parte a Bisericii Romei, cu păstrarea tradițiilor și ritului Bisericii Răsăritene. Credincioși români greco-catolici au existat în mod compact și anterior unirii religioase din 1698, mai ales în zona Maramureșului istoric și a Sătmarului²⁶.

Actul de unire din anul 1697 a fost remarcat de la început de mediile politice și religioase din Transilvania, indiferent de poziția acestora față de unire. Johannes Filstich, rectorul gimnaziului lutheran săsesc din Brașov, a notat că „în anul 1696 (!) Teofil, episcopul valahilor, părăsi cu o mare parte a neamului valah credința grecească și trecu la cea romano-catolică” (Arh. Naționale Brașov, mss.). Martin Felmer, rectorul gimnaziului săsesc din Sibiu, repetă afirmația spunând că episcopul valahilor a făcut unirea propusă (Martin Felmer, *Schriften*, ed. Adolf Armbruster, București, 1974, 165). De asemenea, pastorul lutheran din Sebeș, Andreas Gunesch, a notat că în luna mai a anului 1697 „Valachici nostri ab Ecclesia graeca et orientale deficientes transeunt ad romano catholicam - Valahii noștrii din Biserica greacă și orientală, aderă (trec) cu deficiență la romano-catolici ” (Johannes Trautsch, *Chronicon*, Coroneae, 1848). Alt contemporan cu evenimentele, Andreas Illia, nota că: „Hic Teophilo Valachorum id temporis Anthisti autor fuit a 1696 ut ejurato cum suis schismate romane Ecclesia reconciliaretur - Acest Teofil Valahul de atunci a fost actul fondator din anul 1696 de la ejurata schisma, la împăcare cu Biserica romană ”²⁷

Mai mult, incertitudinea situației din anul 1697 se răsfrânge și asupra următorului mitropolit ortodox al Ardealului, Atanasie Anghel, care merge să fie hirotonit episcop la București de către mitropolitul ortodox Teodosie, primind daruri de la domnitorul muntean Constantin Brâncoveanu și mai multe instrucțiuni din partea patriarhului Dositheii al

²⁵ https://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_cre%C8%99tinismului_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia#cite_note-61

²⁶ Ovidiu Ghitta, *Nașterea unei biserici. Biserica greco-catolică din Sătmar în primul ei secol de existență (1667-1761)*, Cluj, 2001.

²⁷ Cf. Gheorghe Șincai, *Opere*, vol. III, *Hronicul românilor și al mai multor neamuri*, Editura F. Fugariu, București, 1969, 231.

Ierusalimului, aflat în exil în Țara Românească. Este însă evident că ideea unirii era din ce în ce mai acceptată în mitropolia ortodoxă a Ardealului, pe măsură ce consecințele ei practice erau înțelese, și pe măsură ce partea catolică își materializa promisiunile. Astfel, în 2 iunie 1698, cardinalul Kollonich de Esztergom (Strigoniu), confirmă privilegiile stabilite în 1697.

Pe acest fond, mitropolitul Atanasie Anghel convoacă un nou sinod în octombrie 1698, unde unirea religioasă cu Roma e recunoscută. Documentul ce consemnează rezultatul sinodului, numit *Manifestul de unire*, este considerat astăzi ca fiind actul unirii cu Biserica Romei. El este datat 7 octombrie 1698 și semnat de 38 de protopopi ai Bisericii românești din Transilvania. Conform unor istoriografi care se împotriveau unirii religioase a românilor ardeleni, se spune că Athanasie Anghel nu ar apărea pe respectivul manifest de unire, însă aici apar, clar, iscăliturile celorlalți participanți, întărite de sigiliul mitropoliei, sigiliu care se fapt se afla numai la mitropolit.²⁸

Când în 1707 Francisc Rakoczy ocupă Alba Iulia, iar Atanasie se retrage la Sibiu, la vechea mitropolie este înscăunat un așa-zis mitropolit Iov Țirca (cel care, puternic sprijinit de calvini, candidase în același timp cu Atanasie Anghel pentru Mitropolia Ardealului). Ulterior venirea imperialilor, îl silește să se retragă în Maramureș, unde va rătăci o vreme ca horepiscop (episcop misionar). În iulie 1711, mitropolitul Atanasie Anghel, împreună cu sinodul, repune în discuție, punctele din diploma de unire cu Roma. Organizarea oficială a Bisericii Române Unite ca parte a Bisericii Catolice s-a făcut în 6 iulie 1716, în vremea papei Clement al XI-lea, prin decretul „*Indulgendum esse*”.

Un nou episcop greco-catolic a fost instalat la trei ani după moartea lui Atanasie Anghel. Conform art. 12 a *Diplomei Leopoldine* referitoare la Biserica Unită, pentru alegerea noului episcop a fost convocat sinodul electoral, care trebuia să propună trei candidați dintre care curtea imperială urma să aleagă unul. Prima întrunire de acest fel a avut loc la trei luni după moartea lui Atanasie Anghel, adunarea propunându-l pe teologul iezuit Francisc Szunyogh, care însă a refuzat alegerea. Sinodul electoral din 1713 l-a propus pe iezuitul Francisc Venceslau din Boemia, fost secretar al episcopului Atanasie, care însă nu a putut fi confirmat din cauza opoziției împăratului, care îl considera laic, și nu cleric. La cererea împăratului, românii l-au propus în 1714 pe Ioan Giurgiu Patachi, un român din comitatul Solnoc, preot misionar romano-

²⁸ https://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_Bisericii_Rom%C3%A2ne_Unite#cite_note-11, accesat 23 mai 2021, ora 21:30

catolic, cu studii la Roma, care a fost apoi acceptat de împărat și numit la 23 decembrie 1715. Ioan Giurgiu Patachi, trece la ritul bizantin, se călugărește, după care este consacrat ca episcop unit. După acest parcurs al Bisericii Române Unite, adică a începuturilor ei, ne vom apropia de zilele noastre, mai exact în secolul XX.

Interzicerea Bisericii Române unite cu Roma, a avut loc în anul 1948, conform cu ordinele transmise de către Kremlin²⁹. Anterior suprimării Bisericii Unite în România, au fost desființate bisericile greco-catolice din Ucraina și Cehoslovacia. Biserica greco-catolică din Cehoslovacia (prezentă în special în Slovacia), a fost singura căreia în timpul regimului comunist i s-a permis la sfârșitul anilor 1970 să revină treptat în legalitate. Bisericile din România și Ucraina au rămas prigonite până la căderea regimului comunist, în anul 1989.

În 1 octombrie 1948 are loc la Cluj „un sinod” al protopopilor și preoților greco-catolici (în număr de 37 sau 38 de participanți), hotărându-se în unanimitate, „revenirea” la Ortodoxie. Se spune, că un participant ar fi leșinat în timpul „sinodului”. „Sinodul” a fost prezidat de protopopul unit de Țichindeal, Traian Belașcu. În toamna anului 1948, s-au strâns liste de semnături, obținute prin teroare, din aproape toate parohiile greco-catolice, în toate hotărându-se trecerea nu la catolicismul roman (latin), ci la ortodoxie. Aceste liste de semnături au fost înaintate atât Departamentului Cultelor, cât și primăriilor locale, conform legislației vremii. Participanții la sinodul de la Cluj au fost excomunicați *ipso facto* de episcopul greco-catolic Iuliu Hossu. Episcopului Iuliu Hossu i s-a propus, în cazul acceptării trecerii la Ortodoxie, scaunul Mitropoliei Ortodoxe a Moldovei, propunere pe care, însă, episcopul a refuzat-o. Și aici rămâne de văzut cine propunea: Biserica Ortodoxă sau dictatura comunistă.

Ca urmare a actelor remise de uniți autorităților locale și de stat, pe 1 decembrie 1948 se decretează desființarea Ritului bizantin al Bisericii Romano-catolice prin unirea sa cu Biserica Ortodoxă Română. De remarcat, este că niciun episcop român unit nu a trecut la Biserica Ortodoxă Română, refuzând orice sprijin din partea acesteia. Opoziția episcopilor uniți față de politica de stat a dus la arestarea și întemnițarea lor de către regimul comunist. Tratamentul aplicat deținuților politici a fost teribil, și cred că cu toții cunoaștem istoria lor. Așadar, din acel moment și până la Revoluția din 1989, nu se mai vorbește deloc, sau aproape deloc de Biserica greco-catolică. Și totuși ea a persistat și în clandestinitate, unde au fost consacrați preoți și în

²⁹ Implicarea lui Stalin în distrugerea Bisericilor Greco-Catolice din toată Europa de Est

timpul persecuție, unii dintre ei fiind condamnați la închisoare sau chiar uciși de regimul comunist.

Să ne reamintim că anul 1918 a însemnat o mare cotitură și schimbare istorică pentru România Mare. După evenimentele care au avut loc în Basarabia (9 aprilie), în Bucovina (28 noiembrie) și în Transilvania (1 decembrie), în baza dreptului la autodeterminare, populațiile acestor provincii au declarat unirea cu Țara Mamă, cu România. Numărul mare de romano-catolici, precum și cel de greco-catolici din Ardeal, Basarabia și Bucovina a schimbat geografia religioasă a României, deschizând, astfel, noi perspective pentru definitivarea unui Concordat și pentru stabilirea de relații diplomatice cu Vatican, adică cu Sfântul Scaun.

Acest Concordat al României cu Sfântul Scaun a fost semnat la 10 mai 1927. Acordul garanta creștinilor romano-catolici și greco-catolici din Regatul României³⁰ posibilitatea de exprimare a libertății religioase prin: numirea episcopilor, prin funcționarea ordinilor religioase care s-au dezvoltat foarte mult în acea perioadă³¹, prin învățământul confesional, mai ales în marile orașe, bunurile ecleziastice (comunități, terenuri, școli, dispensare etc.). Ratificarea Concordatului a avut loc doi ani mai târziu, pe 24 mai 1929 în Senat, iar pe 29 mai 1929 în Camera Deputaților. Cu această ocazie, Ministrul de Externe Gheorghe Mironescu afirma în fața Senatului că a fost interesul constant al tuturor guvernelor succedate în România după Unirea din 1918 să găsească un echilibru între diferitele confesiuni ale țării. Concordatul a intrat în vigoare la 7 iulie 1929.

Însă pe fondul tensiunilor social-politice generate de comuniști, care, cu sprijin sovietic, câștigau din ce în ce mai mult teren pe scena politică a României spre finele anilor 1940³², la începutul anului 1946, Nunțiul papal Andrea Cassulo a fost declarat *persona non grata*. Ca urmare, la 19 februarie 1946, Sfântul Scaun l-a numit pe Monseniorul Gerald Patrick O'Hara, Episcop de Savannah-Atlanta, regent al Nunțiaturii Apostolice din România. O'Hara a ajuns la București pe 29 ianuarie 1947 și a rămas în funcție până la 4 iulie 1950.

³⁰ La acea vreme România avea un rege, numai în realitate, după al Doilea Război Mondial, a fost înlăturată monarhia – regele Mihai a fost trimis în țara sa de origine, și din acel moment s-a instalat la putere Partidul comunist, susținut fiind de sprijinul sovietic. Însă în realitate cu intrarea României în război, puterea a fost luată de Mareșalul Antonescu.

³¹ Asumptioniștii au fost chemați în România încă din 1923, pentru a lucra în Biserica Catolică, și au început la Blaj, Beiuș pentru Biserica greco-catolică și puțin mai târziu în 1934 la București, unde activau în cele două rituri latin și oriental.

³² Din 1940 până în 1945, țara s-a aflat în Razboi, și în acea perioadă nu prea avem documente care să ateste dacă au existat conflicte sau probleme majore cu Nunțiatura de la București.

Prin Decretul nr. 151 din 17 iulie 1948 al Președinției Marii Adunări Naționale, publicat în Monitorul Oficial nr. 164 din 19 iulie 1948, a fost denunțat Concordatul României cu Sfântul Scaun. Raporturile diplomatice dintre România și Sfântul Scaun s-au întrerupt brusc. Printr-o notă verbală, pe 23 iulie 1948, regentul Nunțiatunii, Mons. O'Hara, a protestat față de decizia unilaterală a părții române, care încălca articolul XXIII al Concordatului, semnat în 1929.

Printr-o notă verbală nr. 3092, din 4 iulie 1950, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Române (RPR) îi declara pe Monseniorul Gerald Patrick O'Hara, regent al Nunțiatunii Apostolice în România, pe Monseniorul Mestri Schönberg, auditor, și pe Monseniorul Kirk C. John, secretar, drept persoane indezirabile pentru noua putere și le cerea să părăsească teritoriul țării în termen de trei zile. Două săptămâni mai târziu, palatul Nunțiatunii Apostolice de la București era confiscat de către autoritățile statului. Din anul 1950 și până în anul 1967 nu au mai existat nici un fel de relații între RPR/RSR³³ și Sfântul Scaun.

Conciliul Ecumenic Vatican II a avut loc la Roma, în Bazilica vaticană Sfântul Petru, în perioada 11 octombrie 1962 – 8 decembrie 1965, însă ierarhia catolică din România, dramatic decapitată de către regimul comunist, nu a putut aduce vreo contribuție teologică la acest Conciliu, ci doar o participare secvențială și nereprezentativă, spre sfârșitul Conciliului, prin preoții Petru Pleșa și Francisc Augustin. În acea perioadă din cauza dictaturii comuniste nu era posibil ca un episcop sau preot să părăsească țara, și cum spuneam anterior, episcopii erau puțini în acea perioadă. Cu toate acestea, Conciliul Vatican II, a determinat puterea politică de la București să reia dialogul cu Biserica Catolică, după o tăcere de aproximativ 15 ani. În noiembrie 1967, reprezentantul Vaticanului, Cardinalul Franz König, Arhiepiscopul Vienei, a vizitat România la invitația Patriarhului Bisericii Ortodoxe, Justinian Marina. Este prima vizită oficială a unui reprezentant al Sfântului Scaun în România comunistă. După acea vizită, relația între Vatican și București a început să se îmbunătățească cu privire la Biserica romano-catolică. Însă nu putem încă vorbi de Biserica greco-catolică care va ispăși calvarul ei până la Revoluția din decembrie 1989.

În decembrie 1989, aflând despre cele întâmplare în România, unde oamenii au murit pentru înlăturarea regimului comunist, Sfântul papă Ioan Paul al II-lea a lansat un apel pentru pace și înțelegere, pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului; acest apelul se încheie

³³ În 1965, Republica Populară Română devenise Republica Socialistă Română (schimbare numai de nume, căci în fond era același partid cu aceleași ideologii staliniste).

cu cuvintele: „*Dumnezeu să binecuvânteze iubita națiune română!*”. Rugăciunea a fost repetată pe 23 decembrie, în fața Curiei Romane, și din nou în prima zi a Crăciunului și în ultima zi a anului, cu ocazia rugăciunii *Angelus* – rostită de la fereastra reședinței pontificale din Vatican. Pe 31 decembrie 1989 a început vizita Monseniorului Francesco Colasuonno, Nunțiu apostolic cu însărcinări speciale („itinerant pentru țările Europei de Est”) în România. Acesta venea cu o misiune încredințată de Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea, pentru a redeschide dialogul dintre Vatican și România. Pe 1 ianuarie 1990, el a concelebrat Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântul Iosif din București, împreună cu Episcopul Ioan Robu care era Administrator Apostolic de București din 1984, și la 14 martie 1990, după restabilirea relațiilor diplomatice oficiale între România și Sfântul Scaun, papa Ioan Paul al II-lea l-a numit pe episcopul Ioan Robu în funcția de arhiepiscop și mitropolit de București.

Prin Decretul Lege nr. 9 din 31 decembrie 1989 al Consiliului Frontului Salvării Naționale, ca urmare a abrogării Decretului Lege 358/1948, Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, a fost recunoscută oficial. Pe 15 mai 1990, România și Vaticanul au decis să restabilească raporturile diplomatice, iar pe 14 iulie 1990 a fost restituit palatul Nunțiatunii Apostolice din str. Pictor Constantin Stahi nr. 5-7. Pe 18 august 1990, Monseniorul John Bucovsky a fost numit primul Nunțiu apostolic în România (de după 1989), sosind la București pe 28 noiembrie 1990; și va rămâne în funcție până pe data de 20 decembrie 1994. Din ianuarie 1998, în România s-a revenit la o veche tradiție prin care Nunțiul apostolic la București devine decanul corpului diplomatic acreditat în țara noastră.

După, 1989, la zece ani de la căderea dictaturii comuniste în România, un papă a venit și ne-a vizitat în România. Era primul papă care vizita o țară majoritar ortodoxă, și el a răspuns la invitația patriarhului Teoctist și a președintelui României, Emil Constantinescu. Acest papă a venit cu deschidere și iubire spre celălalt, mai cu seamă spre Biserica soră, Biserica Ortodoxă.

Papa Ioan Paul al II-lea ne-a dat curaj și speranță, într-o vreme în care societatea noastră trecea printr-o perioadă de tranziție. Acest om, a adunat laolaltă catolici și ortodocși, români de toate etniile, culturile și chiar limbile, veniți de pretutindeni pentru a-l vedea și a se ruga cu el. Biserica Catolică, după moartea lui, l-a proclamat Sfânt, și a fost un om sfânt în viața și misiunea sa. Pentru mulți oameni creștini sau non-creștini, el este un erou, un personaj care a schimbat lumea politică, un om care a modelat fața lumii, un om care a vorbit despre curajul de a spera

spre mai bine „nu-ți fie teamă” să avansezi în viață, spunea într-un discurs adresat tinerilor în anul 2000, la Roma, cu ocazia Zilelor mondiale ale tinerilor.

Așadar, între 7 și 9 mai 1999, Sfântul papă Ioan Paul al II-lea a vizitat țara noastră. A fost o vizită protocolară, care a avut loc la invitația Conferinței Episcopilor Catolici din România, a Președintelui Emil Constantinescu, a Primului-Ministru Radu Vasile și a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. În amintirea acestui moment istoric, la 1 august 2011 a fost dezvelit bustul papei Ioan Paul al II-lea, la intersecția străzii Pictor Constantin Stahi cu Bulevardul Schitu Măgureanu din București.

După douăzeci de ani, un alt papă vizitează România. Este papa Francisc, care vine cu un nou mesaj de speranță pentru români: *România este grădina Maicii Domnului. Ceea ce am văzut în România mi-a amintit de copilăria mea, spunea el...păstrați aceste tradiții, ele vorbesc despre identitatea voastră.*

Un papă care recunoaște că Biserica Catolică din România are importanță atât pentru el, cât și pentru Biserica Universală: o recunoștință față de tot ce au trăit înaintașii noștri, amintindu-ne de beatificarea la Blaj a celor șapte episcopi martiri, morți în temnițele comuniste. Vă încurajez, spunea el la Blaj *să continuați vocația și chemarea voastră în această Biserică martiră, o Biserică care leagă Orientul de Occident, ca o poartă de deschidere.* Papa Francisc a spus că pleacă din România „îmbogățit”: *Am venit în această țară frumoasă și primitoare ca pelerin și frate, pentru a trăi diferite întâlniri. Iar acum mă întorc acasă îmbogățit, luând cu mine locuri și momente, dar mai ales chipuri. Chipurile voastre vor da culoare amintirilor mele și vor fi prezente în rugăciunea mea. Vă mulțumesc și vă duc cu mine! Iar acum vă binecuvântez, dar mai întâi vă cer o mare favoare: să vă rugați pentru mine!*³⁴.

Papa Francisc a venit în România în perioada 31 mai – 2 iunie 2019, răspunzând astfel invitației autorităților Statului român și a Bisericii Catolice din România. Vizita a avut în primul rând un caracter pastoral, dar a cuprins și importante deschideri ecumenice, sub motoul „Să mergem împreună!”. Pe parcursul celor trei zile, papa Francisc a vizitat Bucureștiul, Iașiul și Blajul unde a beatificat cei șapte episcopi greco-catolici³⁵, martiri ai acestei Bisericii, precum și sanctuarul marian de la Șumuleu-Ciuc. Este pentru prima oară când un episcop al Romei

³⁴ Radio România Internațional, Știri Vizita papei Francisc în România, Vizita papei Francisc în România, articol din data de 02 iunie 2019, ora 13:05:00, Mariana Chiriță, accesat la data de 23 mai 2021, ora 18:10.

³⁵ RFI România, reportaj: Cum s-a văzut vizita Papei Francisc de la Blaj, autor Bianca Pădurean, din 03 iunie 2019, accesat la data de 23 mai 2021, ora 18:20.

vizitează Mica Romă, Blajul. De asemenea, este prima ceremonie de beatificare oficiată vreodată de un papă în România și prima dată când greco-catolici români sunt ridicați la cinstea altarelor și sunt proclamați sfinți. Cei șapte episcopi morți pentru credință în temnițele comuniste sunt: Valeriu Traian Frențiu, Vasile Aftenie, Ioan Suciu, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan, Alexandru Rusu și Iuliu Hossu. Despre această beatificare, cercetătorul CNSAS Virgiliu Țărău spune că este o reparație istorică.

Cum spuneam în paginile precedente, din România au fost prezenți în ultima parte a Conciliului Vatican II, Episcopul Petru Pleșca și Mons. Francisc Augustin. În anul 1965, ultimul an al lucrărilor Conciliului Vatican II, autoritățile comuniste române le-au permis deplasarea la Roma pentru a participa la Sinodul Ecumenic în calitate de experți.

Pr. Petru Pleșca a reușit astfel să participe la sesiunea publică din 7 decembrie 1965 și apoi la închiderea acestui Conciliu la 8 decembrie 1965, alături de el aflându-se Mons. Ladislau Hosszu, de origine maghiară. Cu ocazia participării sale la lucrările Conciliului Vatican II, la data de 4 decembrie 1965, papa Paul al VI-lea (1963-1978) l-a numit ca episcop titular de Voli in partibus, pentru facilitarea hirotonirii absolvenților Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași, care, până la acea dată, erau obligați să se deplaseze pentru hirotonire la Alba Iulia, întrucât episcopul Áron Márton era singurul episcop aflat în libertate. Astfel, la data de 16 decembrie 1965, Petru Pleșca a fost consacrat în Capela Sixtină din Roma ca episcop romano-catolic de către cardinalul Carlo Confalonieri.

Pr. Francisc Augustin a fost un preot, deținut politic, cleric romano-catolic și conducător al Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București (din 1959 până la 27 noiembrie 1983) și al Diecezei de Iași, membru în Marea Adunare Națională și colaborator al Securității. În calitate de colaborator al Securității, conspirat între anii 1960 și 1969 sub numele de „Matei Popescu“ (după ce devine deputat în M.A.N. este folosit de Securitate doar ca „persoană de încredere“), a participat la Conciliul Vatican II, dând autorităților papale informații false în ceea ce privește situația Bisericii Catolice din România. În mod indirect, Augustin a participat și la prigoana contra lui Rafael Haag. Toate aceste detalii se găsesc în diversele dosare, păstrate la

CNSAS, și nu au fost tematizate în puținele studii care au apărut după 1990 sub semnătura unor istorici apropiați de Biserica Catolică.³⁶

De la acești doi participanți la Conciliul Vatican II nu avem documente care să ofere preoților și laicilor directive care ne invită la această nouă noutate a Bisericii. Însă există mărturii ale preoților care spun că încă de la revenirea lor în țară, s-a încercat să se realizeze progresiv această schimbare: fie liturgic, fie pastoral, fie doctrinal sau catehetic.

Așadar, de la martorii oculari ce au trecut dincolo de Cortina de Fier aflăm că, în perioada imediat următoare Conciliului, bucuria reînnoirii conciliare a trecut, iar Biserica din Europa de Vest a intrat ca într-un fel de Vinere Sfântă prelungită. „Începea Vinerea Sfântă”, spunea cardinalul Suenens, „acesta este timpul morții lui Dumnezeu, al negării lui Isus ca Fiu unic al lui Dumnezeu, al contestării Bisericii ca sacrament de mântuire. În același timp valul de moralitate, asemenea unei revărsări de ape, inunda lumea; mass-media încuraja decadența morală gravă, la care societatea permisivă nu reacționa în nici un fel, având și complicitatea tăcută a multor creștini a căror grijă primordială era aceea de a se arăta înțelegători. În fiecare Biserică locală au apărut greutățile. Cu inima strânsă, am văzut cum au plecat din Biserică mulți preoți, călugări și călugărițe. Cu mulți dintre ei, întâlnirile de rămas bun au fost deosebit de dureroase. Aceste despărțiri fac rău și lasă urmă de moarte. Dar mai erau și alte motive de tristețe: de la terminarea Conciliului, trăirea religioasă scădea constant și peste tot; numărul chemărilor scădea în mod tulburător; noviciatele și seminariile se închideau; părinții creștini vedeau cum fiii lor ajunși la maturitate părăseau Biserica; căminele nu mai erau încălzite de rugăciunea în comun; creștinii erau derutați de evoluția conciliară; se accentua polalizarea între tendințe”. Ceva mai departe cardinalul Suenens adaugă: „credița mă asigură că Dumnezeu este prezent printre noi până la sfârșitul lumii, și că el este mai aproape ca niciodată când întunericul Golgotei îl ascunde de ochii noștri”.³⁷

Existau știri care veneau cu regularitate din Vest, în legătură cu reînnoirea conciliară și îi făceau pe păstorii noștri să fie extrem de prudenți. Totuși, timpurile respective nu au fost scutite de neajunsuri și exagerări. Să ne amintim de ele, pentru că fac parte din istoria Bisericii noastre locale și explică într-un fel opțiunile pastorale de astăzi; și ne oferă ocazia de a reveni asupra

³⁶ Cf. *Închisoare, șicane, supraveghere permanentă, Biografia exemplară a preotului catolic român, Rafael Haag (1895-1978). Spicuri din dosarul de urmărire informativă „Radu Haralambie”*. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,14745147,00.htm>

³⁷ L.J. SUENENS, *Une nouvelle Pentecôte ?*, Desclée de Brouwer, Paris, 1974, 251-254

documentelor elaborate de părinții conciliari, invitându-ne să pătrundem mai adânc în spiritul și mentalitatea lor. Acest conciliu a definit condițiile noastre pentru ca Biserica să-și ducă la bun sfârșit misiunea ei de astăzi, iar această lucrare nu se face în câteva luni sau în câțiva ani. Este vorba de o muncă zilnică și neîntreruptă a fiecăruia dintre noi, dintre cei care formează astăzi Biserica lui Isus Cristos. În trecut, dacă ar fi să privim la Conciliul Tridentin, el a avut nevoie de mulți ani, poate foarte mulți ani, sute de ani, timp în care a fost asimilat de clerici, deoarece acel conciliu era consacrat mai ales problemelor cu care se confruntă clerul. Tot la fel, pentru ca Conciliul Vatican II să devină operațional este nevoie de timp, deoarece este mult de asimilat și învățat: poporul lui Dumnezeu; laici și preoți împreună; ecumenism și dialog interreligios etc., adică toate aceste documente, declarații și constituții promulgate de Conciliul Vatican II s-a născut din tradiția Bisericii. Biserica din toate timpurile a avut nevoie de o reînnoire spirituală, pentru a fi „la zi” cu umanitatea noastră. Încă din Faptele Apostolilor în capitolul 15, aflăm că tradiția apostolică a prevăzut ca, în cazul de conflict sau de probleme grave, creștinii să recurgă la soluțiile pe care le va da un conciliu³⁸.

Astăzi, după 60 de ani de la Conciliul Vatican II, încă ne mai întrebăm cum s-a implementat el, aici în România? Mulți preoți mai în vârstă spun că s-a făcut progresiv – la fel ca o adiere de vânt, dar s-a făcut, și astăzi sunt mulțumiți de ceea ce s-a realizat în acești ani. Nu a fost ușor, spun ei, mai ales în acele momente în care nu puteau să mărturisească credința lor; nu a fost ușor atunci când fiecare dintre ei era supravegheat, urmărit, chemat, anchetat, judecat sau chiar condamnat, datorită faptului că era preot, călugăr sau creștin. Mulți sunt aceia care și-au terminat viața lor în închisorile comuniste din cauza faptului că erau episcopi, preoți sau creștini. Mărturia lor ne dă acest curaj de a continua în viața noastră umană și spirituală, pentru a transmite ceea ce ne-au oferit ei: urmarea lui Cristos, care pentru unii sau alții au cerut și multe sacrificii, și chiar pentru unii dintre ei sacrificiul suprem.

Părintele Bernard Ștef, asumpționist, ne povestea cu mare tristețe și amărăciune ceea ce a putut îndura el în perioada comunistă, mai ales datorită faptului că era călugăr și preot greco-catolic. A trebuit să fie condamnat la 7 ani de închisoare la Canalul Dunăre - Marea Neagră, să celebreze cu detinuții politici sau religioși în ascuns; să trăiască viața sa acolo – cum spunea mereu el, *ca și Cristos*, pentru că acolo a fost crucea sa. La ieșirea din închisoare, a trebuit să

³⁸ Cf. *Conciliul al II-lea din Vatican – Adieri peste cortină, Dialog teologic, Revista Institutului teologic romano-catolic Iași*, Editura Sapientia, Anul VI, nr. 11, 2003, 13-17.

rămână la domiciliul forțat, în satul și în casa părinților săi și acolo în ascuns să trăiască viața de călugăr și de preot, și asta până la Revoluția din 1989.

Îmi amintesc când eram copil, prin anul 1975, că în satul meu natal liturghia se făcea cum se face astăzi. Vorbind cu părintele paroh Alois Dămoc, care a cunoscut perioada Conciliului, fiind sfințit preot la Alba Iulia în 1965, îmi povestește că el a început prima liturghie așa cum se celebra înainte de Conciliu Vatican II, adică cu spatele la popor. Altarul era plasat în față, lipit de peretele bisericii, și lângă el era un ministrant care răspundea din când în când la ceea ce spunea (ruga) preotul în latină. Până și oamenii, povestește el nu făceau decât să recite rozariul sau să spună anumite rugăciuni personale și individuale în timpul Sfintei Liturghii. Mulți ajungeau în întârziere, alții ieșeau în timpul Sfintei Liturghii, și spunea el erau foarte puțini care stăteau de la începutul și până la sfârșitul Sfintei Liturghii. Însă, mai târziu, în jurul anilor 1968, s-a trecut progresiv la celebrarea liturghiei către popo în limba vernaculară. El spunea că la început nu i-a fost ușor, deoarece era obișnuit să celebreze într-un fel, iar după a trebuit să facă o schimbare care a fost ca o întoarcere la 180 de grade. Însă, cu timpul i-a plăcut și a simțit că din acel moment este mai aproape de popor, mai unit cu el și că a trebuit să formeze credincioșii pentru ai face să înțeleagă că liturghia începe cu semnul sfintei Cruci și se termină cu Liturghia s-a sfârșit mergeți în pace. Însă, cu timpul credincioșii au intrat în logica derulării Sfintei Liturghii. Insistența a fost în momentul în care a trebuit să le spună credincioșilor că trebuie să-și lase mățăniile lor și să intre în celebrare, împreună cu preotul: cu cântece, cu anumite răspunsuri la rugăciuni, cu gesturi, și, spunea el: ca și cum din acel moment Biserica a început să prindă viață. Deși nu cunoșteau mai nimic din Conciliul Vatican II ei au înțeles că ceva s-a schimbat, deoarece printre ei erau persoane care aveau radiouri și care auzeau în ascuns despre anumite schimbări care se operau în Biserica Catolică. Cu ocazia venirii episcopului Petru Pleșca pentru Sfântul Mir, sau cu ocazia anumitor întâlniri care se făceau în ascuns, se vorbea de aceste schimbări care se realizează în Biserica. Însă mereu se spunea că trebuie făcut cu prudență, deoarece autoritățile erau cu ochii pe ei, existând posibilitatea ca printre ei să fie colaboratori ai Securității.

Oricum, părintele Alois afirma că această schimbare a reînnoit Biserica în ansamblul ei. Până și la predică a trebuit să treacă de la o morală creștină poate prea exigentă (unde se vedeau numai răul, păcatul și iadul, iar mântuirea era aproape imposibilă), la o catehetizare (unde a trebuit să spună că Dumnezeu este iubire, iartă păcătosul care se convertește, există oameni care

ajung la mântuire în viața zilnică, viața de aici este o pregustare a vieții viitoare), însă și acest mod de a vedea și a spune s-a făcut progresiv, mai ales în Moldova.

Vorbind cu părintele paroh, Alois Dămoc mi-a mărturisit că adevărata schimbare a simțit-o în momentul în care a trebuit să strice Biserica cea veche care era foarte mică, și să construiască una mai mare care să poată primi toți credincioșii din Butea. Biserica, ea însăși vorbește de la sine de această noutate pe care o dorea Conciliul Vatican II, o biserică deschisă mereu spre lume, o biserică vizibilă din toate punctele de vedere: se poate vedea încă de la Roman. Ea devine un reper pentru toți creștinii din Butea, atât prin frumusețea ei interioară, cât și prin aspectul exterior impunător.

Deși ne aflăm în anul 1978, când au început lucrările acestei noi bisericii, ceea ce este interesant și care m-a marcat, este faptul că, comuniștii nu au spus nimic cu privire la această Biserică, cum că ar fi prea mare, prea vizibilă, prea creștină etc. Și mi-a povestit parohul că îl cunoștea pe președintele de Partid care era la Iași, Ion Iliescu, care i-a spus să facă așa cum și-a propus să realizeze pentru comunitatea din Butea. Deci, spunea el, a avut acordul său.

Tot în acea perioadă părintele Adămuț construia biserica de la Adjudeni, care la acea perioadă era cea mai mare din Moldova și numai, însă el nu a avut același noroc, a-și spune eu, pentru că pe el l-au îmbarcat securitatea și l-au bătut, încât s-a îmbolnăvit și în cele din urmă, din cauza loviturilor primite, a murit.

Biserica din Butea s-a făcut pe o durată de 25 de ani, până în 2003, dar când privesc această Biserică, gândul mă duce la noutatea care ne-a oferit-o Conciliul. Mă miram de multe ori să-l văd pe părintele paroh care se întâlnea cu părintele ortodox de la Miclăușeni, pentru unele celebrări: de Ziua Eroilor, Ziua Națională, la Noul An, în Săptămâna pentru unitatea creștinilor etc. Atunci nu știam care era scopul acelor întâlniri, dar mai târziu am înțeles că era această deschidere către un dialog ecumenic. și lucrul acesta m-a marcat foarte mult, când vedeam această deschidere către celălalt, și să nu uităm că suntem încă în timpul perioadei comuniste.

Mai târziu, când am vorbit cu el, cred că în 1994, pentru a alege viața și chemarea mea, i-am spus că și el a jucat un rol important pentru vocația și chemarea mea, pentru că vedeam în el un om, un preot deschis către alte biserici, deschis pentru lumea din jur: pentru că spunea el, cu toții credem în același Cristos, profesăm aceeași credință, avem aceleași sacrameente, și împreună ne îndreptăm spre același țel: viața veșnică. Cuvinte frumoase, cuvinte care spun totul din acel

document al Vaticanului cu privire la ecumenism: *Unitatis redintegratio*, de fapt el a rezumat totul în câteva cuvinte.

Și îi spuneam că doresc să devin călugăr asumpționist pentru că acolo am găsit ceea ce se afla de mult timp în inima mea: în carisma lor (doctinal, social și ecumenic). Acolo, în acea congregație, îi spuneam parohului, am găsit această unitate care există în mine: de a studia, de a fi un om pentru timpul meu, de a fi în mijlocul unui popor (Biserică) ca păstor sau ca misionar; și, în sfârșit, să lucrez pentru unitatea bisericilor, și nu numai, pentru dialogul interreligios. Ca misionar în Africa am încercat mereu să fiu un om de comuniune cu cei din jurul meu, mai ales că la Sokodé, Togo, Biserica catolică era minoritară în comparație cu religia musulmană. A trebuit să intru în dialog cu cei din jurul meu, pentru a creea această deschidere spre lumea din jur, și acest lucru m-a ajutat să descoper mult cu privire la religia lor, la cultural lor, la mentalitatea lor. Cu timpul am devenit unul de-al lor, pentru că deschiderea mea i-a făcut și pe ei să fie deschiși cu mine.

Ceea ce am găsit ca și mărturie și document cu privire la Conciliul Vatican II, este de la un preot călugăr ortodox, foarte deschis pentru ecumenism și pentru dialogul inter-religios: Andrei Scrima. În câteva cuvinte voi relata ceea ce a trăit și simțit el, la Conciliul Vatican al II-lea.

Mărturia unui participant român ortodox la Conciliu Vatican II:

Andrei Scrima, *Jurnal de conciliu*³⁹

De-a lungul vieții sale *itinerante*, Andrei Scrima a avut numeroase întâlniri și ocazii care i-au pus în valoare atât înzestrările sale excepționale, cât și acest discernământ spiritual, care de fapt este virtutea și proba supremă a unei vieți consacrate. După plecarea lui în India, destinului acestuia se va schimba, deoarece avea să-l cunoască într-o zi pe Patriarhul ecumenic Athenagoras, o figură emblematică a dialogului ecumenic, devenindu-i unul dintre cei mai apropiați colaboratori. Scrima va participa ca observator la Conciliul Vatican II unde a fost, și va continua să fie, de altfel, în diverse medii ecleziale și intelectuale, vocea în „sintonie” cu Patriarhul Athenagoras. În persoana părintelui Scrima – scria în 1969 Olivier Clément – „tradiția

³⁹ Andrei Scrima, *Duhul Sfânt și unitatea Bisericii*, Jurnal de Conciliu, Editura Anastasia, București, 2004 (perspective ortodoxe asupra Conciliului Vatican II, p. 109 -186)

spirituală cea mai înaltă a Ortodoxiei venea în sprijinul lucrării Patriarhului”. Discreția sa era eră în contradicție, dacă putem spune așa, cu rolul său public de „reprezentant personal” care oferea acolo, și atunci interviuri, ținea conferințe, formula puncte de vedere esențiale în acea dinamică a Bisericilor. Dacă ar fi să privim lista publicațiilor părintelui Scrima, vom observa că cele apărute în deceniul al șaselea al secolului trecut reprezintă peste jumătate din tot ce a încredințat tiparului până la sfârșitul vieții sale.

Ceea ce se remarcă în prezența lui Andrei Scrima în acei ani în care cam totul părea să fie posibil în relațiile dintre Biserica ortodoxă și cea catolică este calitatea mărturiei sale. Știa foarte bine ce își doreau părțile să spună și să audă, dar nu făcea din aceasta mesajul său principal, pentru că era prea simplu, prea umil. Într-un interviu acordat cotidianului *La Croix*, imediat după întâlnirea istorică de la Ierusalim între papa Paul al VI-lea și patriarhul ecumenic Athenagoras, la care luase parte, Andrei Scrima pune accentul asupra „transparenței” celor doi care exprimau „planul imprevizibil al lui Dumnezeu” care se actualiza astfel

Odată cu convertirea părintelui Scrima și binecuvântarea lui Ioan cel Străin, cu plecarea în India, cu trăirea în comunitatea de la Deir-el-Harf, cu încrederea pe care patriarhul Athenagoras i-o acorda, toate l-au făcut să-și dea seama că rostul său – și al tuturor oamenilor Bisericii în general – este acela de a deveni transparenți ai planului lui Dumnezeu. Tot ceea ce s-a petrecut în jurul Conciliului Vatican II, prin acea răsturnare ale zidurilor indiferenței și ale polemicii, avea toate caracteristicile unei „manifestări - epifanii”: Orientul și Occidentul își recunoșteau originile comune, tradiția care izvora din ele, această fraternitate pe care secolele de separație nu o stinseseră încă. Pentru părintele Scrima era esențial ca realitățile teologice și instituționale să se branșeze la „realitatea teologală”, adică la experiența vie a Bisericii, în care Dumnezeu însuși vorbește cu o libertate care se înnoiește mereu. „Asceza dialogului, a întâlnirii – nota undeva în marginea unui caiet, și a participării la Conciliu – [înseamnă] a muri pentru celălalt pentru a renaște împreună cu el; a deveni celălalt, a nu mai avea teamă de el, a nu mai fi neîncrezător”. Regăsirea fratelui separat nu putea fi decât o „suferință creatoare” spre tărâmul făgăduinței pascale, căci „nu mai este posibil să fii creștin rămânând la tine acasă, rămânând în Egiptul fiecăruia”.

În perioada Conciliului Vatican II, legătura dintre Roma și Constantinopol a fost ținută de arhimandritul român Andrei Scrima, făcând în acest sens „naveta” între Fanar (Turcia) și Vatican. Alegerea sa ca reprezentant personal de către patriarhul ecumenic Athenagoras nu este

greu de înțeles. Scrima era străin lumii „fanariote”, bucurându-se de o libertate canonică, plecând din România regimului comunist la studii în India. Nu trebuia să dea cont nimănui pentru activitatea sa, nici măcar statului turc. A rămas, însă, fidel patriarhului ecumenic în tot acest timp. Odată cu încheierea Conciliului Vatican II, părintele Andrei Scrima s-a depărtat de Constantinopol, „misiunea sa” fiind îndeplinită, și se va dedica în continuare dialogului interconfesional. Prezent la diverse sesiuni ale Conciliului Vatican II, a cunoscut de aproape întregul mecanism catolic al preparării și discutării diverselor constituții, decrete și declarații. Notițele care au rămas în urma sa, ne pot indica, viziunea unui ortodox prezent la Conciliul Vatican II.

Autorul ne prezintă câteva perspective ortodoxe asupra Conciliului Vatican II. Citez: „Nu pot să vă ascund emoția și bucuria care mă încearcă în această clipă, aflându-mă în fața dumneavoastră pentru a aduce și eu mărturie despre Biserică. Fie-mi îngăduit să relievez aici un alt semn al aspirației profunde a Conciliului Vatican II: Biserica este dornică de a cunoaște totul despre sine, de a-și regăsi plenitudinea vie și de a nu lăsa în umbră nicio parte din marea sa bogăție. Fără îndoială, nu este posibilă o separare a Conciliului Vatican II de contextul mai larg al raporturilor dintre Ortodoxie și Catholicism, raporturi care nu sunt, aș îndrăzni să spun, doar istorice sau exterioare, ci și adânc întipărite în ființa lor comună, în convergența lor sacramentală și existențială. Va fi, astfel, necesar să începem prin a evoca într-o manieră mai precisă această Biserică ortodoxă, atât de apropiată și totuși străină, asupra căreia continuă să planeze, chiar și astăzi, un «nu știu ce» exotic. De aceea, pentru a situa în reciprocitatea lor Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, propun stabilirea a trei puncte de reper”.

Andrei Scrima ne oferă trei legături de reciprocitate:

„1. Nu datorită contingentelor istorice, cât mai ales în virtutea realităților ecleziale comune, cele două Biserici reprezintă una pentru cealaltă interlocutorul prim și absolut. Metoda specifică „ecumenismul” lor constă în a-l descoperi, din perspectiva propriei interiorități, pe celălalt ca pe jumătatea ascunsă care ne lipsea pentru a fi deplin noi înșine. [Conciliul] Vatican II verifică acest principiu.

2. Biserica Ortodoxă exprimă în chip esențial catolicitatea creștină, care nu a trecut prin transformările specifice catholicismului occidental din jurul Scaunului roman începând cu secolele XI-XII. Ortodoxia este cumva un spațiu al dinamismului catolic, al sintezei vii în care se regăsesc tradițiile siriacă, egipteană, greacă, slavă, română etc.

3. Între cele două Biserici unitatea nu trebuie să fie atât creată cât actualizată. Această formulare, aparent facilă, comportă în fapt exigențe serioase. Ea presupune nu numai o purificare a inimii și a intelectului, menită să permită acestora cuprinderea unei catoliciități regăsite.”⁴⁰

„Vatican I constituie momentul cel mai dur al relației, netulburate în profunzimea sale, dintre Ortodoxie și Catolicism. Neîncrederea și amărăciunea își vor face astfel loc, descurajarea și neputința umană... Dar în același fel în care Vatican I este dominat la nivel subtil de grija unei reacții împotriva furtunii provocate de «moartea lui Dumnezeu», tot astfel, suntem de părere, Vatican II intră în rezonanță cu «învierea lui Dumnezeu» din perioada contemporană. Evoluând în direcția Conciliului nostru, această nouă apariție a Dumnezeului viu va suscita în lumea catolică redescoperirea originilor (biblice, liturgice, patristice), aducând deja mărturie cu privire la emergența lentă a «celuilalt» (Răsăritul) din propria interioritate [a catolicismului].”⁴¹

Din „Jurnal” de conciliu, câteva reflecții ale autorului cu privire la acest eveniment istoric: Conciliul Vatican II.

„A combate pe celălalt nu e întotdeauna cea mai sigură cale de a te descoperi și menține pe tine. Inversul luciferic al unității: a trăi izolat darurile Duhului, a nu avea încredere în celălalt. Asceza dialogului, a întâlnirii: a muri pentru celălalt, pentru a renaște împreună cu el; a deveni celălalt, a nu mai avea teamă de el, a nu mai fi neîncrezător”.

„Am intrat sub semnul unității. Nu e o problemă, ci un mister: e misterul însuși al Bisericii ca sacrament originar ce adună într-una ceea ce e divizat de natură, de păcat, de moarte. Ca orice sacrament, este formă și materie. Aceeași mișcare care ne poartă către noi, ne poartă în mod necesar și către celălalt, încât voi spune cu bucurie că de acum înainte nu mai poți să-ți atingi plenitudinea decât prin celălalt”.

A deveni celălalt este o cruce. „Curajul de a iubi până la pierderea de sine, la moartea-înviere; de a asuma solitudinea, *xeniteia*. Fenomenologia aproapelui: aproapele este *ma mauvaise conscience*. De ce să existe și el? Eu sunt *destul*: fundamentul [...] prozelitismului intercreștin. De câte ori îl operăm, cădem din Cristos. Descoperirea de sine în prezența celuilalt”.

„Iubirea, singurul «realism», fiindcă recrează în fiecare clipă realitatea toată. Orice altă cale de apropiere (cunoaștere, acțiune etc.) nu poate îmbrățișa și restitui totul. Singură iubirea respectă și deșteaptă misterul infinit de dragoste sacrificială pe care lumea s-a întemeiat”.

⁴⁰ ANDRE SCRIMA, *Duhul Sfânt și unitatea Bisericii, Jurnal de Conciliu*, Editura Anastasia, București, 2004, 109-110 (perspective ortodoxe asupra Conciliului Vatican II, 109 -186)

⁴¹ Ibidem, 114

„Suferința e creatoare nu prin ceea ce exclude, ci prin ceea ce include în dragoste: însăși sursa suferinței (martiriul)”.

„Să facem loc în *noi*, în rugăciune, în meditația și conformația noastră, celuiilalt. E începutul umil al extazului. Noi ne considerăm mai «catolici» decât catolicii ce nu răspundeau la dragostea noastră fraternă ([ceea ce s-a] confirmat apoi în Franța, în Liban). Trebuie să reîntinerim creștinismul nostru, să intrăm în Biserica celuiilalt, să ne rugăm în comun, fără complexe, cu gravitate și maturitate”.

„Descoperirea de sine trece prin celălalt. În Cristos, ființa noastră însăși ne vine de la Dumnezeu prin celălalt. Să nu o oprim la noi, să nu ne închidem în autosuficiență. E imposibil să ne cunoaștem pe noi înșine dacă continuăm să ignorăm și respingem pe celălalt. Ecumenismul e o problemă de viață spirituală. Trebuie să-l descoperim pe celălalt – în durere și în bucurie – ca pe cealaltă jumătate a noastră. Să-i facem loc în noi, înlăuntrul nostru. Dialogul trebuie să tindă, să se precipite într-un elan de iubire – *caritas enim Christi urget nos* – spre comuniunea sfinților”.

„Orientul nu a parcurs spațiul mistic al aproapelui. Istoria, pentru el, nu advine. Or, ea e necesară pentru împlinirea apocalipsului. Toată trecerea de la natură la persoană e împlinită de el pe plan mistic, nu istoric, social, moral etc. Nu e oare egal vinovată o pierdere a demnității umane, o «negare» practică a doctrinei, ca și «deformarea» ei în Occident? Ieșire din tine prin interioritate și prin celălalt.”

După această parcurs istoric al Bisericii noastre creștine române, care dăinue de două mii de ani, chiar și în momentele grele ale persecuției comuniste, și după mărturia oferită de Părintele ortodox Andrei Scrima, cu privire la Conciliul Vatican II, acum, în al doilea subpunct ne punem întrebarea și vom vedea sub ce formă, Biserica catolică a primit Conciliul Vatican II.

B. Ce formă de primire a avut Conciliului Vatican II în România?

Dincolo de aceste întrebări de interpretare a Sinodului, este necesar să se măsoare modul în care Sinodul ar fi putut fi primit mai obișnuit și mai simplu de către credincioși. Este absolut imposibil să oferim aici o panoramă completă a tuturor formelor de primire a Sinodului, de la dialogul ecumenic (și uneori dificultățile acestuia mai ales într-o țară ca România, unde catolicii de rit roman și bizantin nu reprezintă decât o mică minoritate) până la multitudinea de sesiuni, de

instruiri, și chiar prin reînnoirea arhitecturii religioase (mai ales prin plasarea altarului în fața preotului care privește spre popor, și plasarea pupitrului).

Trecerea de la acele amvoane aflate la înălțime în jurul unui stâlp situat în față, și să nu uităm că în acele timpuri nu existau încă microfoane, și de acolo preotul trebuia să predice, sau să instruiască poporul – la un amvon mai simplu și mai frumos plasat în apropierea altarului. După este și organizarea credincioșilor în Biserică, când bărbații se aflau la stânga, iar femeile la dreapta de la vederea altarului, iar cu timpul credincioșii sunt amestecați, nefăcându-se o separare, pentru o Biserică / biserică care se află în mijlocul oamenilor. Fără să uităm de reînnoirea catehezei, care este mai hrănită de Sfânta Biblie (există în multe Biserici din diecezele noastre din România un pupitru, unde mereu se poate vedea Cuvântul lui Dumnezeu, Biblia); și, în sfârșit, rugăciunea credincioșilor care astăzi se face de către laici. Ne vom limita aici la câteva considerații, fără îndoială, care sunt poate prea sumare.

Reformele conciliare, pentru partea lor cea mai vizibilă, au luat mai întâi forma unor schimbări în liturghie, și în liturgie în general. Totul nu se datează de la Vatican II, deoarece Roma a încurajat mai înainte de Conciliul, participarea „mai activă” a credincioșilor, și a permis ca lecturile să se citească în limba populară. Acest lucru nu a împiedicat, de exemplu, utilizarea limbii române (sau a celorlalte limbi vorbite în România: germană, maghiară, poloneză, franceză, engleză, rusă etc.) și să se răspândească încetul cu încetul, mai întâi în părțile la care credincioșii participă cel mai explicit (cum sunt acele dialoguri în celebrările liturgice, sau aclamații la care trebuie să răspundă), apoi la rugăciunile specifice preotului care sărbătorește și, în cele din urmă, care celebrează cu poporul, chiar în inima Bisericii. Înainte existau în Bisericile mai mari (cum ar fi catedralele sau bazilicile, dar nu numai) altarele secundare situate în stânga sau în dreapta, unde fiecare preot mergea și celebra „liturghia sa”. După reforma conciliară altarul este plasat în evidență, în centrul Bisericii, pentru că pe altar de fapt Isus Cristos este cel care se jertfește, ori de câte ori se celebrează Sfânta Liturghie, oferindu-ne acest sacrament de mare preț, care este Euharistia.

După normele date de Conciliul Vatican II, la o celebrare euharistică pot participa mai mulți preoți, având un celebrant principal. Să ne imaginăm într-o Biserică să celebreze toți preoții ca celebranți principali, ce s-ar întâmpla într-o celebrare liturgică? personal, cred ar fi un haos. Este important ca unul să fie celebrant principal și ceilalți să concelebreze cu el, și cu poporul lui Dumnezeu. Sărbătoarea celebrării Euharistiei în fața oamenilor, se transmite – se

oferă – se răspândește, deși nu este obligatorie de a celebra zilnic (și aici mă refer mai mult la credincioși; însă nu este cazul pentru preoți – pentru că prin formarea lor în seminarii sau în facultăți, cu toții sunt conștienți că este necesar ca fiecare preot să celebreze pe cât posibil, și chiar zilnic Sfânta Liturghie). În cele din urmă, în 1969, Sfântul papă Paul al VI-lea a prescris un nou Misel Roman, care de fapt a modificat în mod deosebit rugăciunea euharistică. Pentru prima dată, oamenii au fost invitați să intervină în timpul rugăciunii euharistice în sine, printr-un cânt de aclamare, nu suprapus rugăciunii preotului, ci a devenit o parte integrantă a acțiunii liturgice. În plus, integrarea comuniunii a devenit mai vizibilă în timpul Liturghiei, și a făcut ca participarea credincioșilor să fie desăvârșită, adică împlinită.

O altă formă de primire a conciliului a fost sinodalitatea, faptul că Biserica locală propune și face un sinod, nu numai în jurul Papei, ci și la nivel diecezan. Aici gândul meu se îndreaptă la dieceza de Iași, care pe parcursul mai multor ani (4) a organizat un sinod diecezan. În acel sinod s-au tratat anumite teme de actualitate pentru Biserica locală din Moldova. Nu voi vorbi în detalii despre ceea ce s-a tratat, discutat, adăugat, formulat, meditat la acel sinod local. Voi face numai o mică prezentare prin titlurile care se află în cartea sinodală, cu privire la ceea ce s-a realizat pe parcursul acestui sinod.

Câteva date cu privire la sinodul diecezan din dieceza de Iași⁴²

30 octombrie 2000 - PS Petru Gherghel în cadrul consiliului prezbiteral a adus în discuție perspectiva de a organiza un sinod diecezan.

5 ianuarie 2001 - încheierea jubileului și anunțarea începerii pregătirilor pentru celebrarea sinodului diecezan.

1 mai 2001 - înființarea și numirea Comisiei Pregătitoare, faza antepregătitoare.

5 mai 2001 - Comisia Pregătitoare a stabilit chestionarul (cu patru întrebări) care a fost trimis tuturor preoților și institutelor de viață consacrată.

22 octombrie 2001 - Comisia de Pregătire a Sinodului Diecezan a prezentat „Raportul asupra răspunsurilor date de preoții și institutele de viață consacrată din Dieceza de Iași cu privire la celebrarea Sinodului”. S-a luat în discuție cum se elaborează „lineamenta” și s-a prezentat o schemă teologică: „Duc in altum: Biserica, noul popor al lui Dumnezeu, este trimisă în misiune la oamenii de astăzi”. Aceasta va folosi la construirea catehezelor ce vor constitui

⁴² <http://www.ercis.ro/biblioteca/cartesinod.asp>

pregătirea pentru înțelegerea rolului sinodului din partea credincioșilor Diecezei de Iași și angajarea lor la lucrările sinodale.

8 decembrie 2001 - proclamarea și convocarea solemnă a sinodului diecezan și stabilirea structurilor necesare pentru acest eveniment istoric.

Sinodul diecezan de Iași 2001 – 2004 - Duc in altum! - Înaintați în larg! (Lc 5,4)

Titlul Sinodului diecezan de Iași: BISERICA, NOUL POPOR AL LUI DUMNEZEU, ESTE TRIMISĂ ÎN MISIUNE LA OAMENII DE ASTĂZI.

Decret de promulgare (P.S. Petru Gherghel); Un Sinod ce ne îndeamnă să înaintăm în largul mării de evanghelizare (Î.P.S. Jean-Claude Périsset); Prezentarea *Cărții sinodale* (P.S. Aurel Percă); Directive pastorale generale cu privire la Instrucțiunile de aplicare a *Cărții sinodale* (P.S. Petru Gherghel).

INTRODUCERE

I. Biserica lui Cristos, care este în Moldova; II. Misiunile actuale; III. Perspective pastorale; A. Identitatea și misiunea Bisericii Romano-Catolice din Moldova; B. Forme de trăire a vieții de credință în Biserica Romano-Catolică din Moldova; C. Sectoare ale activității pastorale în Biserica Romano-Catolică din Moldova; IV. Pe urmele Domnului

Partea întâi: BISERICA ROMANO-CATOLICĂ DIN MOLDOVA. IDENTITATE ȘI MISIUNE

Capitolul I: Transmiterea credinței: evanghelizarea și catehizarea

Introducere; I. Slujirea cuvântului în liturgie; II. Cateheza; III. Biblia în viața creștinului; IV. Vestirea misionară

Capitolul II: Liturgia

I. Euharistia, centrul vieții Bisericii și al misiunii ei; II. Duminica și anul liturgic; III. Sacramentele în viața de credință a creștinului; IV. Cuvânt și liturgie în inițierea creștină; V. Liturgia între reformă și formare liturgică

Capitolul III: Misiunea *ad gentes* - la popoare și colaborarea între Biserici

I. Biserica locală de Iași are responsabilități împreună cu alte Biserici în evanghelizarea popoarelor; II. Comunitatea parohială; III. Oficiul misionar diecezan

Capitolul IV: Ecumenism și dialog interreligios

Introducere; I. Spiritualitatea ecumenică în viața comunităților; II. Formarea ecumenică și activitățile interconfesionale; III. Structurile diecezane pentru ecumenism și dialog interreligios

Partea a II-a: FORME DE TRĂIRE A VIEȚII DE CREDINȚĂ ÎN BISERICA ROMANO-CATOLICĂ DIN MOLDOVA

Capitolul V: Slujitorii hirotoniți

I. Preoții în Biserica locală; II. Modalități de slujire preoțească; III. Condițiile de viață ale preoților; IV. Spiritualitatea preoțească; V. Seminarul diecezan; VI. Formarea permanentă a clerului

Capitolul VI: Viața consacrată

I. Identitatea persoanelor consacrate; II. Mărturia comuniunii și formele trăirii ei de către persoanele consacrate; III. Activitatea pastorală a persoanelor consacrate

Capitolul VII: Prezența laicilor în Biserică și în societate

I. Biserica locală și credincioșii laici; II. Promovarea vocației și a vocațiilor; III. Coresponsabilitatea laicilor în evanghelizare; IV. Formarea conștiinței creștine; V. Exercițiul responsabilității; VI. Promovarea și punerea în valoare a asociațiilor de laici

Capitolul VIII: Căsătoria și familia

I. Familia în activitatea pastorală a Bisericii; II. Pregătirea pentru Căsătorie și pentru viața de familie; III. Celebrarea Căsătoriei; IV. Viața de Căsătorie și de familie; V. Linii operative și instrumente ale pastorației familiei; VI. Căsătoria în situații speciale; A. Căsătoriile celor botezați și necredincioși; B. Căsătoriile mixte; C. Căsătoriile interreligioase; D. Căsătoriile persoanelor cununate civil; E. Căsătoriile dintre persoane divorțate sau în așteptarea divorțului; F. Căsătoriile dintre minori; G. Căsătoriile seropozitivilor; Concluzie

Capitolul IX: Structurile ecleziale diecezane

A. Comuniune eclezială și coresponsabilitate; B. Parohia; I. Parohia - loc al pastorației obișnuite; II. Parohia - loc al coresponsabilității pastorale; III. Parohia - loc al dinamicii misionare; C. Decanatul; D. Dieceza și organismele sale; I. Vicarii episcopului; II. Organisme care îl sfătuiesc pe Episcop; III. Curia diecezană

Partea a III-a: SECTOARE ALE ACTIVITĂȚII PASTORALE ÎN BISERICA ROMANO-CATOLICĂ DIN MOLDOVA

Capitolul X: Pastorația copiilor și a tinerilor

I. Liniile pastorației tineretului la nivel diecezan; II. Structuri de pastorație a tineretului

Capitolul XI: Pastorația unor categorii speciale de credincioși

A. Pastorația persoanelor în vârstă; B. Pastorația bolnavilor și asistența social-medicală; C. Pastorația militarilor, deținuților și a persoanelor dependente

Capitolul XII: Pastorația migranților

I. Principii generale; II. Pastorația migranților; III. Structuri ale pastorației migranților

Capitolul XIII: Instruirea și educația catolică în școală

I. Biserica și educația în școală; II. Creștinul în școală; III. Școala catolică; IV. Predarea religiei catolice; V. Instrumente ale pastorației școlare

Capitolul XVI: Biserica și mass-media

I. O provocare nouă pentru Biserică; II. Câteva linii pentru un plan pastoral; II. Structuri diecezane

Capitolul XV: Slujirea carității

I. Biserica și caritatea; II. Practica pastorală a carității; III. Caritate și angajare politică; IV. Instituții de caritate

Capitolul XVI: Bunurile economice și administrarea lor

I. Principii generale; II. Datoria de a veni în sprijinul necesităților Bisericii; III. Administrația obișnuită; IV. Administrația extraordinară; V. Administrarea bunurilor parohiei; VI. Atribuțiile Episcopului și ale oficiilor din Curie

Fără îndoială, această practică nu era ceva nou pe teritoriul diecezei de Iași, deoarece în trecut, au mai fost organizate încă două sinoduri: unul pe **6 noiembrie 1642** – numit și Sinod de la Cotnari; iar al doilea care s-a realizat între **27 aprilie - 1 mai 1663** – numit și Sinod de la Bacău.

Dacă ar fi să privim în trecut, am constata că, Conciliul din Trento⁴³ prevedea deja reuniunea regulată a sinodurilor provinciale și episcopale, însă practica acestor sinoduri nu s-au mai făcut fie din cauza persecuțiilor comuniste, fie din cauza războaielor, fie din alte cauze

⁴³ A fost un conciliu convocat de papa Paul al III-lea între 1545 și 1563, ca răspuns la Reforma protestantă. Scopul său inițial era de a condamna și infirma ideile teologilor Martin Luther și John Calvin, care câștigaseră teren în Europa.

necunoscută, și era acum larg deschis și laicilor. Această reînnoire sinodală, vizibilă în Conciliile presbiterale și pastorale din dieceze, este ancorată mai presus de toate pe însăși experiența episcopilor de la Conciliul Vatican II, mai ales a episcopilor care au participat la acel eveniment istoric pentru Biserica catolică. Cei care au participat trăiseră confruntarea ideilor, au avut această libertate de exprimare. Ei trăiseră Biserica ca o comuniune, și în acest mod doreau să facă Biserica, și care a fost transmisă și de Sinod. Astfel după Conciliul Vatican II s-au ținut mari sinoduri în aproape întreaga lume: în Franța, în Germania, în America Latină. Nu trebuie să uităm de Sinodul roman, de acel sinod al episcopilor, creat de Sfântul papă Paul al VI-lea. Acest sinod este o formă de exprimare a colegialității, dar nu este deliberativă și nu își controlează agenda pentru a vedea cum se pune în practică, ceea ce de fapt credem că limitează sfera sa de aplicare.

Unul dintre aceste sinoduri a avut un loc important în primirea Conciliului Vatican II. Este vorba de cel din anul 1985, când pentru cei douăzeci de ani de la încheierea conciliului, Sfântul papă Ioan Paul al II-lea a convocat un sinod la Roma. Conferințele episcopale au trebuit mai întâi să răspundă la un chestionar: Care au fost aspectele pozitive ale primirii Conciliului? Care au fost dificultățile întâmpinate de această recepție? Conferințele episcopale au subliniat multe aspecte pozitive: cum ar fi reînnoirea liturgică, permițând în special o participare mai activă a credincioșilor la celebrarea sacramentelor; reînnoirea biblică care a permis și o rugăciune a credincioșilor mult mai înrădăcinată în Scriptură; dezvoltarea unui sentiment de coresponsabilitate la nivelul comunităților locale; integrarea mai reală a Bisericii în viața oamenilor: conștientizarea necesității ecumenismului; o mai bună colaborare între bisericile tinere (Asia, Africa, America latină) și bisericile mai vechi (Europa). Cu toate acestea, au existat și dificultăți: uneori lipsa calității în sărbătorile liturgice – care deveniseră poate prea monotone; pericolul subiectivismului în materie morală; reducerea noțiunii Bisericii la noțiunea *Poporului lui Dumnezeu*.

Noțiunea de *Popor al lui Dumnezeu* a fost identificată cu Sinodul însuși. Ceea ce regretă cardinalul Walter Kasper, este faptul că s-a dorit să se facă multe pentru a transmite această idee a ecleziologiei Conciliului, și că ea a fost descrisă cel mai bine prin ideea comuniunii, și că această imagine a *Poporului lui Dumnezeu* a fost din ce în ce mai îndepărtată din contextul său original. Potrivit cardinalului Kasper, conceptul de comuniune este acela că Biserica nu vine „de jos – de la oameni”, ci vine „de sus – de la Dumnezeu”. Biserica nu este un corp politic cu

oamenii care se află la baza sa, însă Biserica, se datorează inițiativei lui Dumnezeu care a venit să se reveleze oamenilor și să le împărtășească viața sa. Biserica este ierarhică, pentru că precum darurile pe care le-a primit fiecare dintre noi sunt diferite, la fel și misiunea credincioșilor este diferită – însă este același spirit care ne animă pe toți, pentru că cu toți noi credem în același Dumnezeu.

Conciliul Vatican II este încă un subiect de actualitate. Oare acesta a trecut doar numai la catolici? Își dau ei (catolicii) seama de ceea ce spune sinodul despre demnitatea lor de creștini și despre vocația lor universală? Cunoscut faptul că până la sfîntenie ei trebuie să fie dătători de speranță și lucrători ai carității? Trebuie să se înțeleagă ce este această demnitatea a omului, și ceea ce oferă Dumnezeu fiecăruia dintre noi prin chemarea pe care ne-a dat-o. La fel de important este ca întregul proces al Conciliului să fie înțeles corect: unde există o abordare a parteneriatului, a dialogului, a progresului cu oamenii de astăzi, așa cum sunt și acolo unde sunt ei, indiferent de culoarea pielii sau de unde provin ei. Biserica s-ar trăda fără să predice Evanghelia, dar a înțeles că și ea se trădează dacă rămâne într-o poziție de depășire (adică să rămână în trecut, să fie depășită de realitatea lumii actuale), fără a ține seama de cei cărora le vorbește. Ce limbaj utilizăm noi, ca Păstori, în comunitățile noastre, în parohiile noastre, în diecezele noastre? Suntem oameni ai timpului nostru? Ce limbaj folosim în predicarea noastră, suntem oameni comunicativi, adică înțeleși de cei din jurul nostru?

Să nu uităm dorința papei Ioan al XXIII-lea care spunea și poate am mai spus-o o dată în lucrarea mea: „ca acest Sinod să fie un eveniment spiritual, o „nouă Rusalii”, o chemare la convertire și la reînnoire apostolică. Toată lumea este invitată să participe la această misiune a Bisericii, conform darurilor lor, așa cum spune frumoasa concluzie a lui *Gaudium et Spes*: „Nu aceia care spun «Doamne, Doamne!» vor intra în împărăția cerurilor, ci cei care fac voia Tatălui și care acționează curajos. Căci voința Tatălui este ca în fiecare om să-L recunoască pe Cristos, pe fratele nostru, și să ne iubim pentru bine, în faptă și în cuvânt, dând astfel mărturie despre adevăr. De asemenea, împărtășim cu alții misterul iubirii Tatălui Ceresc. În acest fel, oamenii răspândiți pe tot pământul vor fi provocați la o speranță fermă, prin darul Duhului, pentru a fi admiși în sfârșit în pacea și fericirea supremă, în patria care strălucește în slava Sfântului Duh. Amin” (GS 93).

Cu privire la Bisericile din România, ele se împărtășesc dintr-o condiție ce ține de specificul societății românești – și anume, de a trăi într-un spațiu multiconfesional; ba mai mult,

un spațiu în care există o Biserică majoritară (ca dimensiuni și influență), și alte Biserici de dimensiuni mai mici (Catolică, Protestantă, Reformată etc., dar foarte active, vii, și cu relevanță socială). În contextul vieții contemporane, și în cel al României de astăzi – și menținând același respect față de diferențele specifice (instituționale, teologice, culturale) – misiunea Bisericilor din România nu poate fi decât o misiune comună (chiar dacă este îndeplinită separat). Îmi face mare plăcere când văd toate aceste Biserici împreună, mai ales în Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștinilor. O imagine vie, a misiunii pe care ea, Biserica trebuie să o îndeplinească: „ca toti să fie una” (In 17, 21). Această misiune împărtășită între ele (între Biserici) este desigur cea de evanghelizare; iar o parte importantă a acestei misiuni este dezvoltarea unei gândiri sociale, și anume a unei filosofii sistematice privind implicațiile economice, sociale, culturale și politice ale existenței umane, privind rolul pe care Biserica și credincioșii trebuie să îl joace în acest sens, în cadrul existenței seculare, și spre binele general al societății. Mai mult, dacă Biserica rămâne fidelă misiunii sale, această gândire socială va fi mereu și inevitabil critică față de oricare ideologie, proiect politic, ori plan utopic intra-istoric.

Deși servind cu toții binele societății, acum și aici, Biserica (fidelă misiunii sale) va rămâne conștientă de faptul că Binele ultim poate fi atins și împlinit pe deplin doar alături de Acela care s-a făcut om (Isus Cristos), și care a suferit pe cruce, a murit, iar apoi a și înviat. Este o condiție paradoxală, dar inevitabilă, a Bisericii și a credinciosului de rând – pe care o putem să o descriem ca acea tensiune dintre traiectoria inerent seculară, și menirea transcendentă a omului. Tentațiile sunt multiple, desigur – și pe unele le-am și amintit: confortul economic, pseudo-dominanța socio-culturală, prietenia mult prea strânsă cu puterea seculară etc.

Pe plan ideatic, ne referim aici la orice compromis cu spiritul vremii, cu ideologiile momentului, cu varii planuri utopice, ori pur și simplu cu aspecte contingente ale existenței (care pot prevala asupra menirii și scopul esențial a Bisericii – ca, de exemplu, o identificare exagerată cu un stat sau cu o comunitate națională, o problemă binecunoscută). și să nu uităm, politica își are și ea menirea sa nobilă (prin această *vocație a politiciii*), iar Bisericile trebuie să o sprijine în această misiune, de a urma și construi binele social comun; în același timp însă, Biserica nu poate uita niciodată faptul că identitatea și menirea ei nu poate să-i permită să devină un simplu instrument al politiciii. Biserica trebuie să rămână fidelă misiunii sale transcendente, contribuind în același timp și la binele imanent al societății extinse.

În multe țări s-a făcut această separare a Biserici față de stat, însă aici la noi încă Biserica mai are un cuvânt de spus în fața Statului, și acest lucru ne încurajează să lucrăm împreună pentru dezvoltarea oamenilor în general, și a creștinilor.

A vorbi de Conciliul Vatican II în România fără să am această perspectivă misionară, ar fi ca și cum a-și încerca să vorbesc de unul singur și să-mi dau răspunsuri la întrebări la care pot avea, sau nu, răspunsuri. În ultimii ani, Biserica din România, urmând această misiune a Bisericii *Ad gentes* din Conciliului Vatican II, a trimis mulți misionari, în misiune: în Africa (Coasta de Fildeș, Kenya), în Asia, în America latină (Ecuador), și chiar în multe țări din Europa. Da Biserica a devenit misionară prin prisma faptului că ea însăși a fost evanghelizată de-a lungul secolelor, de misionarii veniți de pe alte meleaguri. Astăzi, este rândul ei a Bisericii din România, de a trimite fiii la alte popoare pentru ca Împărăția lui Dumnezeu să vină, în noi și în jurul nostru. A fi misionar, înseamnă mult mai mult decât a pleca într-o țară îndepărtată pentru a evangheliza.

Misionarul este acel creștin (preot, călugăr, călugăriță sau laic) care dorește să-l anunțe pe Isus Cristos: prin viața sa, prin trăirea sa, prin cuvintele sale; este acela care renunță poate la capriciile sale, la viața sa mondenă pe care a trăit-o înainte, și care se apropie de cei încredințați pentru a-i păstori; este acela care intră în cultura poporului (sau a oamenilor) unde este trimis – le cunoaște tradițiile, culturile, limbile, obiceiurile etc.; este acela care se oferă trup și suflet pentru misiune.

Termin acest capitol prin a spune că este comun să auzim că este nevoie de un secol sau poate chiar mai mult pentru ca un Conciliu să fie asimilat de întreaga Biserică și nu numai. Textele sunt acolo...bine aranjate, frumos lucrate și reactualizate. Pentru cei care doresc, pot fi citite. Aceste documente conciliare sunt pentru toate stilurile, și pentru publicul cel mai variat. Revine fiecăruia să meargă și să guste bogățiile acestui Sinod, să meargă și să se îmbogățească dintr-o sursă care, sperăm, nu a terminat să epuizeze din această bogăție a Bisericii, și care, de fapt, nu face altceva decât să ne cheamă la simplitate, la dăruire, la convertire.

După acest capitol unde am tratat despre Conciliul Vatican al II-lea în Biserica din România, cu parcursul ei istoric și cum a fost primit Conciliul Vatican al II-lea în România, ultimul capitol se încheie cu documentele conciliului Vatican al II-lea: Constituții, Decrete și Declarații.

III. CONCILIUL VATICAN II: 1962 – 1965

La lucrarile Conciliului Vatican al II-lea, a fost necesar să se întrebe cei participanți și interesați la acele comisii care va fi metoda de lucru? A existat această frică de a fi copleșit de dorința de dialog și renovare cerută de papa Ioan al XXIII-lea, unde Curia Romană a avut acest avantaj în pregătirea și organizarea sinodului. Serviciile sale au înființat zece comisii pregătitoare și două secretariate pentru a dezvolta 70 de proiecte numite „schițe sau diafragme” care vor fi supuse participanților spre aprobare. Aproape toate sunt trimise înapoi, pentru o reformulare în comisiile de lucru, pe care Părinții le cer, de altfel, prin vocea strălucită a cardinalului Liénard, ca aceștia să poată constitui liberi mai degrabă decât prin susținerea schițelor sau a diaframelor deja constituite. Ulterior, cele patru sesiuni (pe parcursul celui de-al patrulea trimestru al fiecărui an, 1962, 1963, 1964 și 1965) realizează lucrări alternante în comisiile conciliare, prin sesiuni plenare cu vot și amendamente, prin promulgarea documentelor (decrete, declarații sau constituții), și anumiți Părinți continuând chiar să schimbe între ei în restul anului. „Biserica, în virtutea Evangheliei încredințate ei, proclamă drepturile omului” (GS 41).

Opera Vaticanului II este considerabilă în ceea ce privește conținutul celor 16 documente publicate, la care s-ar putea adăuga ultimul Mesaj al Conciliului către lume, mesaj de solidaritate, speranță și pace. Biserica a ieșit la lumină ca o comuniune a Bisericilor locale și particulare, care lucrează în colegialitate episcopală, sub îndrumarea successorului apostolului Petru, dar deschisă cercetării ecumenice. Definiția sa ca Popor al lui Dumnezeu condus de Fiul, stimulează responsabilitățile fiecărui botezat și implică restaurarea, renovarea sau inovarea multor practici cum ar fi: liturghie desfășurată în jurul misterului pascal, o atenție binevoitoare la acea vreme, diaconat permanent, episcopi sinodali, dialog interreligios etc.

Părintele Congar, la momentul separării și transmiterii orientărilor conciliare din viața eclezială, a dorit să spună acest cuvânt: „Munca desfășurată este fantastică. Și totuși totul rămâne multe de făcut!”

Există mai multe documente care au fost tratate și promulgate de-a lungul Conciliului Vatican II. Pentru fiecare document voi face un mic rezumat pentru a vedea importanța lor pentru Biserica, dar și pentru toți oamenii care doresc să descopere și să trăiască după spiritul Bisericii.

Lista documentelor promulgate în Vatican II: 4 constituții, 9 decrete, 3 declarații și mesaje.

Constituțiile sunt documente fundamentale adresate Bisericii universale și ele sunt de două feluri: dogmatice și pastorale.

DOGMATICE: constituția dogmatică despre Biserică *Lumen gentium*, și constituția dogmatică despre Revelația divină *Dei Verbum*.

PASTORALE: constituția despre liturghie *Sacrosantum Concilium*, și constituția pastorală privind Biserica din lumea contemporană *Gaudium et spes*.

Decretele sunt acte dezvoltate pe baza principiilor constituționale și sunt adresate unei anumite categorii de credincioși sau unor anumite forme de apostolat.

1. Decret privind mijloacele de comunicare socială *Inter mirifica*,
2. Decret despre Bisericile orientale catolice *Orientalium ecclesiarum*,
3. Decret despre ecumenism *Unitatis redintegratio*,
4. Decret privind misiunea pastorală a episcopilor în Biserică *Christus Dominus*,
5. Decret privind reînnoirea vieții călugărești *Perfectae caritatis*,
6. Decret privind formarea preoțească *Optatam totius*,
7. Decret despre apostolatul laicilor *Apostolicam actuositatem*,
8. Decret privind activitatea misionară a Bisericii *Ad gentes*,
9. Decret privind slujirea și viața preoțească *Presbyterorum ordinis*.

Declarațiile sunt documente care prezintă învățătura Bisericii cu privire la problemele mai controversate și tocmai de aceea, ele pot fi revizuite în timp.

10. Declarația privind educația catolică *Gravissimum educationis*,
11. Declarația despre relația Bisericii cu religiile necreștine *Nostra Aetate*,
12. Declarația privind libertatea religioasă *Dignitatis humanae*.

Mesajele sunt exortații adresate diferitelor categorii de persoane la sfârșitul ultimei sesiuni a conciliului.

Documentele și conținutul lor

Documentele Conciliului Vatican II au un conținut legislativ. Acest lucru a fost subliniat și de Sfântul papă Paul VI-lea la audiența generală din 17 august 1966. Atunci el a spus: „Conciliul a dat legi și ele trebuie respectate. Cu alte ocazii a formulat principii, criterii, dorințe

care trebuie să-și găsească expresia concretă în legi și instrucțiuni, în noi organisme și oficii, în mișcări spirituale, culturale și morale, precum și în organizații. Acest lucru cere multă muncă din partea multor persoane pentru un anumit număr de ani”. De exemplu, în 1990 a fost publicat Codul Canoanelor a Bisericilor Orientale, iar decretul despre Bisericele orientale catolice (*Orientalium ecclesiarum*) a avut un rol foarte important în procesul de redactare a canoanelor.

Documente conciliare Vatican II în ordinea promulgării: 1962-1965

4 decembrie 1963

Constituția despre Sfânta Liturghie: *Sacrosanctum concilium*

Decret privind rețelele sociale: *Inter Mirifica*

21 noiembrie 1964

Constituție dogmatică asupra Bisericii: *Lumen gentium*

Decret privind Bisericele Catolice Orientale: *Orientalium Ecclesiarum*

Decret privind ecumenismul: *Unitatis redintegratio*

28 octombrie 1965

Decret cu privire la sarcina pastorală a episcopilor în Biserică: *Christus Dominus*

Decret privind renovarea și adaptarea vieții religioase: *Perfectae caritatis*

Decret privind formarea preoților: *Optatam totius*

Declarație despre educația creștină: *Gravissimum educationis*

Declarație privind relațiile Bisericii cu religiile necreștine: *Nostra Aetate*

18 noiembrie 1965

Constituție dogmatică despre Revelația divină: *Dei Verbum*

Decret privind apostolatul laicilor: *Apostolicam actuositatem*

7 decembrie 1965

Declarație privind libertatea religioasă: *Dignitatis humanae*

Decret privind activitatea misionară a Bisericii: *Ad Gentes*

Decret cu privire la slujirea și viața preoților: *Presbyterorum ordinis*

Constituție pastorală despre Biserică în lumea de astăzi: *Gaudium et spes*

Documentele promulgate de Conciliul Vatican II nu aparțin doar istoriei. De asemenea, aparțin viitorului și aparțin prezentului. Ca atare, ne vor provoca întotdeauna. Pentru că există întotdeauna în fața noastră un nou prezent și un alt viitor de prevăzut. Pentru că trebuie să te

întrebi mereu. Suntem credincioși? Suntem credincioși astăzi inspirației care a fost sufletul acestui Sinod?

Ce spun documentele conciliare? Voi utiliza un mic rezumat care va fi extras din fiecare document pentru a vedea ce vrea să ne spună nouă astăzi, documentul respectiv.

1. *Sacrosanctum Concilium – Constituție despre liturgie*

Acest document spune că scopul Sfântului Sinod este de a avansa în viața creștină, în rândul credincioșilor, de unde și nevoia de a veghea la restaurarea și progresul liturghiei prin care se manifestă oamenii taina lui Cristos și natura adevăratei Biserici. În această Biserică, umană și divină, bogată în realități vizibile și invizibile, ferventă în acțiune și ocupată în contemplare, ceea ce este uman este ordonat și supus divinului, ceea ce este vizibil pentru invizibil, ce este acțiune pentru contemplare și ceea ce este prezent, viitorului oraș pe care îl căutăm. Având în vedere importanța liturghiei, Sfântul Sinod vrea să-și amintească principiile și să stabilească standarde practice.

În jurul jertfei lui Cristos și a sacramentelor se învâрте toată viața liturgică și, în toate acțiunile liturgice, Cristos este prezent. „Prin urmare, pe bună dreptate, liturghia este considerată drept exercitarea slujbei preoțești a lui Isus Cristos” (7). Cristos este întotdeauna prezent împreună cu Biserica sa. Rezultă că orice sărbătoare liturgică este o acțiune sacră. „Acesta este un prefect al liturghiei cerești care se sărbătorește în orașul sfânt al Ierusalimului. Acesta este, desigur, Ierusalimul ceresc” (8).

Numai unul prezidează, dar toți credincioșii sărbătoresc într-o „participare deplină, conștientă și activă”. Liturghia, etimologic, este „actul unui popor”: de aici accentul este pus pe concelebrare, de utilizarea limbilor vernaculare, de rugăciunea universală. Împărtășania deasă și zilnică este permisă. Se adaugă trei rugăciuni euharistice, precum și noi prefațe și un leționar extins, se introduce o a treia lectură. Cele două părți ale liturghiei, cea a Cuvântului și cea a Euharistiei, sunt evidențiate ca un singur act de cult. Se insistă asupra formării credincioșilor de către păstori prin cateheză, dar și prin această insistență de a participa la Sfânta Liturghie întregă mai ales în duminicile și sărbătorile de poruncă. (56)

Această constituție a fost adoptată în a doua sesiune a lucrărilor Conciliului Vatican II, cu 2147 de voturi pentru și 4 împotriva. Ea este la baza reformei liturgice din Biserica Catolică, după Conciliul Vatican II.⁴⁴

2. *Inter Mirifica - Dintre minunatele*

Rezumând ceea ce au spus părinții conciliari, constat următoarele: mijloacele de comunicare socială, permit transmiterea gândirii și a informațiilor, și s-au dezvoltat considerabil în ultimul timp, iar influența lor asupra culturilor este foarte considerabilă. Biserica știe că utilizarea lor poate fi de mare folos; „dar ea știe, de asemenea, că bărbații le pot folosi împotriva planurilor Creatorului divin și, de asemenea, îi pot determina să se îndrepte spre propria lor distrugere”. De aici, pentru Conciliu, există această importanța a reflectării pe larg, asupra problemelor ridicate de utilizarea instrumentelor de comunicare socială (1 și 2).

Conciliul reamintește îndatoririle serioase ale producătorilor, jurnaliștilor, artiștilor, regizorilor, distribuitorilor, operatorilor, vânzătorilor, criticilor etc „că trebuie să aibă grijă să încredințeze numai persoanelor demne și competente elaborarea de comunicări referitoare la chestiuni religioase și să se asigure că acestea sunt tratate cu respectul care le revine” (11).

Pentru a satisface nevoile, va fi necesar să se pregătească preoți ca ei să devină competenți, să formeze religioși (călugări sau călugărițe) și laici. Această pregătire ar trebui să fie completă, atât din punct de vedere tehnic, cât și din punct de vedere creștin, „mai ales în ceea ce privește doctrina socială a Bisericii” (15). Utilizarea adecvată a instrumentelor de comunicare socială necesită, de asemenea, o educație adecvată a publicului. Această „doctrină și disciplină catolică în această chestiune de comunicare socială ar trebui expuse și comentate în catehism” (16). După numai 8 ani de la acest Decret, papa Paul al VI-lea, la 23 martie 1971, aprobă instrucțiunea pastorală *Communio et progressio*, care este un document despre comunicațiile sociale, fiind un document mai elaborat și mai extins decât decretul conciliar. Biserica a simțit că este nevoie de a progresa, deoarece o nouă eră se dezvoltă foarte rapid cu privire la comunicațiile sociale, în general.

Decretul a fost aprobat în a doua sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 160 de voturi pentru și 164 împotriva. A fost promulgat la 04 decembrie 1963 de Papa Paul al VI-lea.⁴⁵

⁴⁴ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 13

⁴⁵ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 21

3. *Lumen Gentium – Lumina neamurilor*

Documentul spune următoarele: „Cristos este Lumina națiunilor. De asemenea Sfântul Sinod, unit în Duhul Sfânt, dorește cu ardoare să lumineze pe toți oamenii cu lumina lui Cristos care strălucește pe fața Bisericii. Aceasta, la rândul său, este în Cristos ca sacrament, un semn, un mijloc de a efectua unirea intimă cu Dumnezeu și unitatea întregii omeniri; prin urmare, propune, urmărind îndeaproape doctrina conciliilor anterioare, să-i facă cunoscută cu mai multă precizie credincioșilor săi și întregii lumi natura și misiunea sa universală” (1).

El continuă spunând: „Când s-a împlinit lucrarea pe care Tatăl a dat-o Fiului, Duhul Sfânt a fost trimis în ziua Rusaliilor, pentru a sfinți Biserica permanent și astfel, astfel, credincioșii pot avea, prin Cristos, într-un singur Duh, acces la Tată spre viața veșnică. Duhul locuiește în Biserică și în inimile credincioșilor ca într-un templu; în ele se roagă și depune mărturie pentru adoptarea lor filială. Această Biserică pe care o aduce întregului adevăr, el încă o edifică și o îndreaptă spre diferite daruri, atât ierarhice, cât și carismatice, o întinerește prin forța Evanghelie, el o reînnoiește perpetuu și o conduce în cele din urmă pentru a perfecționa unire cu Mirele ei. Căci Duhul și mireasa îi spun domnului Isus: «Vino!» Astfel Biserica universală apare ca un popor adunat în unitatea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt” (4).

Biserica se recunoaște ca o comunitate și un popor organizat, adunat de Dumnezeu, dar care nu îl posedă. Ea este întinsă spre un viitor al întâlnirii cu El. O invitație să se dezvolte ministere laice. Biserica se definește pe sine ca sacrament (semn și mijloc) al întâlnirii lui Dumnezeu cu umanitatea. Există o diversitate de membri cu aceeași idee într-o varietate de misiuni.

Vorbind despre rolul Sfintei Fecioare Maria în istoria mântuirii, ca și despre cultul Sfintei Fecioare în Biserică, Conciliul reafirmă această doctrină catolică și îi îndeamnă pe fiii Bisericii să prețuiască pietatea pe care au față de ea.

Această constituție dogmatică tratează despre Biserică, și a fost adoptată în a treia sesiune a lucrărilor Conciliului cu 2151 de voturi pentru și 5 împotriva. A fost promulgată de papa Paul al VI-lea, la 21 noiembrie 1964.⁴⁶

⁴⁶ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 31

4. *Orientalium Ecclesiarum – Bisericile Orientale*

Aceste Biserici răsăritene, sunt martori vii ai tradiției apostolilor, ele sunt obiectul unei mari stime din partea Bisericii universale, care este Trupul mistic al lui Cristos. Dintre toate aceste biserici răsăritene, având aceleași sacrameinte, dar rituri - adică liturghii diferite, o disciplină ecleziastică și o moștenire spirituală diferită, există o adevărată comuniune care manifestă unitatea Trupului lui Cristos, deoarece toate sunt încredințate către guvernul pastoral al Pontifului Roman. Toți sunt egali în demnitate (1, 2 și 3). Conciliul Vatican II dorește menținerea acestor biserici, dar diferitele ierarhii care au jurisdicție asupra aceluiași teritoriu, își pot schimba opiniile pentru a ajuta la lucrările comune și pentru a menține disciplina clerului (4).

Prin urmare, Conciliul declară că: „Bisericile din Răsărit și din Vest au dreptul și datoria de a se governa după propriile discipline particulare”, datorită venerabilității lor de antichitate (5). Documentul spune: „dacă, sub influența timpului sau a omului, orientalii au fost nevoiți să renunțe la riturile lor în mod nejustificat, trebuie să facă un efort pentru a reveni la tradițiile ancestrale”. Toți aceia care, în virtutea funcțiilor lor, sunt în contact frecvent cu Bisericile răsăritene, „trebuie să fie instruiți cu atenție în cunoașterea și respectarea riturilor, disciplinei, învățăturii, istoriei și gândirii orientalilor.” (6)

Este imaginea Dumnezeului Treimii, care ne servește drept model: unitate în ceea ce este necesar, libertate în forme, caritate în toate lucrurile. Este scoasă în relief reafirmare solemnă a valorilor specifice tradițiilor Bisericilor Răsăritene. Ideea ca o biserică să fie absorbită în alta este abandonată. Dar plinătatea mijloacelor de mântuire poate fi obținută „numai prin Biserica Catolică a lui Cristos”. Fiecare creștin este chemat, în Biserica sa, la o convertire a inimii sale. Există 23 de Biserici în lume care sunt grupate pe mai multe tradiții: Bizantină, Caldee, Armeană, Antiohiană și Alexandrină.

Bisericile de tradiție bizantină sunt:

- Biserica Patriarhală Melkită Catolică – 1724, Damasc (în Orientul Mijlociu, Canada, SUA, Brazilia și Australia): 1.200.000 de credincioși,
- Biserica Greco-Catolică Ucraineană – 1595, Lwow și după Kiev (Ucraina și în lume): 4.284.000 de credincioși,
- Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică – 1700, Blaj (România și în lume): 528.931 de credincioși (2013),

- Biserica Ruteană Catolică – 1646, Ucraina, iar astăzi la Pittsburgh: 594.000 credincioși,
- Biserica Slovacă Catolică de rit bizantin – 1646, Presov: 350.000 de credincioși,
- Biserica Albaneză Catolică – 1660: mai puțin de 4000 de credincioși,
- Biserica Bielorusă Catolică – 1595: aproximativ 7000 de credincioși,
- Biserica Bulgară Catolică de rit bizantin – 1859, Sofia (Bulgaria): 10.000 de credincioși,
- Biserica Croată Catolică de rit bizantin – 1611: are circa 15.300 de credincioși,
- Biserica Greacă Catolică de rit bizantin – sfârșitul secolului al XIX-lea: mai puțin de 3000 de credincioși,
- Biserica Italo-Albaneză Catolică – 1919: circa 90.000 de credincioși,
- Biserica Macedoneană Catolică de rit bizantin – 1918, Skopje: are circa 11.400 de credincioși,
- Biserica Maghiară Catolică de rit bizantin – 1912, Hajdudorog: are 300.000 de credincioși.

Bisericile de tradiție calde sunt:

- Biserica Patriarhală Caldee Catolică – 1553, Bagdad (Irak, Iran, Israel, Liban, Siria, Egipt, Turcia, Australia, SUA etc.): 1 million de credincioși,
- Biserica Siro-Malabareză Catolică – 1662, statul Kerala (India): are 360.000 de credincioși.

Biserica de tradiție armeană:

- Biserica Patriarhală Armeană Catolică – 1742, Beirut (Liban) și este în Iran, Irak, Egipt, Siria, Turcia, Israel, Palestina, România și în lume: 450.000 de credincioși.

Bisericile de tradiție antiohiană sunt:

- Biserica Patriarhală Siriacă Catolică – 1783, Beirut (Liban), majoritatea credincioșilor trăiesc în Irak (42.000), Siria (26.000), SUA și Venezuela (55.000) de credincioși,
- Biserica Patriarhală Maronită – secolul al IV-lea fondată de Sf. Maron, Liban. Mai trăiesc credincioși maroniți în Cipru, Iordania, Israel, Palestina, Egipt, Siria, Argentina, Brazilia, Mexic, SUA, Canada, Australia, România etc.: 3 milioane de credincioși,
- Biserica Arhiepiscopală Majoră Siro-Malankareză Catolică – 1930, India, are 410.000 de credincioși.

Bisericile de tradiție alexandrină sunt:

- Biserica Patriarhală Coptă Catolică – 1824, Cairo, Egipt și Sudan și are 210.000 de credincioși,
- Biserica Mitropolitană Etiopiană Catolică (ca Ordinariat în 1930 în Eritreea), Addis Abeba, aproximativ 208.000 de credincioși.

Acest Decret tratează despre Bisericile Orientale aflate în comuniune cu Biserica Catolică, și a fost adoptat în a treia sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2110 de voturi pentru și 39 împotriva, promulgat de papa Paul al VI-lea, la 21 noiembrie 1964.⁴⁷

5. *Unitatis Redintegratio – Refacerea Unității*

Unul dintre obiectivele esențiale ale Conciliului Vatican II este restabilirea unității între toți creștinii. Cristos a dorit o singură Biserică, dar de-a lungul timpului unele comunități creștine au urmat căi diferite. „O astfel de diviziune se opune în mod deschis voinței lui Cristos; este un obiect de scandal pentru lume”. Deci, Duhul Sfânt, suflând un duh de pocăință și o dorință de unire, a dat naștere mișcării ecumenice. Acesta este motivul pentru care Sinodul, după ce a declarat doctrina referitoare la Biserică, „dorește să ofere tuturor catolicilor ajutorul, orientările și mijloacele care îi vor permite ei înșiși să răspundă la această chemare Divină.” (1)

Rolul Mișcării Ecumenice este să încerce să depășească obstacolele. În ciuda elementelor pozitive de valoare reală în frații noștri separați, „Bisericile lor nu se bucură de unitatea pe care Cristos a vrut să o împărtășească tuturor celor pe care El i-a regenerat și i-a înviat pentru a forma un singur trup pentru o viață nouă”. Și, afirmă Sinodul, „numai prin Biserica Catolică a lui Cristos se poate obține toată plinătatea mijloacelor de mântuire. Căci singurului colegiu apostolic, al cărui cap este Petru, toate bogățiile Noului Legământ au fost încredințate, conform credinței noastre, pentru a constitui pe pământ un Trup al lui Cristos.” (3) Toți oamenii fără excepție sunt chemați astăzi la lucrarea comună a ecumenismului. Iată de ce colaborarea tuturor creștinilor, datorită numelui lui Isus Cristos în care cred, exprimă deja uniunea existentă între ei, dezvăluind-o astfel și fața lui Cristos. (12)

Biserica este „sacramentul universal al mântuirii”. Invitată în ansamblu să evanghelizeze oriunde face, ea trebuie să anunțe fericirea pe care Dumnezeu o promite omenirii și că El le asigură în

⁴⁷ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 33-41

Isus Cristos. Rugăciunea noastră zilnică pentru unitatea creștinilor se unește cu rugăciunea lui Isus Cristos pentru Biserică mărint astfel speranța împlinirii unității noastre: ca toți să fie una.

Acest Decret tratează despre ecumenism, și a fost adoptat în a treia sesiune a lucrărilor Conciliului cu 2137 de voturi pentru și 11 împotriva. A fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 21 noiembrie 1964.⁴⁸

6. *Christus Dominus – Cristos Domnul*

Prin acest document reținem următoarele: în Biserica lui Cristos, Pontiful Roman, care este succesorul lui Petru, se bucură de o putere supremă, deplină, imediată și universală pentru sarcina sufletelor. „El are întâietatea puterii obișnuite asupra tuturor bisericilor.” (2) Episcopii, stabiliți de Duhul Sfânt, îi succed pe apostoli ca păstori de suflete. Cristos „le-a dat apostolilor și succesorilor lor ordinea și puterea de a învăța toate națiunile, de a sfinți oamenii în adevăr și de a îndruma turma.” (2) Ei sunt adevărați stăpâni ai credinței, pontici și păstori. „Această funcție episcopală, episcopii o exercită, în ceea ce privește Biserica universală a lui Dumnezeu, în ceea ce privește magisteriul și guvernul, și toți sunt uniți într-un colegiu sau corp, în comuniune cu Suveranul Pontif și sub autoritatea sa. Episcopii exercită individual în ceea ce privește porțiunea de turmă care le-a fost dată lor”, în dieceza unde au fost numiți ca păstori. (3)

În virtutea consacrării lor sacramentale, episcopii sunt membri ai Corpului Episcopal. „Ordinea episcopilor constituie, în unire cu Pontiful Roman capul său, și niciodată în afară de acesta. Acest lider (episcop), subiectul unei puteri supreme și depline asupra Bisericii universale, are o putere care totuși nu poate fi exercitată decât cu acordul Pontifului Roman. Această putere este exercitată solemn în Conciliul Ecumenic.” (4) Episcopii selectați din diferite părți ale lumii îl pot ajuta pe Pontiful Roman lucrând ca Sinod al Episcopilor în numele întregului episcopat catolic. (5) Episcopii, întotdeauna uniți între ei, trebuie să se arate preocupați de toate bisericile „și de regiunile lumii în care Cuvântul lui Dumnezeu nu a fost încă anunțat. Se vor asigura pregătirea preoților capabili pentru misiune, precum și a religioșilor (călugări și călugărite) și laici pentru misiuni.” (6)

Acest document conciliar de ocupă de delimitarea provinciilor și a regiunilor bisericesti și de episcopii cu funcții interdiecezane, cum ar fi episcopii militari ai vicariatelor pentru armată.

⁴⁸ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 47

Acest Decret a fost adoptat în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului Vatican II, cu 2319 de voturi pentru, 2 împotriva și 1 vot nul. A fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 28 octombrie 1965.⁴⁹

7. *Perfectæ Caritatis* – Iubirea desăvârșită

Încă de la începutul Bisericii, au existat bărbați și femei care au dorit să trăiască sfaturile evanghelice, adică să-L urmeze și să-L imite pe Isus Cristos. Unii au trăit în singurătate, alții au întemeiat familii religioase care au fost aprobate de Biserică. Toate au contribuit la îmbogățirea Bisericii și la înfrumusețarea ei, cu darurile și carismele copiilor ei. Toți aceia pe care Dumnezeu îi cheamă la practica sfaturilor evanghelice, și profesează despre ei că se dedică Domnului urmând pe Fiul, Cristos cast, sărac și ascultător „ei trăiesc mereu mai mult pentru Cristos și pentru Trupul Său care este Biserica.” (1)

Documentul continuă și spune: „Acesta este motivul pentru care membrii oricărui Institut, căutând mai presus de toate numai pe Dumnezeu, trebuie să unească contemplația prin care ei aderă la Cristos în inimă, în minte și în dragostea apostolică și care se străduiește să se asocieze la lucrarea Răscumpărării și să extindă Împărăția lui Dumnezeu, în noi și în lume.” (5) Prin urmare, religioșii (călugări și călugărițe) trebuie să-L iubească pe Dumnezeu mai presus de orice, pentru că El este cel care ne-a iubit mai întâi. Ei „vor cultiva ... duhul rugăciunii și rugăciunea însăși ... vor citi Sfânta Scriptură în fiecare zi și ... vor celebra Sfânta Liturghie, în special Taina Preasfintei Euharistii, rugându-se după spiritul Bisericii, cu inima și cu buzele și își vor hrăni viața spirituală din această sursă inepuizabilă.” (6)

Fiecare vocație este un dar făcut de Duh, Bisericii. Fiecare instituție religioasă este reînnoită la dubla sa sursă: Evanghelia, care este urmată de intuiția fondatorului. Toată lumea este chemată: la rugăciune și la viața sacramentală, la vestirea Evangheliei, la participare și la zidirea Împărăției. De la eroismul ascezei trecem la desfășurarea carismelor primite de fiecare botezat. Vocația religioasă este o alegere a vieții mai mult decât o stare civilă.

Conciliul dă o mare apreciere felului lor de viață feciorelnic, sărac și ascultător, al cărui model este însuși Cristos Domnul, și își pune cu tărie speranța în acțiunea lor nevăzută sau cunoscută, atât de rodnică (25).

⁴⁹ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 54

Acest Decret a fost adoptat în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2321 de voturi pentru și 4 împotriva, și a fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 28 octombrie 1965.⁵⁰

8. *Optatam Totius – Reînnoirea dorită a întregii (Biserici)*

„Reînnoirea mult dorită a întregii Biserici depinde în mare parte de o slujire preoțească animată de Duhul lui Cristos”. De aici și importanța acordată de Sinod instruirii preoților. Conciliul afirmă în continuare câteva principii fundamentale ale acestei formări, care confirmă legile „deja testate de experiența seculară.” (Preambul)

Documentul ne spune că trebuie să ne dublăm eforturile în favoarea vocațiilor preoțești. „Cel mai prețios ajutor este oferit de familiile animate de un spirit de credință, speranță și caritate care sunt ca primul seminar și de parohiile care îi fac pe tineri să participe la toate bogățiile vieții lor. Fie ca toți preoții să arate cel mai mare zel apostolic pentru a ajuta vocațiile. Episcopii trebuie să încurajeze credincioșii să încurajeze vocațiile și să răspundă acțiunii Providenței astfel încât să acorde darurile dorite oamenilor. aleși de Dumnezeu ... Pentru a obține vocațiile dorite, Sinodul recomandă mijloacele tradiționale cum ar fi: rugăciune urgentă, penitență creștină, formare tot mai profundă a credincioșilor, precum și acțiuni pastorale și de a lucra în favoarea vocațiilor.” (2)

Teme cu ar fi formarea spirituală și intelectuală (3), selecția vocațiilor (6), viața spirituală profundă (8), educarea credinței (10), stăpânirea de sine (11), cultura umanistă (13), educarea pentru dialog (19), educarea spiritului misionar (20), ne oferă grija pe care o are Biserica cu privire la formarea viitorilor preoți și la așteptările din partea celor care aleg (sunt chemați) calea Sfintei Preoții.

Acest Decret a fost adoptat în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2318 de voturi pentru și 3 împotriva, și a fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 28 octombrie 1965.⁵¹

9. *Gravissimum Educationis – Deosebita importanță a educației*

Având în vedere importanța extremă a educației în viața umană, formarea tinerilor și chiar educația continuă a adulților este de o reală urgență. Peste tot se fac eforturi pentru a promova sarcinile educației: numeroase declarații și texte oficiale afirmă drepturile omului și ale

⁵⁰ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 63

⁵¹ Ibidem, 69

copilului. Pentru a îndeplini misiunea care i-a fost încredințată de Cristos, „Maică noastră Biserica, trebuie să se preocupe de viața umană în întregime, și chiar de viața pământească, deoarece este strâns legată de vocație. Ea are, de asemenea, un rol de jucat în progresul și dezvoltarea educației. Acesta este motivul pentru care Conciliul proclamă câteva principii fundamentale privind educația creștină, în special în școli.” (Preambul)

Toți oamenii care se bucură de demnitatea de persoane, au un drept inalienabil la o educație. „Scopul pe care îl urmărește adevărata educație este de a forma persoana umană în această perspectivă a finalului său suprem, și în același timp cu binele societăților din care omul face parte și este ca și membru. Prin urmare, documentul spune că: trebuie să ajutăm copiii și tinerii să-și dezvolte armonios aptitudinile fizice, morale și intelectuale, să dobândească treptat un sentiment mai actual responsabilității lor, atât în efortul susținut de a-și duce o viață personală dreaptă, cât și în căutarea adevăratei libertăți ... să primească din punct de vedere pozitiv și sigur spre o educație sexuală care va progresa, pe măsură ce îmbătrânesc. Fie ca ei să primească și instruire pentru viața în societate, care le va permite să se implice activ în diferitele grupuri ale comunității umane ...”

Conciliul îi îndeamnă pe Păstori și pe toți credincioșii să sprijine școala catolică, inclusiv facultățile și universitățile catolice, și exprimă adâncă recunoștință față de preoții, călugării, călugărițele și laicii care prin dăruire de sine în spiritul Evangheliei, sunt angajați în această nobile și măreață misiune de educare și formare a noii generații, pentru a forma oameni creștini și intelectuali ai zilelor noastre.

Această Declarație a fost adoptată în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2.290 de voturi pentru și 35 împotriva, și a fost promulgată de papa Paul al VI-lea, la 28 octombrie 1965.⁵²

10. *Nostra Ætate – Epoca noastră*

Având în vedere progresele făcute în orice mijloc de comunicare pe care îl avem, se pare că planeta noastră este din ce în ce mai mică, iar relațiile dintre diferitele popoare, sunt mereu în creștere. Prin urmare, Biserica este foarte atentă la examinarea „a ceea ce oamenii au în comun, și ceea ce îi determină să-și trăiască destinul împreună. Toate popoarele formează o singură comunitate; ei au o singură origine, deoarece Dumnezeu a făcut ca întreaga rasă umană să locuiască pe pământ; și cu toții au de asemenea, doar un ultim final”.

⁵² Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 75

„Oamenii așteaptă de la diferite religii răspunsul la puzzle-urile ascunse ale condiției umane, care se află dintotdeauna în gândirea omului cum ar fi: Ce este omul? Care este sensul și scopul vieții? Ce este bine și ce este păcatul? Care este originea și scopul suferinței? Care este calea de a atinge adevărata fericire? Ce este moartea, judecata și răzbunarea după moarte? În sfârșit, care este ultimul și inefabilul mister care ne înconjoară existența, din care avem origini și spre care tindem?” (1) Biserica Catolică respectă aceste rituri și aceste doctrine, dar ea este obligată, la rândul ei, „să vestească fără încetare pe Isus Cristos care este Calea, Adevărul și Viața, acest Cristos în care oamenii trebuie să găsească plinătatea vieții religioase și în care Dumnezeu a împăcat toate lucrurile ... Pentru aceasta ea trebuie să stabilească dialoguri deschise și atente cu oamenii care urmează alte religii.”. (2)

Relația Bisericilor creștine cu celelalte religii, sunt și vor rămâne testul întâlnirii într-o dinamică ireversibilă. Accentul este pus pe legătura dintre evrei și creștini. Există unitate a întregii familii umane, datorită originii sale unice și a singurului său scop final, Dumnezeu. Se subliniază legătura foarte puternică a Bisericii cu linia lui Avraam. Biserica nu este întreaga Împărăție a lui Dumnezeu.

Conciliul, mergând pe urmele Sfinților Apostoli Petru și Paul, îi imploră fierbinte pe creștini ca „având purtare bună între neamuri” (1 Pt 2,12), dacă e cu putință, întrucât ține de ei, să trăiască în pace cu toți oamenii, pentru a fi într-adevăr fiii Tatălui care este în ceruri.

Această Declarație a fost adoptată în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2221 de voturi pentru, 88 împotriva și 1 vot nul, și a fost promulgată de papa Paul al VI-lea, la 28 octombrie 1965.⁵³

11. *Dei Verbum* – Cuvântul lui Dumnezeu

Această constituție dogmatică, care urmând urmele Conciliilor de la Trento și Vatican I, ne propune prezentarea „doctrinei autentice despre revelația divină și transmiterea ei, astfel încât, datorită acestei proclamări a mântuirii, întreaga lume să creadă prin ascultare, să aibă speranță prin credință, și dragoste prin speranță.” (1) Textul spune: „I-a plăcut lui Dumnezeu să se dezvăluie oamenilor și să facă cunoscut misterul voinței Sale prin Isus Cristos pentru a intra în comuniune cu ei. Prin Isus Cristos, Cuvântul sa făcut carne, și oamenii au primit prin Duhul Sfânt, acces la Tatăl și au devenit participanți la natura sa divină.” (2)

⁵³ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 81

Dumnezeu a dorit ca ceea ce le-a revelat – manifestat apostolilor, prin Fiul său, să fie păstrat intact și transmis cu fidelitate tuturor generațiilor. Această misiune a fost transmisă episcopilor, care sunt succesorii apostolilor. În aceste condiții, „este, prin urmare, evident că Tradiția Sacră, Sfânta Scriptură și Magisteriul Bisericii sunt între ele, conform planului foarte înțelept al lui Dumnezeu, atât de strâns legate și asociate, încât niciunul dintre aceștia trei, nu au nici o consistență fără ceilalți.” (10) Nu trebuie să uităm că, din condescendență, înțelepciunea lui Dumnezeu se exprimă prin limbi umane, „la fel cum Cuvântul Tatălui Etern, luând trup din slăbiciunea umană, s-a făcut pe sine însuși ca oameni.” (12 și 13)

Dumnezeu se revelează în [o] persoană: „el se comunică pe sine”. Se reamintește relația vitală cu Cuvântul lui Dumnezeu și se evidențiază echilibrul dintre Scriptură/Tradiție/Magisteriu. Credința este un angajament gratuit, un răspuns voluntar la Cuvântul lui Dumnezeu. Dumnezeu nu vorbește în adevăruri pentru a fi crezut, ci într-o adevărată întâlnire cu umanitatea. Scriptura „este” Cuvântul lui Dumnezeu, tradiția se transmite „și este asistată de Duh”.

Constituția dogmatică despre Revelația divină subliniază necesitatea unor traduceri adecvate, îndatorirea apostolică a cercetătorilor, importanța Sfintei Scripturi pentru teologie și recomandă citirea Sfintei Scripturi (22-25): „astfel, prin citirea și prin studierea cărților sfinte «cuvântul lui Dumnezeu să alerge și să fie preamărit» (2 Tes 3,1) și comoara Revelației încredintată Bisericii să umple tot mai mult inimile oamenilor. După cum din frecventarea asiduă a Misterului Euharistic sporește viața Bisericii, tot astfel se poate spera un nou impuls de viață spirituală dintr-o creștere a venerației față de cuvântul lui Dumnezeu care «rămâne în veci»”.(25)

Această Constituție dogmatică a fost adoptată în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2.344 de voturi pentru și 6 împotriva, și a fost promulgată de papa Paul al VI-lea, la 18 noiembrie 1965.⁵⁴

12. *Apostolicam Actuositatem – Apostolatul laicilor*

Referitor la acest document, el spune că: Sfântul Sinod se îndreaptă cu mare atenție asupra creștinilor laici și reamintește rolul lor adecvat și absolut necesar în misiunea Bisericii. Apostolatul lor este urgent, având în vedere circumstanțele, și trebuie să fie din ce în ce mai intens și mai extins, mai ales în regiunile în care preoții sunt puțini și uneori lipsiți de libertatea esențială pentru slujirea lor. (1) Aici am rămas cu o nedumerire: oare laicii trebuie să fie acolo

⁵⁴ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 87

unde nu sunt preoți, sau acolo unde sunt puțini? Interpretând documentul în integralitatea lui, am simțit că laicii sunt colaboratori cu preoții în misiunea lor. Există această reciprocitate în diversitate: preotul are misiunea sa, precum și laicul care, la fel, are misiunea sa; mai mult am simțit o colaborare comună pentru Biserica lui Cristos.

Misiunea esențială a Bisericii, Trupul Mistic al lui Cristos, este de a extinde domnia lui Cristos, pentru gloria lui Dumnezeu Tatăl. Orice activitate care tinde spre acest scop se numește apostolat. „Vocația creștină este, prin natura sa, o vocație către apostolat. Caracteristica stării laicilor, inserată de Botez în Trupul mistic al lui Cristos, fiind aceea de a-și duce viața în mijlocul lumii și în afacerile profane, ei, sunt chemați de Dumnezeu să-și exercite apostolatul în lume, ca un discipol, datorită vigorării spiritului lor creștin.”

„Prin Taine și mai presus de toate prin Sfânta Euharistie, ele hrănesc caritatea, și mai cu seamă sufletul tuturor celor care realizează anumite apostolate. Aceștia sunt ajutați de Duhul Sfânt care sfințesc oamenii lui Dumnezeu și le dă fiecăruia darurile și harurile necesare pentru a continua misiunea și vocația fiecăruia dintre ei.” (2 și 3) Oricine este botezat este preot, profet și rege. Înființarea Conciliilor laice.

„Conciliul roagă fierbinte și stăruitor în Domnul pe toți laicii să răspundă cu bucurie, cu generozitate și promptitudine la glasul lui Cristos, care în clipa de față îi cheamă mai insistent, precum și la îndemnul Duhului Sfânt”. (33)

Acest Decret a fost adoptat în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului cu 2340 de voturi pentru și 2 împotriva, și a fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 18 noiembrie 1965.⁵⁵

13. *Dignitatis Humanae – Libertatea religioasă*

Documentul spune următoarele cuvinte: din ce în ce mai mult omul dorește să acționeze „în virtutea propriilor opțiuni și cu toată responsabilitatea, fiind ghidat de conștiința datoriei sale”. Documentul dorește, de asemenea, „ca exercitarea autorității puterilor publice să fie delimitată legal”. Această cerință de libertate în societatea umană se referă în principal la ceea ce este apanajul spiritului uman și, în primul rând, acest lucru se referă la exercițiul liber a religiei pe care o are omul în societate.

Conciliul „declară că persoana umană are dreptul la libertatea religioasă”. Este important ca nimeni să nu fie obligat să acționeze împotriva conștiinței sale în chestiuni religioase,

⁵⁵ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 95

deoarece prin medierea conștiinței sale omul percepe ordinele legii divine. „Dreptul la libertatea religioasă își are fundamentul în demnitatea persoanei umane”. Acest drept, care trebuie recunoscut de toată umanitatea, constituie un drept civil.

„Oamenilor li se cere să adere la adevăr de îndată ce îl cunosc, și să-și reglementeze întreaga viață în conformitate cu cerințele acestui adevăr. Cu toate acestea, oamenii nu pot îndeplini această obligație, într-un mod compatibil cu propria lor natură, decât dacă se bucură, pe lângă libertatea psihologică, de imunitate față de orice constrângere externă.” (2) „Fiecare familie are dreptul să organizeze liber viața religioasă a casei sub îndrumarea părinților. Acesta este motivul pentru care puterea civilă trebuie să recunoască dreptul părinților de a alege în toate libertățile reale, a școli și alte mijloace de educație pentru copiii lor.” (5)

Persoana umană trebuie să se angajeze în dezbateri publice și politice. Libertatea trebuie să fie în concordanță cu demnitatea umană și cu Revelația. Nu trebuie să fie nici subiectivism, nici indiferentism: trebuie mereu să existe o strânsă legătură între libertate și adevăr. Nimeni nu ar trebui să fie obligat să-l îmbrățișeze pe Dumnezeu în ciuda lui.

„Biserica imită modul de a acționa al lui Cristos și al Apostolilor” (11, 12), atunci când recunoaște principiul libertății religioase ca fiind conform demnității omului și Revelației lui Dumnezeu. De aceea, pentru a instaura și a se consolida relații pașnice și bună înțelegere între oameni, se impune ca pretutindeni libertatea religioasă să fie ocrotită printr-o garanție juridică eficientă și să se respecte îndatoririle și drepturile supreme ale oamenilor de a-și duce liber în societate viața religioasă”. (15)

Această Declarație a fost adoptată în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2308 de voturi pentru și 70 împotrivă, și a fost promulgată de papa Paul al VI-lea, la 18 noiembrie 1965.⁵⁶

14. *Ad Gentes – Dumnezeu la popoare (activitatea misionară a Bisericii)*

Acest document ne spune că: „trimisă de Dumnezeu popoarelor pentru a fi Taina universală a mântuirii, Biserica, ascultând porunca Întemeietorului ei, este extinsă cu tot efortul ei spre propovăduirea Evangheliei către toți oamenii. Într-adevăr, chiar apostolii pe care a fost întemeiată Biserica l-au urmat și au mers pe urmele lui Cristos, au propovăduit cuvântul adevărului și au fondat biserici. Datoria succesorilor lor este să perpetueze această lucrare”. În zilele noastre, având în vedere noile condiții pentru omnia pe care o formăm, Biserica este

⁵⁶ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 102

chemată cu o mai mare urgență la mântuirea tuturor oamenilor. „Prin natura sa, Biserica, în timpul pelerinajului ei pe pământ, este misionară, deoarece ea însăși își trage originea din misiunea Fiului și din misiunea Duhului Sfânt, conform planului lui Dumnezeu Tatăl.”(1)

Scopul acestor misiuni este înainte de toate evanghelizarea popoarelor mai ales în acele locuri unde Biserica nu este încă stabilită. Principalul mijloc al acestei evanghelizări este predicarea Evangheliei lui Isus Cristos, care se realizează prin cuvinte, trăire și faptele zilnice. Apoi, când acea Biserica este înființată, „acțiunea misionară nu încetează: ci din acel moment datoria revine bisericilor particulare deja formate de a o continua și de a predica Evanghelia tuturor celor care sunt încă în afara Bisericii. Activitatea misionară decurge profund din însăși natura Bisericii; ea propagă credința care mântuiește, ea realizează unitatea catolică prin răspândirea ei, și această apostolicitatea a Bisericii îi dă vigoare, și bineînțeles pune în aplicare sensul colegial al ierarhiei sale, fiind mereu atestă să răspândească și să procure sfințenia, membrilor ei.”

Misiunea este unică prin natura sa, dar multiplă prin condițiile sale. Misiunea este de natură trinitară, rod al mărturiei și al companionului în lupta pentru dreptate și pace. Aceasta privește toate popoarele, toate țările și toate culturile. Misionarul primește și de la cel pe care îl întâlnește. Se afirmă o perspectivă pozitivă asupra altor civilizații (moștenire, limbă, obiceiuri și tradiții).

„Toți fiii Bisericii trebuie să aibă conștiința vie a responsabilității lor față de lume, să cultive în ei înșiși un spirit cu adevărat catolic și să-și angajeze puterile în opera evanghelizării. Să știe însă cu toții că prima și cea mai însemnată datorie a lor pentru răspândirea credinței este trăirea profundă a vieții creștine”. (36)

Acest Decret a fost adoptat în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2394 de voturi pentru și 5 împotriva, și a fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 7 decembrie 1965.⁵⁷

15. Presbyterorum Ordinis – Măreția vieții preoțești

„Prin hirotonire și misiunea primită de la episcopi, preoții sunt puși în slujba lui Cristos Preot, Profet și Rege; și ei participă la slujirea lui Cristos care, zi de zi, construiește Biserica aici pe pământ pentru a fi poporul lui Dumnezeu, Trupul lui Cristos, și Templul Duhului Sfânt”. (1) În Cristos Isus, „toți creștinii devin o preoție sfântă și regală, oferind jertfe spirituale lui

⁵⁷ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 111

Dumnezeu prin Isus Cristos”. Dar nu toți membrii Trupului lui Cristos au aceeași funcție, ne spune Sf. Paul. Funcțiile în Biserică sunt diferite, deși este aceeași misiune însă conciliul ne spune că: „Printre aceștia se află miniștrii investiți de Ordin (diaconi, preoti și episcopi), cu puterea sacră de a oferi Jertfa și de a remite păcatele (preoti și episcopi)”.

Cristos i-a trimis pe apostoli, apoi prin apostoli „îi face pe episcopi, urmașii lor, a căror funcție ministerială a fost predată preoților la un nivel subordonat, și limitat” în timp ce cooperatorii participă la consacrarea sa și la misiunea sa. Așadar „Preoția preoților, dacă se bazează pe sacramentele inițierii creștine, este totuși conferită prin intermediul unui anumit sacrament care, prin ungerea Duhului Sfânt, le marchează cu un caracter special și iastfel configurează lui Cristos Preotul pentru a le permite să acționeze în numele lui Cristos ca capul în persoană”.

Serviciul episcopal este conceput în colegialitate. Slujirea preotului este (sub) hirotontă vestirii Evangheliei în lume. Reparitia diaconilor permanenți, și insistența asupra formării biblice / patristice. Biserica este în întregime ministerială și misionară. Preotul este „trimis să vestească Evanghelia” în toate modurile și tuturor oamenilor. „Presbyteros” prin alegeri (Noul Testament), el conduce o echipă de laici. A fi preot este mai mult o misiune, decât un statut social sau eclezial.

„Conciliul se bucură că pământul, semănat cu sămânța Evangheliei, rodește astăzi în multe locuri, sub călăuzirea Duhului Domnului, care umple universul și care a trezit în inima multor preoți și credincioși un spirit cu adevărat misionar. Pentru toate acestea, Conciliul aduce mulțumire, cu toată dragostea, preoților din lumea întreagă”. (22)

Acest Decret a fost aprobat în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2390 de voturi pentru și 4 împotriva, și a fost promulgat de papa Paul al VI-lea, la 7 decembrie 1965⁵⁸.

16. *Gaudium et Spes* – Bucurie și speranță

Documentul ne spune că: „comunitatea creștină a simțit întotdeauna solidaritate cu omenirea. Acesta este motivul pentru care Conciliul Vatican II vrea să se adreseze tuturor oamenilor care sunt din ce în ce mai îngrijorați de evoluția actuală a lumii”. (1 la 3) Biserica simte aceste întrebări, aceste dificultăți, iar ea singura, instruită de Revelație, poate oferi un răspuns. „Biblia, de fapt, ne învață că omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu,

⁵⁸ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 120

capabil să-l cunoască și să-l iubească pe Creatorul său, și că a fost făcut ca domn al tuturor creaturilor pământești. Dar Dumnezeu nu a creat omul singur: El l-a creat bărbat și femeie, pentru că omul, prin însăși natura sa, este o ființă socială”. (12)

Decretul *Gaudium et Spes* deplânge faptul că mulți oameni care „profesează idei largi și generoase, continuă să trăiască de parcă nu ar avea solidaritate socială, ca și cum ar fi ruși de omenire și de realitate. Mai mult, în anumite țări, mulți oameni ignoră legile și prescripțiile sociale. De aceea „Conciliul îndeamnă toți oamenii să considere solidaritatea socială drept principalele îndatoriri ale omului de astăzi”. (30) Pentru că, după cum spune documentul: deseori libertatea umană se usucă atunci când omul cade într-o stare de sărăcie extremă, la fel cum se deteriorează atunci când, răsfățându-se într-o viață cu o ușurință prea mare – adică trăind în exces, se închide în sine și nu-i mai vede pe cei din jurul său.

Astăzi Biserica este mai angajată și mai deschisă către lume. Se angajează în dialog cu privire la toate problemele legate de soarta umanității: persoană, societate, cultură, economie, politică, pace etc. Catolicii trebuie să fie atenți la „semnele vremurilor”. Prin demnitatea sa, conștiința morală este un spațiu inviolabil (16). Universalitatea mântuirii este afirmată formal.

„Ceea ce Conciliul propune izvorăște din tezaurul învățaturii Bisericii și are drept scop să-i ajute pe toți oamenii vremurilor noastre, pe aceia care cred în Dumnezeu, ca și pe aceia care nu îl recunosc în mod explicit, ca, înțelegându-și mai clar și mai integral chemarea, să construiască o lume mai conformă cu eminenta demnitate a omului, să tindă spre o fraternitate universală cu rădăcini mai adânc și, îndemnați de iubire, să răspundă printr-un efort generos și comun la apelurile cele mai presante ale epocii noastre”. (91)

Această Constituție pastorală a fost adoptată în a patra sesiune a lucrărilor Conciliului, cu 2309 de voturi pentru, 75 împotriva și 7 voturi nule, și a fost promulgată de papa Paul al VI-lea, la 7 decembrie 1965⁵⁹.

Acestea au fost documentele Conciliului Vatican II, documente care ne invită să le citim, să le masticăm și să le digerăm, pentru a le punem în practică. Oricum, s-a realizat foarte mult în Biserica noastră locală, însă mereu rămâne ceva de făcut, pentru a face mai bine. Așadar, cred că dacă fiecare dintre noi descoperă, sau redescoperă această mare bogăție lasată de Conciliul Vatican al II-lea, atunci Biserica va fi privită, primită și acceptată de fiecare dintre noi.

⁵⁹ Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Editura ARCB, București, 2014, 128

Concluzii

În 1964, papa Paul al VI-lea a atribuit noțiunea de *aggiornamento* predecesorului său, o cheie a interpretării preluate de mulți autori, inclusiv de papa Benedict al XVI-lea în 2012. Adunarea Extraordinară a Sinodului Episcopilor, convocată în 1985 de Ioan Paul al II-lea pe tema celor douăzeci de ani ai Conciliului Vatican al II-lea a remarcat că constituția *Dei Verbum* a fost încă prea neglijată⁶⁰ și nu a făcut posibilă soluționarea chestiunii colegialității⁶¹.

Ioan Paul al II-lea rezumă astfel învățătura sinodului în enciclica *Redemptoris Missio* din 1990: *Duhul se manifestă într-un mod special în Biserică și în membrii ei; totuși prezența și acțiunea sa sunt universale, fără limite de spațiu sau timp. Conciliul Vatican II amintește lucrarea Duhului în inima fiecărui om, prin „semințele Cuvântului”, chiar în acțiuni religioase, în eforturile activității umane care tind spre adevăr, spre bine., Spre Dumnezeu.*⁶²

Papa Benedict al XVI-lea, într-un discurs din decembrie 2005, evocă problema interpretării corecte a conciliului, opunându-se viziunii unui conciliu care rupe tradiția, transmis atât de tradiționaliști, cât și de reformatori. „Pe de o parte, există o interpretare pe care aș dori să o numesc» hermeneutică a discontinuității și rupturii; de multe ori s-a putut baza pe simpatia mass-media și, de asemenea, a unei părți a teologiei moderne. Pe de altă parte, există «hermeneutica reformei », a reînnoirii în continuitatea subiectului unic-Biserică, pe care Domnul ni l-a dat; este un subiect care crește în timp și care se dezvoltă, rămânând totuși mereu același, un subiectul unic al Poporului lui Dumnezeu în mișcare”. Benedict al XVI-lea precizează că, pentru susținătorii primei interpretări, textele Conciliului ca atare nu ar fi încă adevărata expresie a spiritului Conciliului, ci că ar fi rodul compromisurilor care trebuie depășite. Papa respinge această poziție, lăsând ușa deschisă „tuturor fanteziilor” și opune învățătura predecesorilor săi, citându-l în special pe papa Ioan al XXIII-lea pentru care Conciliul „dorește să transmită doctrina într-un mod pur și cinstit, fără atenuare sau deformare”⁶³.

„A fost Conciliul Părinților, adevăratul Consiliu, dar a existat și Conciliul Mass-Media. Era aproape un consiliu în sine și lumea a văzut Conciliul prin intermediul lor, prin intermediul

⁶⁰Godfried Danneels, « Le synode extraordinaire de 1985 », *Nouvelle Revue Théologique*, n°s 108/2, 1986, p. 169.

⁶¹ Gilles Castro, « Recension de Gilles Routhier (dir.), « L'Autorité et les Autorités. L'herméneutique théologique de Vatican II », Cerf, 2010 », *Esprit & Vie*, n° 232, février 2011, p. 60-61

⁶² *Redemptoris Missio*, 28

⁶³ Benoît XVI, Discours à la Curie romaine à l'occasion de la présentation des vœux de Noël », sur vatican.va, 22 décembre 2005

mass-media. Așadar, Conciliul cel imediat și eficient care s-a întâmplat, a fost cel al mass-media cu oamenii, și nu cel al Părinților. (...) Și în timp ce întregul conciliu se afla în mișcare în cadrul credinței, la fel ca *Fides quaerens intellectum*, Conciliul jurnaliștilor, în mod firesc, nu s-a realizat în cadrul credinței, ci în cadrul acesteia, și am spune în afara credinței, dar cu o altă hermeneutică. Era o hermeneutică politică: pentru mass-media, Conciliul devenise în efect o luptă politică, o luptă pentru putere între diferitele curente din Biserică. Era evident că mass-media lua poziție pentru partea pe care o considerau cea mai potrivită pentru lumea lor”.⁶⁴ Cu toate acestea, el concluzionează: „La mai bine de 50 de ani de la Sinod, vedem că acest Sinod virtual se pierde și adevăratul Sinod apare cu toată forța sa spirituală.”^{65, 66, 67}

Într-un interviu acordat papei Francisc în reviste culturale iezuiți, el declară că sinodul a fost o relectură a Evangheliei în lumina culturii contemporane. Pentru Francisc, conciliul „a produs o mișcare de reînnoire care provine chiar din Evanghelie.”⁶⁸ Papa Francisc declară într-o omilie: „Unele voci cer să se întoarcă. Se numește «a fi încăpățânat », se numește «vrând să îmblânzești Duhul Sfânt», se numește «a deveni nebun și încet cu inima»”.⁶⁹ Potrivit lui Jean Picq, atitudinea papei Francisc „este împotriva retragerii identității: aici este respirația Vaticanului II care este luată înapoi”⁷⁰

La sfârșitul verii anului 1968, generalul de Gaulle, președintele Republicii Franceze, i-a spus noului arhiepiscop de Paris, cardinalul François Marty, că „Conciliul Vatican II este cel mai important eveniment al secolului, deoarece nu se pot schimba rugăciunile a unui miliard de oameni fără a atinge echilibrul întregii planete.”⁷¹

La 30 noiembrie 2019 a fost centenarul de la promulgarea Scrisorii apostolice *Maximum Illud*, prin care Benedict al XV-lea dorea să dea un nou impuls responsabilității misionare de vestire a Evangheliei. În 1919, la sfârșitul unui conflict mondial teribil pe care el însuși l-a definit ca „masacru inutil”⁷², papa a simțit nevoia reclasificării misiunii în lume într-un mod evanghelic,

⁶⁴ Benoît XVI, *Discours lors de la rencontre avec le clergé de Rome*, jeudi 14 février 2013.

⁶⁵ La parole libérée de Benoît XVI [archive], Le Figaro, 14 février 2013

⁶⁶ L’ultime leçon du pape sur Vatican II [archive], La Croix, 14 février 2013

⁶⁷ Magister 2013

⁶⁸ Interview du pape François aux revues culturelles jésuites, réalisée par le P. Antonio Spadaro, août 2013 [archive].

⁶⁹ Pape François, Homélie à Sainte-Marthe, 16 4 2013 [archive].

⁷⁰ *L’Express*, 20-09-2013, Interview Jean Picq sur le pape François [archive].

⁷¹ Ouverture du concile Vatican II [archive] Article de Laurent Ulrich, archevêque de Lille, sur le site *Archives de France*.

⁷² Lettre aux Chefs des peuples belligérants (1er août 1917): AAS 9 (1917), 421-423

astfel încât „să fie purificată de toate coliziunea cu colonizarea și stai departe de obiectivele naționaliste și expansioniste care provocaseră atâtea dezastre. Biserica lui Dumnezeu este universală, în niciun caz străină niciunui popor”⁷³, a scris el, îndemnând, de asemenea, să refuze orice formă de interes, întrucât numai vestirea și caritatea Domnului Isus, răspândite cu sfințenia vieții și faptele bune, sunt rațiunea de a fi a misiunii. Astfel, Benedict al XV-lea a dat un impuls special *misio ad gentes*, lucrând, cu instrumentele conceptuale și de comunicare utilizate la acea vreme, pentru a trezi, în special în rândul clerului, conștientizarea datoriei misionare.

Aceasta răspunde invitației permanente a lui Isus: „Mergeți în toată lumea și vestiți Evanghelia întregii creații” (Mc 16,15). Aderarea la această ordine a Domnului nu este o opțiune pentru Biserică: este „sarcina ei obligatorie”, așa cum a reamintit Conciliul Vatican II, întrucât Biserica „prin natură este misionară”. „Evanghelizarea este, de fapt, harul și vocația proprii Bisericii, identitatea ei cea mai profundă. „Pentru a corespunde unei astfel de identități și a-l vesti pe Isus răstignit și înviat pentru toți, Mântuitorul viu, Milostivirea care mântuiește”, este necesar - Conciliul afirmă în continuare - că Biserica, întotdeauna sub presiunea Duhului lui Cristos, umbla pe aceeași cale pe care a urmat-o, adică pe calea sărăciei, ascultării, slujirii și dăruirii până la moarte”, pentru ca ea să-l comunice cu adevărat pe Domnul, „model al umanității reînnoite, impregnat de dragoste fraternă, sinceritate, un spirit pașnic, la care aspiră toți.”⁷⁴

Acesta este motivul pentru care, cu cuvintele pe care aș dori să le aduc în atenția tuturor, el a îndemnat Biserica să „își reînnoiască angajamentul misionar”, cu convingerea că misiunea „reînnoiește Biserica, întărește credința și identitatea creștină, oferă un nou entuziasm și noi motivații. Credința este întărită atunci când este dată! Noua evanghelizare a popoarelor creștine va găsi inspirație și sprijin în angajamentul față de misiunea universală.”⁷⁵

Astăzi mai mult ca niciodată Biserica are nevoie de misionari, chiar și aici în România, pentru că a fi misionar ce înseamnă de fapt decât de a-l face cunoscut pe Isus Cristos acolo unde trăim, în cotidianul vieții noastre: prin cuvinte, prin trăire și prin faptele noastre. Mulți tineri se angajează pentru a pleca departe, de familie, de țară, de tot pentru ca acolo el să-l facă cunoscut pe Isus, pe acest Dumnezeu care s-a făcut om și care continuă să meargă în pas cu umanitatea noastră.

⁷³ Benoit XV, *Lettre apostolique Maximum Illud* (30 novembre 1919): AAS 11 (1919), 445

⁷⁴ *ibid.*, n. 8: AAS 28 (1966), 956-957

⁷⁵ *Ibid.*, n. 2: AAS 83 (1991), 250-251.

Bibliografie

- Giuseppe Alberigo (dir.), *Histoire du concile Vatican II. t. I: Le catholicisme vers une nouvelle époque. L'annonce et la préparation (janvier 1959-octobre 1962)* - (Istoria Conciliului Vatican II. t. I: Catolicismul către o nouă eră. Anunț și pregătire (ianuarie 1959-octombrie 1962), Paris et Louvain, Cerf-Peeters, 1997.
- Giuseppe Alberigo (dir.), *Histoire du concile Vatican II. t. II: La formation de la conscience conciliaire. La première session et la première inter-session (octobre 1962-septembre 1963)* - (Istoria Conciliului Vatican II. t. II: Formarea conștiinței conciliare. Prima sesiune și prima inter-sesiune (octombrie 1962-septembrie 1963), Paris et Louvain, Cerf-Peeters, 1998.
- Giuseppe Alberigo (dir.), *Histoire du concile Vatican II. t. III: Le Concile adulte: la deuxième session et la deuxième intersession (septembre 1963-septembre 1964)* - (Istoria Conciliului Vatican II. t. III: Conciliul maturizat: a doua sesiune și a doua intersesiune (septembrie 1963-septembrie 1964), Paris et Louvain, Cerf-Peeters, 2000.
- Giuseppe Alberigo (dir.), *Histoire du concile Vatican II. t. IV: L'Église en tant que communion: la troisième session et la troisième intersession (septembre 1964 - septembre 1965)*-(Istoria Conciliului Vatican II. t. IV: Biserica ca comuniune: a treia sesiune și a treia intersesiune (septembrie 1964 - septembrie 1965), Paris et Louvain, Cerf-Peeters, 2003.
- Giuseppe Alberigo (dir.), *Histoire du concile Vatican II. t. V: Concile de transition: la quatrième session et la conclusion du Concile (septembre-décembre 1965)* - (Istoria Conciliului Vatican II. t. V: Conciliul de tranziție: a patra sesiune și încheierea Conciliului (septembrie-decembrie 1965), Paris et Louvain, Cerf-Peeters, 2005.
- Michael Bredeck: *Das Zweite Vatikanum als Konzil des Aggiornamento. Zur hermeneutischen Grundlegung einer theologischen Konzilsinterpretation* - (Conciliul Vatican II ca Conciliul Aggiornamento. Pe fundamentul hermeneutic al unei interpretări teologice a Conciliului), (Paderborner theologische Studien, 48), Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2007.
- Ralf van Bühren: *Kunst und Kirche im 20. Jahrhundert. Die Rezeption des Zweiten Vatikanischen Konzils* – (Arta și Biserica în secolul XX. Primirea Conciliului Vatican II),

(Konziliengeschichte, Reihe B: Untersuchungen), Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2008.

- Gilles Castro, « Recension de Gilles Routhier (dir.), « L'Autorité et les Autorités. L'herméneutique théologique de Vatican II » - (Autoritatea și autoritățile. Hermeneutica teologică Vatican II), Cerf, 2010 », *Esprit & Vie*, n° 232, février 2011.
- Philippe Chenaux, *Le Temps de Vatican II. Une introduction à l'histoire du concile*, - (Timpul Vatican II. O introducere în istoria conciliului), Paris, Desclée de Brouwer, 2012.
- Marie-Dominique Chenu, *Notes quotidiennes du concile* – (Note zilnice ale conciliului), Cerf, 1962-1963.
- Yves Chiron, *Histoire des conciles* – (Istoria conciliilor), Perrin, 2011.
- Yves Congar, *Le concile de Vatican II. Son Église, peuple de Dieu et corps du Christ* – (Conciliul Vatican II. Biserica Sa, Poporul lui Dumnezeu și Trupul lui Cristos), Paris, Beauchesne, 1984.
- Yves Congar, *Mon journal du concile* – (Jurnalul meu de conciliu), Paris, Cerf, 2000.
- Yves Congar, *Le deuxième concile du Vatican* – (Conciliul Vatican II (1959-1965), Rome, École française de Rome, 1989.
- Rama P. Coomaraswamy, *Les problèmes de la nouvelle messe* – (Problemele Noii Liturghii), L'Âge d'Homme, 1995.
- Guillaume Cuchet, *Comment notre monde a cessé d'être chrétien: anatomie d'un effondrement* – (Cum lumea noastră a încetat să mai fie creștină: Anatomia unui colaps), Paris, Seuil, 2018.
- Henri Daniel-Rops, *Histoire de l'église du Christ* – (Istoria Bisericii lui Cristos), vol. 6, Paris, Fayard, 1960.
- Jean Daniélou, « Le sujet du schéma XIII » - (Subiectul diagramei XIII), *Études*, janvier 1965.
- Paul De Clerck, « La prière eucharistique », - (Rugăciunea euharistică), dans Joseph Gelineau (dir.), *Dans vos assemblées, manuel de pastorale liturgique* - (În adunările dvs., manual de îngrijire pastorală liturgică), Paris, Desclée, 1989.
- Jean-Marie Domenach et René Pucheu, « Réinventer l'église? » - (Reinventarea bisericii?), *Esprit*, novembre 1971.

- Christian Duquoc, *La femme, le clerc et le laïc* – (Femeia, clerul și laicul), Labor et fides, 1989.
- Emmanuel Durand, « Révélation trinitaire et histoire du salut selon Dei Verbum 2-6 » - (Revelația trinitară și istoria mântuirii conform Dei Verbum 2-6), dans Laurent Villemin, *Des Théologiens lisent Vatican II: pour qui? pour quoi?* - (Teologii citesc Vatican II: pentru cine? pentru ce?), Bayard, 2012
- Étienne Fouilloux, *La collection "sources chrétiennes". Editer les Pères de l'Église au XXe siècle* – (Editarea Părinților Bisericii în secolul XX), Paris, Cerf, 2011.
- Gabriel-Marie Garrone, « Témoignage », dans *Le deuxième concile du Vatican (1959-1965)* – (Conciliul Vatican II (1959-1965), Rome, École française de Rome, 1989.
- Hans Küng *Être chrétien* – (A fi creștin), Paris, Éditions du Seuil, 1978.
- René Laurentin, *Enjeu et bilan du concile* – (Mizele și rezultatele conciliului), 5 volumes, Seuil 1966-1970.
- Joseph Lecler, « La déclaration conciliaire sur la liberté religieuse » - (Declarația conciliară privind libertatea religioasă), *Études*, avril 1966
- Hervé Legrand, « Où en est-on dans la réalisation de Vatican II? » - (Unde suntem în realizarea Vaticanului II?), dans Gérard Testard (dir.), *Aimer l'Église, aimer le monde*, (A iubi Biserica, a iubi lumea) Paris, Cerf, 2005.
- Bernard Lecomte, *Les secrets du Vatican* – (Secretele Vaticanului), Paris, Librairie Académique Perrin, 2011.
- Bernard Lecomte, *Les derniers secrets du Vatican* – (Ultimele secrete ale Vaticanului), (Perrin, 2012) - Chapitre 10: « Un progressiste nommé Ratzinger » - (Un progresist numit Ratzinger) (181-199).
- Henri de Lubac:
 - *L'Église dans la crise actuelle*, - (Biserica în criza actuală), Cerf, 1969.
 - *Entretien autour de Vatican II. Souvenirs et réflexions*, - (Interviu în jurul Vaticanului II. Amintiri și reflecții), Cerf 1985.
 - *Carnets du Concile*, - (Caietele Conciliului), Cerf, 2007.
- Jean Lucien-Brun, « La politique concordataire du Pape Pie XII », - (Politica de concordanță a Papei Pius al XII-lea), *Annuaire français de droit international*, vol. 1, 1955.

- Sandro Magister, « La guerre des deux conciles: le vrai et le faux », - (Războiul celor două consilii: adevăratul și falsul), sur *chiesa.espresso.repubblica.it*, Gruppo Editoriale L'Espresso Spa, 14 février 2013.
- Agostino Marchetto, *Le concile œcuménique Vatican II. Contrepoint pour son histoire* – (Conciliul Ecumenic Vatican II. Contrapunct pentru istoria sa), Paris, Édition du Jubilé, 2011.
- Gustave Martelet, *N'oublions pas Vatican II*, - (Să nu uităm de Vatican II), Cerf, Paris, rééd., 2010.
- Roberto de Mattei, *Vatican II, une histoire à écrire*, - (Vatican II, o istorie de scris), Muller, 2013.
- Jean-Marie Mayeur (dir.), *Histoire du christianisme des origines à nos jours*, - (Istoria creștinismului de la origini până în prezent), vol. 13: Crises et renouveau de 1958 à nos jours – (Crize și renaștere din 1958 până în prezent), Paris, Desclée-Fayard, 2000.
- Daniele Menozzi, «Vers une nouvelle Contre-Réforme?» - (Către o nouă contrareformă), *Archives des sciences sociales des religions*, n° 62, juillet-septembre 1986.
- Joseph Moingt, « Les femmes et l'avenir de l'Église » - (Femeile și viitorul Bisericii), *Etudes*, n°1, 2011.
- Bernard Montagnes, *Marie-Joseph Lagrange. Une biographie critique*, - (Marie-Joseph Lagrange. O biografie critică), Paris, Cerf, 2005.
- Daniel Moulinet, *Le concile Vatican II*, - (Conciliul Vatican II), Paris, Éditions de l'atelier, 2002.
- Daniel Moulinet, *Vatican II raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*, - (Vatican II le-a spus celor care nu l-au trăit), Ivry-sur-Seine, Éditions de l'Atelier-les Éditions ouvrières, 2012.
- John W O'Malley (trad. din engleză), *Ce qui s'est passé au Vatican II* [«What happened at Vatican II?»] (Ce s-a întâmplat la Vatican II?), Belgique, Lessius CERF, janvier 2012.
- Christine Pedotti, *La bataille du Vatican. 1959-1965* – (Bătălia de la Vatican. 1959-1965), Paris, Plon, mars 2012.
- Christine Pedotti, *Faut-il faire Vatican III?* – (Ar trebui să facem Vatican III?), Paris, Tallandier, septembre 2012.
- Edward N. Peters, «The Communion Fast: A Reconsideration» - (Postul Împărtășaniei: o reconsiderare), *Antiphon*, vol. 11, n° 3, 2007.

- Gérard Philips, *L'Église et son mystère au IIe concile du Vatican: histoire, texte et commentaire de la Constitution Lumen Gentium* – (Biserica și misterul ei la Conciliul Vatican II: istorie, text și comentarii la Constituția Lumen Gentium), Paris, Desclée et Cie, 1967.
- Joseph Ratzinger (trad. de l'allemand), *Le Sel de la terre: le christianisme et l'Église catholique au seuil du IIIe millénaire* – (Sarea Pământului: Creștinismul și Biserica Catolică în pragul mileniului III), Paris, Flammarion-Cerf, 1997.
- Josef Ratzinger *Mon concile Vatican II* – (Conciliul meu Vatican II), Artège, 2011.
- Jean-Marie Vezin et Laurent Villemin, *Les sept défis de Vatican II* – (Cele șapte provocări ale Vaticanului II), Paris, Desclée de Brouwer, 2012.
- Laurent Villemin (dir.), *Des théologiens lisent le concile Vatican II: Pour qui? Pour quoi?* – (Teologii citesc Conciliul Vatican II: Pentru cine? pentru ce?), Paris, Bayard, 2012.
- *Quelques réflexions ecclésiologiques sur l'Histoire du concile Vatican II* – (Câteva reflecții eclesiologice cu privire la Istoria Conciliului Vatican II) de G. Alberigo Hervé Legrand, dans *Revue des sciences philosophiques et théologiques* 2006/3 (Tome 90).
- Philippe Bordeyne, *Vatican II, un concile dans l'histoire* – (Vatican II, un conciliu din istorie), dans *Études* 2005/12 (Tome 403).
- *Conciliu ecumenic Vatican II, Constitutions – Decrets, Declarations* – (Conciliu ecumenic Vatican II, Constituții - Decrete, Declarații), Editions du Centurion, Paris 1967.
- http://ekldata.com/Kk-UjBSTK-HsG83vD1Og_ZB87UY/Conciliile-si-conciliaritatea.pdf - Conciliile și conciliaritatea în tradițiile Bisericilor noastre
- Arhiepiscop Ioan Robu, *50 de ani de la Conciliul Vatican II*, Ed. ARCB, 2014.
- *Conciliul Vatican II* (ediție revizuită), Ed. ARCB, Trad.: Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, 2019.
- *Interpretarea și receptarea Conciliului Vatican II*, Posted on 24 aprilie 2013, Autor: Card. W. Kasper, Trad.: pr. Mihai Pătrașcu, Sursa: L'Osservatore romano, 12 apr. 2013.
- *Conciliul al II-lea din Vatican, Semn al timpului pentru Biserică și pentru lume*, Coord. Iulian Faraoanu, Editura Sapienția, Iași, 2015.
- *Conciliul al II-lea din Vatican - Adieri peste cortină*, Dialog teologic, Revista Institutului Teologic Romano-catolic Iași, Anul VI, nr. 11, Editura Sapienția, Iași, 2003.